

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет бізнес-технологій та економіки

(повне найменування інституту, факультету)

Економіка та митна справа

(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка
до дипломного проєкту (роботи)

магістр

(ступінь вищої освіти)

на тему: Міжнародні інвестиції як драйвер розвитку бізнес-середовища України
в умовах глобалізації

Виконав: студент(ка) II курсу,
групи БТЕз-1914м

Спеціальності 292 Міжнародні економічні

відносини

(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація)

Міжнародний бізнес

Казанцев А.Ф.

(прізвище та ініціали)

Керівник Лісіченко М.О.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Цвілий С.М.

(прізвище та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»
 (повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет Бізнес-технологій та економіки
 Кафедра Економіка та митна справа
 Ступінь вищої освіти магістр
 Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
(код і найменування)
 Освітня програма (спеціалізація) Міжнародний бізнес
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
Соколов А.В.
«14» жовтня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Казанцев Антон Федорович
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проєкту (роботи) Міжнародні інвестиції як драйвер розвитку бізнес-середовища України в умовах глобалізації

керівник проєкту (роботи) Лісніченко Маргарита Олександрівна, к.е.н., доцент.,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «31» жовтня 2025 року № 494

2. Строк подання студентом проєкту (роботи) 11.12.2025 р.
 3. Вихідні дані до проєкту (роботи) праці українських і зарубіжних вчених, матеріали періодичних видань, статистичні матеріали, законодавчі акти, внутрішня документація підприємства

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретико-методологічні засади дослідження міжнародних інвестицій як чинника розвитку бізнес-середовища
2. Аналіз міжнародних інвестицій в Україні та їх впливу на розвиток бізнес-середовища
3. Напрями зміцнення інвестиційного потенціалу України в умовах повоєнного відновлення

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів проєкту (роботи)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконане завдання
1	Лісніченко М.О., доцент кафедри ЕМС	14.10.25	05.11.25
2	Лісніченко М.О., доцент кафедри ЕМС	14.10.25	12.11.25
3	Лісніченко М.О., доцент кафедри ЕМС	05.11.25	19.11.25
Нормоконтроль	Лазнева І.О., доцент кафедри ЕМС	28.11.25	05.12.25

7. Дата видачі завдання «14» жовтня 2025 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проєкту (роботи)	Строк виконання етапів проєкту (роботи)	Примітка
1	Узгодження теми, складання змісту	02.09.25-11.09.25	
2	Вивчення літературних джерел	15.09.25-23.10.25	
3	Збір матеріалу на дипломну роботу	15.09.25-05.11.25	
4	Групування та аналіз зібраного матеріалу	14.10.25-05.11.25	
5	Виконання першого розділу	14.10.25-05.11.25	
6	Виконання другого розділу	16.10.25-12.11.25	
7	Виконання третього розділу	05.11.25-19.11.25	
8	Формування висновків та рекомендацій	20.11.25-26.11.25	
9	Оформлення дипломної роботи	05.11.25-26.11.25	
10	Перевірка роботи керівником	27.11.25-30.11.25	
11	Одержання відгуку та рецензії	08.12.25	
12	Попередній захист дипломної роботи	04.12.25-08.12.25	
13	Подання роботи на кафедру	11.12.25	
14	Захист дипломної роботи	19.12.25-24.12.25	

Студент(ка)

(підпис)

Казанцев А.Ф.

(прізвище та ініціали)

Керівник проєкту (роботи)

(підпис)

Лісніченко М.О.

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить 113 с., 8 табл., 13 рис., 60 джерел.

Об'єкт дослідження – міжнародні інвестиції як економічне явище.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та прикладні аспекти впливу міжнародних інвестицій на розвиток бізнес-середовища України.

Мета роботи – теоретико-методологічне обґрунтування ролі міжнародних інвестицій у розвитку бізнес-середовища України в умовах глобалізації, а також розроблення практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційних потоків та формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні в умовах воєнних викликів та економічного відновлення.

Методи дослідження – системний, історичний, статистичний, аналіз, синтез, індукція, дедукція.

Анотація. Досліджено теоретико-методологічні засади міжнародних інвестицій та їхню роль як ключового чинника розвитку бізнес-середовища в умовах глобалізації. Проаналізовано динаміку, структуру та вплив міжнародних інвестицій на економіку України, визначено основні бар'єри та можливості інвестиційного розвитку в умовах воєнних викликів. Розроблено стратегічні напрями зміцнення інвестиційного потенціалу держави та формування сприятливого інвестиційного клімату.

МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЇ, БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩЕ, ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА, ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ, ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ

Abstract. The theoretical foundations of international investments and their role as a key factor in business environment development under globalization have been investigated. The dynamics, structure, and impact of international investments on Ukraine's economy have been analyzed, identifying main barriers and opportunities for investment development. Strategic directions for strengthening the state's investment potential and a favorable investment climate have been developed.

INTERNATIONAL INVESTMENTS, BUSINESS ENVIRONMENT, INVESTMENT SECURITY, INVESTMENT CLIMATE, POST-WAR RECOVERY

ЗМІСТ

Завдання на дипломну роботу.....	2
Реферат.....	4
Вступ.....	7
1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА.....	11
1.1. Економічна сутність і класифікація міжнародних інвестицій.....	11
1.2 Вплив міжнародних інвестицій на розвиток бізнес-середовища в умовах глобалізації.....	22
1.3 Теоретичні підходи до визначення інвестиційного клімату в міжнародній економіці.....	32
Висновки до розділу 1.....	41
2. АНАЛІЗ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА.....	43
2.1 Аналіз сучасного стану та тенденцій міжнародних інвестицій в Україну.....	43
2.2 Оцінка впливу міжнародного інвестування на розвиток бізнес- середовища України.....	52
2.3 Аналіз інвестиційного клімату України та ключових чинників його формування.....	62
Висновки до розділу 2.....	73
3. НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ.....	74
3.1 Стимулювання припливу іноземних інвестицій в економіку України.....	74
3.2 Посилення інвестиційної безпеки України в умовах відновлення та воєнної нестабільності.....	83

3.3 Стратегічні напрями покращення інвестиційного клімату	
України.....	93
Висновки до 3 розділу.....	104
Висновки	106
Перелік посилань.....	108

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах глобалізації міжнародні інвестиції стали одним із ключових рушіїв економічного розвитку, модернізації виробничих систем та формування конкурентоспроможного бізнес-середовища. Для України питання активізації міжнародного інвестування має стратегічне значення, оскільки саме іноземні інвестиції здатні забезпечити прискорення структурної трансформації економіки, впровадження інноваційних технологій, розширення експортного потенціалу та інтеграцію у світові виробничі ланцюги. Особливої актуальності ця проблема набула в умовах повномасштабної військової агресії російської федерації, що призвела до значних економічних втрат, руйнування інфраструктури, зниження інвестиційної активності та посилення ризиків для бізнесу.

Вивчення ролі міжнародних інвестицій у відновленні та розвитку бізнес-середовища України є критично важливим для формування ефективної державної політики, спрямованої на підвищення інвестиційної привабливості, забезпечення інвестиційної безпеки та створення сприятливих умов для діяльності вітчизняних і міжнародних компаній. Інтеграція успішних світових практик залучення та використання прямих іноземних інвестицій, аналіз інституційних механізмів підтримки інвесторів і виявлення чинників, що стримують інвестиційні потоки, дозволяють визначити стратегічні орієнтири розвитку української економіки у середньо- та довгостроковій перспективі.

Проблематика міжнародного інвестування, його впливу на економічний ріст, інноваційний розвиток та конкурентоспроможність країни активно досліджується у працях зарубіжних та українських науковців. Значний внесок у розвиток теорії міжнародних інвестицій, інвестиційного клімату та бізнес-середовища зробили Дж. Даннінг, П. Крюгман, М. Портер, а також українські дослідники О. Білорус, І. Мазур, В. Мацука, А. Чухно, Т. Мельник, Л. Федулова та інші. Їхні праці зосереджені на аналізі транснаціоналізації бізнесу, інвестиційних стратегій та факторів конкурентоспроможності країн.

Водночас виклики, зумовлені воєнними діями, геоекономічними трансформаціями, змінами у глобальних ланцюгах доданої вартості та зростанням ролі інтелектуального капіталу, актуалізують потребу у новому комплексному дослідженні впливу міжнародних інвестицій на бізнес-середовище України. Необхідність переосмислення інвестиційної політики, посилення інституційної спроможності держави, створення ефективних інструментів співпраці з іноземними інвесторами та формування передбачуваного регуляторного середовища визначають стратегічну важливість обраної теми.

Саме цим зумовлений вибір і актуальність теми дипломної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрямок досліджень збігається з фундаментальними науковими дослідженнями кафедри економіки та митної справи: «Дослідження формування та функціонування бізнес-екосистем в умовах сталого розвитку».

Мета і задачі дослідження. Метою дипломної роботи є теоретико-методологічне обґрунтування ролі міжнародних інвестицій у розвитку бізнес-середовища України в умовах глобалізації, а також розроблення практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційних потоків та формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні в умовах воєнних викликів та економічного відновлення.

Для досягнення поставленої цілі в роботі вирішено наступні задачі:

- розкрито сутність міжнародних інвестицій, їх класифікацію та ключові теоретичні підходи до їх впливу на економічний розвиток;
- проаналізовано динаміку, структуру та галузеві особливості надходження міжнародних інвестицій в Україну;
- оцінено вплив міжнародних інвестицій на розвиток бізнес-середовища України з урахуванням воєнної нестабільності та процесів відновлення;
- проаналізовано інвестиційний клімат України на основі міжнародних рейтингів, індексів та репутаційних оцінок;

- запропоновано стратегічні напрями посилення інвестиційної безпеки та покращення інвестиційного клімату України;

- запропоновано інструменти стимулювання припливу прямих іноземних інвестицій, адаптовані до умов повоєнного відновлення та глобальної конкуренції за капітал.

Об’єктом дослідження є міжнародні інвестиції як економічне явище.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні аспекти впливу міжнародних інвестицій на розвиток бізнес-середовища України.

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних учених у сферах міжнародної економіки, інвестології, глобалізації, економічного розвитку та державного регулювання інвестиційних процесів.

У процесі дослідження використано системний підхід – для комплексного аналізу ролі міжнародних інвестицій у формуванні бізнес-середовища; аналітичний та статистичний методи – для оцінювання динаміки, структури та тенденцій міжнародних інвестицій на основі офіційних даних; порівняльний аналіз – для зіставлення українських показників із міжнародним досвідом та рейтингами; методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції – для формування теоретичних узагальнень і виявлення причинно-наслідкових зв’язків.

Інформаційною базою дослідження послужили закони та нормативні акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Світового банку, МВФ, ОЕСР, UNCTAD, Європейської Бізнес Асоціації, AmCham, а також аналітичні огляди міжнародних консалтингових компаній та публікації українських і іноземних науковців..

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення отриманих результатів полягає у розробленні науково обґрунтованих пропозицій щодо активізації міжнародного інвестування, формування ефективного механізму стимулювання ПІІ та покращення інвестиційного клімату України в умовах воєнних викликів та післявоєнного відновлення.

Запропоновані рекомендації можуть бути використані Міністерством економіки України при формуванні політики залучення ПІІ; підприємствами та інвесторами при ухваленні рішень про інвестиційну діяльність; у наукових дослідженнях та освітніх програмах з міжнародної економіки та інвестології.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в удосконаленні теоретичних положень і практичних підходів до дослідження ролі міжнародних інвестицій у розвитку бізнес-середовища України з урахуванням умов глобалізації та воєнної нестабільності, що відображено у наступних положеннях:

удосконалено:

механізми забезпечення інвестиційної безпеки України та зниження ризиковості інвестиційного середовища;

дістали подальшого розвитку:

напрями формування державної політики залучення міжнародних інвестицій з урахуванням викликів воєнного періоду;

стратегічні орієнтири розвитку бізнес-середовища України у післявоєнний період на основі посилення інституційної спроможності, цифровізації та інтеграції у глобальні виробничі ланцюг.

Апробація результатів дипломної роботи. Основні результати дипломної роботи були викладені і ухвалені на науково-практичній конференції молодих вчених та студентів «Актуальні проблеми економіки та менеджменту в умовах сучасних викликів» (Кропивницький, 2025 р.).

Структура і обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дипломної роботи – 113 сторінок, 8 таблиць, 13 рисунків. Список використаних джерел нараховує 60 найменувань.

1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ БІЗНЕС- СЕРЕДОВИЩА

1.1 Економічна сутність і класифікація міжнародних інвестицій

У сучасних умовах глобалізації міжнародні інвестиції виступають ключовим чинником економічного розвитку, посилення конкурентоспроможності та структурної модернізації національних економік. Вони забезпечують приплив фінансових, технологічних і управлінських ресурсів, сприяють розширенню ринків збуту, створенню нових робочих місць і формуванню інноваційного потенціалу. Саме інвестиції, особливо прямі іноземні, розглядаються світовою економічною спільнотою як один із головних драйверів сталого економічного зростання.

Для України, яка інтегрується у світовий економічний простір, міжнародні інвестиції мають особливе значення. Вони не лише забезпечують надходження капіталу, але й стають інструментом розвитку сучасного бізнес-середовища, трансферу технологій, впровадження європейських стандартів корпоративного управління. В умовах зростаючої конкуренції за інвестиційні ресурси між країнами, актуальним є розуміння економічної сутності, форм і класифікації міжнародних інвестицій як основи для формування ефективної державної політики залучення капіталу.

У сучасних умовах глобалізації, коли процеси міжнародного руху капіталів стають одним із ключових чинників економічного розвитку держав, особливого значення набуває чітке визначення сутності поняття «іноземні інвестиції». У законодавстві України та в працях вітчизняних науковців існують різні підходи до його тлумачення, які відображають як правовий, так і економічний зміст цього явища.

Поняття «міжнародні інвестиції» та «іноземні інвестиції» тісно пов'язані між собою, однак не є тотожними. Міжнародні інвестиції становлять ширшу

економічну категорію, яка охоплює весь спектр руху капіталу між країнами світу – як у формі інвестицій, що надходять до держави, так і тих, що здійснюються нею за кордон. Вони відображають глобальні процеси переміщення фінансових, виробничих та інтелектуальних ресурсів у межах світової економіки. Іноземні інвестиції, своєю чергою, є складовою частиною міжнародних і характеризують вкладення капіталу нерезидентами у господарську діяльність певної країни, тобто мають односторонній, внутрішньонаціональний вимір.

Українська законодавча база містить чіткі дефініції поняття «іноземні інвестиції». Згідно зі статтею 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР, іноземні інвестиції – це «всі види цінностей, що вкладаються безпосередньо іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності згідно з чинним законодавством України» [1].

У подальших нормативних актах уточнюється, що іноземні інвестиції – це «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються іноземними суб'єктами господарської діяльності в Україні, в результаті чого утворюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект». Таке формулювання поєднує як економічну, так і соціальну мету інвестиційної діяльності, що відповідає сучасним підходам до сталого розвитку [2].

Крім того, стаття 3 зазначеного Закону [1] визначає основні форми здійснення іноземних інвестицій. До них належать:

- а) участь у підприємствах, створених спільно з українськими суб'єктами;
- б) придбання частки (паю, акцій) діючих підприємств;
- в) створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам;
- г) придбання рухомого чи нерухомого майна, інших майнових прав;
- д) інвестування у цінні папери, об'єкти інтелектуальної власності та інші активи [1].

Таким чином, офіційна правова база України визначає іноземні інвестиції як вкладення майнових або інтелектуальних цінностей іноземними суб'єктами в об'єкти інвестиційної діяльності на території України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту.

Проблематиці визначення іноземних інвестицій присвячено значну кількість наукових праць українських дослідників. Зокрема, Л. Я. Ванькович і С. І. Ковальчук аналізують різні наукові підходи до розуміння цього терміна, виокремлюють суперечливі моменти й пропонують власне уточнення. Вони підкреслюють, що іноземні інвестиції – це вкладення різноманітних цінностей іноземними інвесторами у приймаючій країні, причому поряд із фінансовим аспектом важливим є і соціальний ефект [3, с. 36-41].

У статті А. Р. Дунської та О. В. Бойко розглянуто підкатегорію «прямі іноземні інвестиції» як важливий елемент економічного розвитку, зокрема у зв'язку з макроекономічними показниками та структурними зрушеннями в економіці [4, с. 28-33].

Також у праці Л. Носач і Ю. Мирошніченко наголошується, що іноземні інвестиції відіграють ключову роль у підвищенні інвестиційної активності та інтеграції України до глобального економічного простору [5, с. 123–126].

Аналізуючи різні наукові джерела, можна виокремити кілька ключових рис трактування поняття «іноземні інвестиції» у вітчизняній науці:

- а) іноземні інвестиції розглядаються як капітал або інші цінності, що надходять з-за кордону;
- б) підкреслюється подвійна мета інвестування: отримання прибутку та досягнення соціального ефекту;
- в) увага приділяється формам, класифікаціям, функціям і впливу інвестицій на економіку приймаючої держави;
- г) до складу інвестицій включають не лише фінансовий, а й інтелектуальний капітал (права, технології, ноу-хау) [6, с. 107-111].

На основі аналізу офіційних визначень та наукових підходів можна сформулювати узагальнене визначення: іноземні інвестиції – це вкладення іноземними суб'єктами (інвесторами) майнових або інтелектуальних цінностей у підприємства, проєкти чи інші об'єкти інвестиційної діяльності на території приймаючої країни (або у межах міжнародної інвестиційної діяльності) з метою отримання прибутку, доходу або досягнення соціального ефекту, здійснювані

відповідно до законодавства приймаючої держави [7, с. 14-19].

На рисунку 1.1 надано основні характеристики іноземних інвестицій.

суб'єкт

- іноземний інвестор (юридична чи фізична особа - нерезидент)

об'єкт

- підприємства, частки у них, нерухомість, цінні папери, майнові права, об'єкти інтелектуальної власності тощо

цінність

- вкладення матеріальних або нематеріальних активів

мета

- отримання прибутку або соціально-економічного ефекту

регламентація

- дотримання норм законодавства приймаючої країни та міжнародних договорів

міжнародний вимір

- переміщення капіталу через кордон або участь нерезидентів у господарській діяльності

Рис. 1.1 – Основні характеристики іноземних інвестицій*

*Джерело: складено автором за [7]

Основними учасниками інвестиційного процесу виступають іноземні інвестори: фізичні або юридичні особи, які не є резидентами країни, що приймає інвестиції. Об'єктами вкладення можуть бути підприємства, їхні структурні підрозділи, частки у статутному капіталі, нерухомість, цінні папери, майнові права та об'єкти інтелектуальної власності.

Іноземні інвестиції мають комплексний характер, адже поєднують фінансову, виробничу, інноваційну та соціальну складові. Вони регулюються національним законодавством держави, яка приймає капітал, а також міжнародними угодами, що визначають правові гарантії захисту іноземних інвесторів. Міжнародний вимір таких інвестицій проявляється у факті перетину

капіталом державних кордонів, що створює основу для розвитку міжнародного економічного співробітництва та взаємної інтеграції ринків.

Різноманітність форм, джерел і цілей інвестиційної діяльності зумовлює потребу в науковому осмисленні їхньої структури та класифікації. Визначення основних типів і форм міжнародних інвестицій дає змогу глибше розкрити їхню економічну природу, особливості руху капіталу та специфіку впливу на економічний розвиток країн-донорів і країн-реципієнтів.

Класифікація міжнародних інвестицій базується на низці критеріїв, що відображають економічний зміст та функціональну спрямованість інвестиційних потоків. Найпоширенішим критерієм є форма власності на інвестований капітал, відповідно до якої розрізняють прямі та портфельні інвестиції.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) передбачають довгострокове вкладення капіталу з метою набуття права власності або контролю над підприємством, яке здійснює господарську діяльність у приймаючій країні. Вони супроводжуються передачею технологій, управлінських практик, а також створенням нових робочих місць.

Портфельні інвестиції мають переважно фінансовий характер і передбачають придбання цінних паперів або інших фінансових активів без отримання контролю над суб'єктом господарювання. Їх головною метою є отримання доходу у вигляді дивідендів, відсотків або приросту капіталу.

Іншим важливим підходом до класифікації є спрямованість руху інвестиційних потоків, що дає змогу виокремити вихідні (експортні) інвестиції, які здійснюються резидентами певної країни за кордон, та вхідні (імпортні), тобто залучення іноземного капіталу у національну економіку. Такий підхід є важливим для аналізу міжнародного інвестиційного балансу, визначення ролі держави у світовому інвестиційному процесі та оцінювання ефективності залучення зовнішнього капіталу.

З позицій об'єкта інвестування міжнародні інвестиції поділяються на реальні та фінансові. Реальні інвестиції передбачають вкладення коштів у створення, модернізацію чи розширення матеріальних активів: підприємств,

виробничих потужностей, інфраструктури тощо. Фінансові інвестиції охоплюють придбання акцій, облігацій, депозитів та інших фінансових інструментів. У межах цього підходу також виділяють інноваційні інвестиції, спрямовані на впровадження нових технологій, розробку наукових продуктів або вдосконалення організаційних процесів.

Залежно від джерел походження капіталу міжнародні інвестиції поділяють на державні, приватні та змішані. Державні інвестиції здійснюються урядами, міжнародними організаціями або державними фінансовими інститутами. Вони, як правило, мають стратегічне або соціально-економічне спрямування: розвиток інфраструктури, підтримку інноваційних галузей, реалізацію програм технічної допомоги. Приватні інвестиції надходять від окремих підприємств або фізичних осіб і орієнтовані насамперед на отримання прибутку. Змішані форми інвестицій поєднують державний і приватний капітал, що особливо актуально в сучасних умовах розвитку державно-приватного партнерства.

Важливим критерієм класифікації є форма здійснення інвестицій, яка визначає спосіб реалізації інвестиційних намірів. У цьому контексті розрізняють інвестиції у формі створення нових підприємств із повним іноземним капіталом (greenfield investments), злиття і поглинання (mergers & acquisitions), а також спільні підприємства, де іноземний інвестор бере участь у капіталі поряд із національним партнером. Вибір конкретної форми інвестування залежить від особливостей ринку, рівня економічного ризику, нормативно-правового середовища та стратегічних цілей інвестора.

У сучасних дослідженнях також виділяють класифікацію за терміном інвестування, відповідно до якої інвестиції можуть бути короткостроковими, середньостроковими та довгостроковими. Короткострокові інвестиції, як правило, мають спекулятивний характер і використовуються для швидкого отримання фінансового прибутку. Довгострокові інвестиції, навпаки, передбачають стратегічний розвиток підприємств і секторів економіки, формування стабільних виробничих зв'язків і зміцнення інноваційного потенціалу країни.

Крім того, міжнародні інвестиції класифікують за економічним змістом і метою вкладення. У цьому аспекті розрізняють виробничі інвестиції, що спрямовані на створення матеріальних благ, торговельні – орієнтовані на розвиток дистрибуційної мережі, та фінансові – пов'язані з операціями на ринку капіталу. Окремо виділяють соціально орієнтовані інвестиції, спрямовані на підвищення рівня життя населення, розвиток освіти, охорони здоров'я або екологічних проєктів. Загалом, різні підходи до класифікації міжнародних інвестицій відображають складність і багатовимірність цього економічного явища. На рисунку 1.2 наведена класифікація іноземних інвестицій за різними класифікаційними ознаками [7, с. 181-187].

Систематизація інвестиційних потоків за різними критеріями дозволяє краще зрозуміти закономірності руху капіталу, оцінити ризики та переваги для країни-реципієнта і країни-донора, а також визначити пріоритетні напрями державної політики у сфері залучення іноземних інвестицій. Такий підхід формує аналітичну основу для розроблення ефективних стратегій економічного розвитку та інтеграції національної економіки у глобальне інвестиційне середовище. Міжнародні інвестиції є одним із ключових механізмів інтеграції національних економік у глобальну фінансово-економічну систему. Вони забезпечують рух капіталу, технологій і управлінських практик між країнами, сприяючи модернізації виробництва, зростанню продуктивності та підвищенню конкурентоспроможності економіки.

Сутність міжнародних інвестицій полягає у вкладенні іноземного капіталу у різні сфери господарської діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціально-економічного ефекту. У науковій літературі та міжнародній статистичній практиці прийнято виділяти кілька основних форм міжнародних інвестицій, серед яких найбільш поширеними є прямі, портфельні, реінвестовані та інституційні.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є базовою формою міжнародного руху капіталу, що передбачає встановлення тривалих економічних відносин між іноземним інвестором і підприємством у країні-реципієнті.

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ			
За типом інвестованих активів: – іноземна валюта; – національна валюта України; – цінні папери (акції, облігації тощо); – грошові вимоги та права на них; – майно (рухоме і нерухоме); – права інтелектуальної власності; – права на здійснення господарської діяльності; – інші активи (не заборонені законодавством).	За формою інвестування: – придбання частки існуючих українських підприємств; – створення спільних підприємств з українськими суб'єктами господарської діяльності; – придбання рухомого або нерухомого майна в Україні; – придбання в Україні цінних паперів та нематеріальних активів, що дають можливість контролю; – придбання прав на користування землею та природними ресурсами в Україні; – угоди про спільну господарську діяльність та розподіл продукції; – інші не заборонені законодавством форми.	За ступенем контролю: – прями; – портфельні	
		За джерелом вкладення: – первинні; – реінвестиції.	
		За геополітичною спрямованістю: – розвинені країни; – країни, що розвиваються; – інтернаціональні.	
		За формами державних гарантій: – гарантії від зміни законодавства; – гарантії, щодо незаконних дій державних органів та їхніх службових осіб; – гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності; – гарантії переказу прибутків, одержаних внаслідок здійснення іноземних інвестицій; – інші гарантії.	
За величиною: – малі (до 10 тис.дол.); – середні (до 100 тис.дол.); – великі (більше 100 тис.дол.).			
	За формою оформлення: – явні інвестиції; – приховані інвестиції; – “чорні інвестиції”.		
			За ступенем повернення: – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються
За метою інвестування: – досягнення фінансової мети; – досягнення підприємницької мети; – досягнення іншої мети .	За сферою вкладення: – АПК; – легка промисловість; – лісопромисловий комплекс; – машинобудування; – медична промисловість; – паливно– енергетичний комплекс; – транспортна інфраструктура; – інші сфери.	За режимом оподаткування: – загальний режим оподаткування; – пільговий режим оподаткування: • податкові канікули; • інвестиційні знижки; • податковий кредит; • прискорена амортизація; • інвестиційні субсидії; - інші.	
За формою власності: – державні; – приватні; – міжнародних організацій; – недержавних організацій; – змішані.			
			За ступенем повернення: – інвестиції, що повертаються; – ризикові; – інвестиції, що не повертаються.

Рисунок 1.2 – Класифікація іноземних інвестицій*

*Джерело: складено автором за [7]

Відповідно до визначення МВФ, прямими вважаються інвестиції, які забезпечують інвестору володіння щонайменше 10% статутного капіталу підприємства або надають можливість здійснювати суттєвий вплив на його управління. Ця форма інвестування характеризується не лише передачею фінансових ресурсів, а й трансфером технологій, управлінського досвіду, організаційних інновацій. Прямі іноземні інвестиції часто реалізуються через створення дочірніх компаній або спільних підприємств, придбання діючих підприємств, розширення виробничих потужностей або фінансування проєктів «зеленого поля» (greenfield investments).

Саме ПІІ мають найбільш стійкий характер і забезпечують довготривалі економічні ефекти, включно з розвитком виробництва, збільшенням зайнятості та зростанням експорту.

Портфельні інвестиції, на відміну від прямих, мають коротко- або середньостроковий характер і пов'язані з придбанням фінансових активів без отримання контролю над діяльністю підприємства. Вони включають інвестування в акції, облігації, деривативи та інші цінні папери, що обертаються на міжнародних фінансових ринках. Основна мета таких інвестицій полягає у формуванні доходу у вигляді дивідендів, відсотків або курсової різниці. Портфельні інвестиції є більш мобільними, однак водночас і більш ризикованими, оскільки їх обсяги чутливо реагують на зміни кон'юнктури ринку, валютні коливання та політичну стабільність у країні-реципієнті. Незважаючи на їхню спекулятивну природу, портфельні інвестиції відіграють важливу роль у розвитку фінансових ринків, підвищенні їхньої ліквідності та формуванні джерел капіталу для корпоративного сектору. Відмінності між цими формами інвестицій наведена в таблиці 1.1 [7, с. 181-187]

Окреме місце в структурі міжнародних інвестицій займають реінвестовані прибутки. Ця форма інвестицій полягає у повторному вкладенні іноземними інвесторами частини прибутку, отриманого від діяльності вже створених підприємств з іноземною участю, у подальший розвиток цих підприємств або у нові проєкти на території тієї ж країни.

Таблиця 1.1 – Відмінності між прямими іноземними та портфельними інвестиціями*

Критерій порівняння	Прямі іноземні інвестиції (ПІІ)	Портфельні іноземні інвестиції
Мета інвестування	Отримання довгострокового контролю над підприємством, вплив на управління	Отримання фінансового доходу (дивіденди, відсотки, курсові різниці)
Характер участі інвестора	Активна участь у діяльності підприємства, управлінський контроль	Пасивна участь, без втручання в управління
Обсяг володіння капіталом	Як правило, 10% і більше статутного капіталу	Менше 10% акціонерного капіталу
Об'єкт інвестування	Реальний сектор економіки — підприємства, виробництво, інфраструктура	Фінансові активи — акції, облігації, деривативи
Тривалість інвестування	Довгострокова (5–10 років і більше)	Коротко- або середньострокова (до 3–5 років)
Рівень ризику	Вищий ризик, але й вищий потенційний прибуток	Нижчий ризик за рахунок диверсифікації активів
Форми реалізації	Створення спільних підприємств, дочірніх компаній, злиття і поглинання, проєкти greenfield	Купівля-продаж цінних паперів на фондових ринках
Передача технологій та досвіду	Передбачає трансфер технологій, управлінських знань, інновацій	Не передбачає передачі технологій або досвіду
Вплив на економіку країни-реципієнта	Сприяє розвитку виробництва, зайнятості, експорту	Впливає переважно на фінансовий сектор і платіжний баланс
Рівень стабільності	Висока стабільність та низька мобільність капіталу	Висока мобільність, чутливість до кон'юнктури ринку

*Джерело: складено автором за [7]

Реінвестовані прибутки свідчать про стабільність економічного середовища, довіру інвесторів до політики приймаючої держави та перспективність її ринку. Вони сприяють не лише нарощенню виробничого потенціалу, а й формуванню довготривалих партнерських зв'язків між національним та іноземним бізнесом. Для держави-реципієнта така форма інвестицій має особливе значення, оскільки не потребує залучення додаткового зовнішнього капіталу, водночас забезпечуючи розширення інвестиційної активності.

Інституційні інвестиції є порівняно новим, але динамічно зростаючим сегментом міжнародного інвестиційного процесу. Їх здійснюють спеціалізовані фінансові інститути – пенсійні фонди, страхові компанії, інвестиційні фонди, банки розвитку, суверенні фонди добробуту тощо. Основна особливість інституційних інвесторів полягає в акумулюванні великих обсягів капіталу, який спрямовується у різні галузі економіки через професійно керовані інвестиційні інструменти.

На відміну від індивідуальних інвесторів, інституційні учасники діють на основі довгострокових стратегій, орієнтованих на стабільність прибутковості та диверсифікацію ризиків. Їхня участь у міжнародних інвестиційних процесах сприяє підвищенню прозорості фінансових ринків, зміцненню корпоративного управління та залученню капіталу у стратегічно важливі галузі, такі як інфраструктура, енергетика, високі технології чи «зелена» економіка.

Варто зазначити, що наведені форми міжнародних інвестицій тісно взаємопов'язані між собою і в сучасних умовах дедалі частіше реалізуються у змішаних або комбінованих формах. Наприклад, прямі іноземні інвестиції можуть супроводжуватися портфельними вкладеннями, а інституційні інвестори дедалі активніше беруть участь у проектах реального сектору економіки. Така взаємодія забезпечує гнучкість та стійкість міжнародного інвестиційного процесу, формуючи багаторівневу систему глобального руху капіталу.

Отже, прямі, портфельні, реінвестовані та інституційні інвестиції відображають різні механізми залучення й використання іноземного капіталу у світовому господарстві. Кожна з форм має власну економічну логіку, рівень ризику та потенціал впливу на розвиток приймаючої економіки. Їх комплексне використання створює передумови для диверсифікації інвестиційних потоків, підвищення ефективності міжнародної співпраці та сталого економічного зростання у глобальному вимірі.

Отже, іноземні інвестиції посідають важливе місце у системі міжнародних економічних відносин, виступаючи потужним чинником економічного розвитку, структурної модернізації та інтеграції національної економіки у світовий

простір. Їх сутність полягає не лише у переміщенні капіталу, а й у передачі сучасних технологій, управлінських практик і нових стандартів ведення бізнесу. Комплексне розуміння форм і особливостей іноземного інвестування створює основу для формування ефективної державної політики щодо залучення та використання іноземних ресурсів, а також для підвищення інвестиційної привабливості України в умовах глобальної конкуренції за капітал.

1.2 Вплив міжнародних інвестицій на розвиток бізнес-середовища в умовах глобалізації

У сучасній глобальній економіці міжнародні інвестиції виступають не лише джерелом фінансування, а й важливим чинником формування конкурентного бізнес-середовища. Вони забезпечують приплив фінансового капіталу, технологій, управлінських практик і знань, сприяючи підвищенню ефективності виробництва та розвитку підприємницьких структур. Вплив міжнародних інвестицій на економіку проявляється через створення нових підприємств, розширення виробничих потужностей, формування інноваційних кластерів і посилення інтеграції національного бізнесу у світові ринки.

У цьому контексті особливого значення для України набувають прямі іноземні інвестиції, які формують довгострокові партнерські відносини між національним і міжнародним бізнесом, стимулюють модернізацію промисловості та сприяють утвердженню сучасних стандартів корпоративного управління. В умовах глобалізації ПІІ стають одним із визначальних драйверів розвитку бізнес-середовища, що вимагає комплексного теоретичного осмислення механізмів їх впливу на економіку приймаючої країни.

Сучасний розвиток економічної теорії дозволяє розглядати бізнес-середовище як складну, багатовимірну та поліфункціональну систему, що формує умови діяльності суб'єктів господарювання. Воно виступає динамічним простором взаємодії різних економічних агентів, інститутів і факторів, які

визначають можливості розвитку підприємництва в межах певної економічної системи.

На думку Буряка Г., бізнес-середовище – це сукупність усіх зовнішніх чинників функціонування підприємства, які істотно впливають на його економічну активність. До таких чинників належать споживачі продукції, постачальники, конкуренти, державне регулювання, а також соціальні, політичні, технологічні, правові та екологічні умови, у межах яких підприємство здійснює свою діяльність [9, с. 26-28].

Мельник М. І. підкреслює, що специфікою бізнес-середовища є його територіальна цілісність, оскільки воно охоплює певний простір, у межах якого взаємодіють господарюючі суб'єкти, інституції та інфраструктурні елементи. Саме в цій територіально-економічній системі формується мережа взаємозв'язків і взаємовідносин, які визначають характер економічної активності [10].

Згідно з підходом Криворучко О. М. та Сукача Ю. О., розкриття сутності бізнес-процесів можливе з позицій двох теоретичних напрямів:

- структурного, що акцентує увагу на внутрішній організації процесу, його елементах та координації дій учасників для створення кінцевого продукту;
- клієнтоорієнтованого, у межах якого головним є досягнення результату, що має цінність для споживача [11].

Турчак В. В. визначає бізнес-процес підприємства як упорядковану послідовність дій, спрямованих на досягнення певної мети відповідно до загальної місії організації – задоволення потреб споживачів шляхом виробництва та реалізації продукції. Такий процес базується на використанні визначених ресурсів, має чітку організаційну структуру, а його результати є значущими для клієнтів, інших бізнес-процесів та організації загалом. Водночас бізнес-процеси здатні адаптуватися до змін ринкової кон'юнктури, що зумовлює їхню гнучкість і динамічність [12, с. 79-86].

Досліджуючи бізнес-середовище як економічне явище, доцільно розглядати його на різних рівнях абстракції: від локального до глобального.

Залежно від об'єкта аналізу можна виокремити бізнес-середовище територіальної громади, регіону, окремого ринку, галузі, національної економіки або світового господарства. У кожному з цих випадків бізнес-середовище має власну структуру та специфіку функціонування.

Для глибшого розуміння його сутності доцільно ідентифікувати структурні елементи бізнес-середовища, які формують основу його функціонування. До таких елементів належать: фактори, що визначають умови діяльності; зв'язки, які забезпечують взаємодію між учасниками; ресурси, необхідні для реалізації бізнес-процесів; процеси, через які відбувається трансформація ресурсів у результати; а також суб'єкти, які беруть участь у господарській діяльності. Визначення складу та характеристик цих елементів дає змогу комплексно оцінити особливості бізнес-середовища на кожному рівні.

Водночас при аналізі бізнес-середовища з позиції окремого підприємства важливо розмежовувати його внутрішній і зовнішній виміри. Внутрішнє бізнес-середовище охоплює ресурси, структуру, організаційну культуру та управлінські процеси підприємства, тоді як зовнішнє бізнес-середовище формується сукупністю факторів макро- і мікрорівня, що впливають на його діяльність ззовні: ринкових, правових, технологічних, соціальних та політичних [13, с. 192-200].

Проведений аналіз теоретичних засад формування бізнес-середовища територій дав змогу визначити його основні системні ознаки. Бізнес-середовище характеризується складністю, що зумовлена великою кількістю чинників і передумов його розвитку, які постійно змінюються за рівнем впливу та варіативності. Йому властива взаємозалежність елементів, оскільки зміна одного з чинників може спричиняти трансформацію інших. Важливою рисою є динамічність (мобільність), що проявляється у швидкій зміні умов функціонування підприємств під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Інформаційна невизначеність бізнес-середовища пов'язана з обмеженістю, неточністю чи ненадійністю інформації, якою володіють економічні суб'єкти.

Крім того, середовище відзначається турбулентністю, тобто високим рівнем непередбачуваності та нестабільності процесів у зовнішньому оточенні.

На різних рівнях територіальної ієрархії бізнес-середовище має низку характерних особливостей. Воно є складовою суспільного середовища та виконує важливу соціально-економічну функцію – сприяє зростанню національного багатства й добробуту населення. Якість бізнес-середовища безпосередньо впливає на ефективність економічних процесів у країні. Йому притаманна територіальна цілісність, оскільки воно формується в межах певного простору взаємодії підприємців, національних інститутів та органів влади. Формування бізнес-середовища визначається комплексом правових, політичних, соціальних та економічних факторів, які створюють умови для функціонування суб'єктів господарювання та розвитку ділових відносин у конкретному суспільстві [14, с. 83-89].

Розглянувши сутність і структурні характеристики бізнес-середовища, можна перейти до аналізу механізмів, через які міжнародні інвестиції впливають на його формування та динаміку розвитку. Бізнес-середовище, будучи багаторівневою системою економічних взаємодій, реагує на інвестиційні процеси через зміну фінансових, технологічних, інституційних і соціальних параметрів. Міжнародні інвестиції виступають потужним інструментом активізації економічної діяльності, стимулюють підприємницьку ініціативу та модернізують структуру національного господарства.

Одним із базових каналів впливу міжнародних інвестицій є підвищення рівня капіталізації економіки. Залучення зовнішнього капіталу розширює фінансові можливості підприємств, забезпечує приплив коштів у реальний сектор і сприяє зростанню вартості активів. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) виступають джерелом довгострокового фінансування, що дозволяє модернізувати основні фонди, розширювати виробничі потужності та впроваджувати сучасні технології. Підвищення капіталізації сприяє зміцненню конкурентних позицій підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Інвестиції створюють ефект фінансового мультиплікатора у бізнес-середовищі: кожна одиниця вкладеного капіталу генерує додатковий економічний ефект через розвиток суміжних галузей: банківської системи, транспорту, логістики, будівництва, сфери послуг. У результаті формується розгалужена мережа економічних зв'язків, що підвищує загальну стійкість господарської системи [15, с. 145-154].

Важливим механізмом впливу міжнародних інвестицій є створення нових робочих місць та підвищення якості зайнятості. Приплив ПІІ, особливо у виробничий та сервісний сектори, стимулює відкриття нових підприємств, розширення діяльності вже існуючих компаній і розвиток локальних ринків праці. Іноземні компанії, як правило, дотримуються вищих стандартів оплати праці, безпеки та корпоративної культури, що позитивно впливає на соціальне середовище та добробут населення.

Крім прямого ефекту створення робочих місць, ПІІ формують непрямий ефект зайнятості – через розвиток ланцюгів постачань, залучення підрядників і субпідрядників, логістичних і сервісних компаній. Така взаємодія сприяє інтеграції національного бізнесу в міжнародні виробничі ланцюги та створенню більш диверсифікованої структури зайнятості.

Інвестиції також стимулюють розвиток людського капіталу: міжнародні корпорації впроваджують системи професійного навчання, корпоративні стандарти управління персоналом, сучасні методи організації праці. Це підвищує кваліфікаційний рівень працівників, сприяє формуванню мобільної та інноваційно орієнтованої робочої сили, що, у свою чергу, покращує загальну продуктивність економіки [16, с. 167-170].

Інвестиційна активність безпосередньо пов'язана зі зростанням продуктивності праці. Вкладення у модернізацію виробництва, автоматизацію процесів, логістику та інформаційні системи дозволяють підприємствам оптимізувати витрати, підвищити якість продукції й скоротити виробничий цикл. Досвід країн Центрально-Східної Європи показує, що зростання обсягів ПІІ у промисловість супроводжується підвищенням ефективності виробництва

вітчизняних підприємств навіть без прямої участі іноземного капіталу – через ефект конкуренції та наслідування технологічних рішень.

Іноземні інвестори, орієнтовані на глобальні ринки, впроваджують сучасні стандарти управління якістю, логістики, маркетингу та корпоративного контролю. Це стимулює українські підприємства до підвищення власних показників ефективності, оптимізації бізнес-процесів та підвищення гнучкості управління.

Міжнародні інвестиції є одним із ключових каналів поширення інновацій і технологій у приймаючій країні. У сучасних умовах глобалізації міжнародні інвестиції, насамперед прямі іноземні інвестиції (ПІІ), відіграють ключову роль у розвитку бізнес-середовища, виступаючи каталізатором структурних змін, цифрової трансформації та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Дослідження Д. Затонацького доводить, що цифрова економіка докорінно змінює міжнародні інвестиційні потоки, зокрема пріоритети ПІІ, оскільки багатонаціональні корпорації переорієнтовують капітал у сфери цифрових технологій, інновацій, екологізації та енергетичної безпеки. Це формує нову модель глобального бізнес-середовища, у якому вирішальне значення набувають нематеріальні активи: знання, дані, технології та людський капітал. Перехід до цифрової економіки створює передумови для підвищення ефективності підприємництва, розвитку нових секторів ринку, доступу до глобальних ланцюгів створення вартості, розширення експортних можливостей і вдосконалення державного управління. Саме ПІІ стають основним джерелом технологічних інновацій і нових управлінських практик, сприяючи підвищенню продуктивності праці, зростанню ВВП та формуванню сприятливого інвестиційного клімату.

Дослідження показують, що у країнах, які розвиваються, активізація цифрового розвитку через залучення ПІІ сприяє модернізації інфраструктури, зміцненню інституційної спроможності, а також формуванню «економіки знань». Для України це особливо актуально, адже розвиток цифрового бізнес-середовища відкриває нові можливості для інтеграції у глобальний ринок,

стимулює підприємницьку ініціативу та забезпечує диверсифікацію економічного потенціалу.

Таким чином, у контексті глобалізаційних процесів ПІІ стають не лише джерелом капіталу, а й інструментом формування інноваційного бізнес-середовища, що базується на цифрових технологіях, високій гнучкості та орієнтації на сталий розвиток [17, с. 109-120].

Інклюзивна сторона впливу прямих іноземних інвестицій на розвиток бізнес-середовища в умовах глобалізації проявляється через посилення соціальної справедливості, гендерної рівності та створення робочих місць, що сприяє стійкому економічному зростанню. Згідно з аналізом, ПІІ створюють більше робочих місць на інвестований долар у країнах, що розвиваються (близько 6 робочих місць на мільйон доларів США в країнах із доходом вище середнього, як Таїланд чи Коста-Ріка), порівняно з розвиненими економіками, де акцент на високотехнологічних секторах. Це покращує бізнес-середовище шляхом розвитку людського капіталу та інтеграції у глобальні ланцюжки вартості. Однак інклюзивність залежить від сектору: ПІІ в галузях з високою зайнятістю жінок (виробництво, послуги) можуть зменшувати гендерні розриви в зайнятості, але посилювати розриви в заробітній платі, тоді як у капіталомістких секторах (будівництво, видобуток) спостерігається нижчий гендерний розрив у оплаті. У відновлювальній енергетиці ПІІ сприяють декарбонізації та створюють до 1 робочого місця на мільйон доларів, сприяючи екологічній стійкості бізнесу. Пандемія COVID-19 виявила стійкість іноземних фірм, які краще адаптувалися до криз, зберігаючи зайнятість і зменшуючи гендерні диспропорції. Для максимізації інклюзивного ефекту необхідні політики, орієнтовані на цілі сталого розвитку, як ініціатива OECD FDI Qualities, що вимірює вплив на продуктивність, навички, гендерну рівність та декарбонізацію [18, с. 13-23].

Отже, серед усіх форм міжнародного інвестування саме прямі іноземні інвестиції (ПІІ) справляють найбільш відчутний вплив на розвиток бізнес-середовища. Їхня ключова особливість полягає у довгостроковому характері

вкладень, що поєднує приплив фінансових ресурсів із передачею технологій, управлінського досвіду та інноваційних практик. На відміну від портфельних чи кредитних інвестицій, які мають короткостроковий спекулятивний характер, ПІІ забезпечують реальну трансформацію виробничої структури економіки, створюють робочі місця, підвищують продуктивність праці та формують сталі зв'язки між національними й іноземними підприємствами. Крім того, присутність транснаціональних корпорацій сприяє підвищенню стандартів корпоративного управління, конкуренції та інноваційності, що є фундаментом якісного бізнес-середовища. Саме тому подальший аналіз у цій роботі доцільно зосередити на оцінюванні ролі прямих іноземних інвестицій як головного драйвера розвитку бізнес-середовища України в умовах глобалізації.

Ключові аспекти впливу ПІІ на економічне зростання наведені на рисунку 1.1 [19, с. 165-174].

Поява іноземних компаній на внутрішньому ринку посилює конкурентний тиск, що змушує вітчизняні підприємства підвищувати якість продукції, модернізувати виробництво, оптимізувати витрати та впроваджувати нові підходи до організації бізнес-процесів. Імпорт сучасних управлінських методик, інноваційних технологій і стандартів корпоративного управління стимулює підвищення загального рівня конкурентоспроможності національної економіки.

У той же час конкуренція не є єдиною формою взаємодії між іноземними та місцевими підприємствами. У багатьох випадках ПІІ формують коопераційні зв'язки, засновані на партнерстві, субпідряді, спільних інвестиційних проєктах. Міжнародні корпорації активно залучають локальних постачальників, а це створює умови для розвитку малого і середнього бізнесу, який отримує доступ до нових ринків, технологій і фінансових можливостей. У таких партнерствах національні компанії адаптують свої бізнес-моделі до міжнародних стандартів, підвищують операційну ефективність та здатність конкурувати на глобальних ринках.

Одним із найбільш вагомих механізмів впливу ПІІ є *spillover effects* – ефекти поширення технологій, інновацій та управлінських компетенцій, що

виникають у результаті взаємодії підприємств з іноземним капіталом та вітчизняного бізнесу.

Стимулювання економічного зростання

- ПІІ сприяють економічному зростанню через збільшення обсягів виробництва, інвестиції в нові технології, підвищення продуктивності праці та створення нових робочих місць. Залучення іноземного капіталу дозволяє країні підвищувати рівень економічної активності, що безпосередньо відображається на зростанні ВВП. Вимірювання цього впливу через ВВП дозволяє оцінити, наскільки ефективно ПІІ сприяють збільшенню загального обсягу товарів та послуг, вироблених у країні.

Підвищення конкурентоспроможності

- Іноземні інвестиції сприяють модернізації виробничих потужностей і впровадженню інновацій, що підвищує конкурентоспроможність національної економіки. ПІІ можуть допомогти країні отримати доступ до передових технологій та ноу-хау, що підвищує якість виробленої продукції та послуг. Це, своєю чергою, сприяє збільшенню експортного потенціалу країни, що позитивно впливає на ВВП.

Розвиток інфраструктури

- Інвестиції в інфраструктурні проекти, такі як дороги, транспортні мережі, комунікаційні системи та енергетичні об'єкти, зазвичай здійснюються за рахунок ПІІ. Це не лише поліпшує інфраструктуру, але й стимулює зростання ВВП через підвищення ефективності економічної діяльності, поліпшення логістики та зниження витрат.

Поліпшення балансу зовнішньої торгівлі

- Залучення ПІІ може сприяти поліпшенню торговельного балансу країни. Зростання обсягів виробництва, орієнтованого на експорт завдяки ПІІ приводить до збільшення експортних надходжень, що позитивно впливає на ВВП. Крім того, ПІІ можуть знижувати потребу в імпорті, що також сприяє поліпшенню економічного стану країни. 5. Розвиток людського капіталу. ПІІ зазвичай супроводжуються передачею знань і навичок місцевому населенню. Іноземні компанії можуть надавати навчання та підвищувати кваліфікацію працівників, що приводить до зростання продуктивності праці та підвищення доходів населення. Це також відбивається на ВВП, оскільки зростання доходів населення стимулює споживчий попит і, відповідно, економічний розвиток.

Розвиток людського капіталу

- ПІІ зазвичай супроводжуються передачею знань і навичок місцевому населенню. Іноземні компанії можуть надавати навчання та підвищувати кваліфікацію працівників, що приводить до зростання продуктивності праці та підвищення доходів населення. Це також відбивається на ВВП, оскільки зростання доходів населення стимулює споживчий попит і, відповідно, економічний розвиток.

Рис. 1.3 – Ключові аспекти стимулювання ПІІ економічного розвитку
країн*

*Джерело: складено автором за [19]

Ефекти можуть проявлятися в різних формах:

а) технологічні ефекти, які виникають, коли національні компанії запозичують технологічні рішення, обладнання, програмні продукти або методи виробництва, що застосовуються транснаціональними корпораціями;

б) управлінські ефекти, що полягають у перенесенні сучасних моделей управління, систем контролю якості, методів маркетингу чи логістики;

в) кадрові ефекти, коли працівники, які пройшли навчання або набули досвіду в іноземних компаніях, переходять до українських фірм або створюють власні підприємства;

г) організаційні ефекти, що проявляються в стандартизації бізнес-процесів, розвитку культури інновацій, удосконаленні корпоративної культури та підвищенні прозорості ведення бізнесу.

Завдяки таким ефектам ПІІ формують системну взаємодію, яка стимулює зростання продуктивності та інноваційної активності не лише у підприємств із іноземною участю, але й у широкому колі національних суб'єктів, особливо в секторі МСБ. У довгостроковій перспективі це сприяє підвищенню загальної конкурентоспроможності країни.

Інвестиції іноземних компаній зазвичай мають кластерний ефект, підсилюючи розвиток суміжних секторів економіки та формуючи комплексну інфраструктуру для розвитку бізнесу. Поява великих підприємств або виробничих майданчиків із іноземною участю створює попит на продукцію та послуги місцевих компаній – від постачання сировини й комплектуючих до логістики, ІТ-сервісів, інжинірингу, рекламних послуг чи охорони. Це стимулює розширення ланцюгів постачань, у межах яких МСБ може займати нові ніші й підвищувати свою роль у національній економіці.

Міжнародні інвестори часто стають каталізаторами розвитку стартап-екосистеми: вони сприяють появі нових високотехнологічних підприємств, дослідницьких центрів, інноваційних хабів.

у секторах, де технології швидко розвиваються (ІТ, електроніка, машинобудування, фармацевтика, «зелена» енергетика), діяльність іноземних

компаній формує попит на інноваційні рішення, що стимулює розвиток стартапів, інкубаторів та акселераторів.

Розвиток інфраструктури постачань і коопераційні зв'язки створюють основу для довгострокового зростання МСБ, адже дозволяють малим підприємствам працювати зі стабільним попитом, отримувати гарантовані канали збуту, доступ до нових ринків і знань. Така взаємодія підсилює здатність малого бізнесу до масштабування і формує умови для підвищення внутрішньої економічної стійкості.

Таким чином, міжнародні інвестиції, а насамперед прямі іноземні інвестиції, є ключовим чинником розвитку сучасного бізнес-середовища, оскільки забезпечують не лише приплив капіталу, а й поширення технологій, управлінських інновацій та формування конкурентних переваг національної економіки. Їх вплив проявляється у прискоренні структурних трансформацій, розширенні підприємницьких можливостей та підвищенні стійкості економічних процесів в умовах глобальної інтеграції. Проте масштаб і результативність такого впливу значною мірою визначаються якістю інституційних умов, у межах яких функціонує бізнес. Саме тому подальший теоретичний аналіз доцільно зосередити на розкритті засад формування інвестиційного клімату країни, що є фундаментом для залучення міжнародних інвестицій та забезпечення сталого економічного розвитку.

1.3 Теоретичні підходи до визначення інвестиційного клімату в міжнародній економіці

У сучасній глобалізованій економіці інвестиційний клімат посідає ключове місце серед чинників, що визначають здатність країни залучати міжнародні інвестиції та забезпечувати стабільний розвиток бізнес-середовища. Якість інвестиційного клімату формується під впливом сукупності економічних, політичних, правових та інституційних умов, які створюють для інвестора уявлення про рівень ризиків, передбачуваність регуляторної політики та

можливості отримання прибутку. Саме тому у світовій економічній теорії сформувався широкий спектр підходів до трактування цього поняття, що відображають різні акценти: від макроекономічної стабільності та відкритості ринків до якості державного управління, розвитку інфраструктури та інноваційних можливостей.

Вивчення теоретичних основ інвестиційного клімату є необхідним для комплексного розуміння механізмів залучення прямих іноземних інвестицій та оцінювання того, наскільки внутрішнє середовище країни сприяє інтеграції у міжнародні економічні процеси. Це дозволяє визначити, які саме фактори забезпечують конкурентоспроможність держави на глобальному інвестиційному ринку та які інституційні зміни є передумовою для активізації інвестиційної діяльності.

В економічній літературі відсутній єдиний підхід до трактування понять інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості, що відображає різноманіття дослідницьких позицій та підходів. У ряді робіт ці терміни вживаються як синоніми, однак у широкому науковому контексті вони розглядаються як взаємопов'язані, але відмінні категорії, що характеризують різні аспекти інвестиційної діяльності. Вони охоплюють сукупність чинників, умов, переваг і ризиків, які визначають рішення інвесторів та формують загальний інвестиційний потенціал країни.

Інвестиційний клімат виступає багатогранною характеристикою, що відображає сукупність ключових умов та факторів, необхідних для формування сприятливого середовища для інвестування. До його складових належать економічна стабільність, якість законодавчого регулювання, соціально-політична ситуація та інші параметри, які суттєво впливають на поведінку інвесторів. Хоча інвестиційний клімат є тісно пов'язаним із поняттям інвестиційної привабливості, між ними існують суттєві відмінності, що потребують чіткого розмежування в межах аналітичного дослідження.

За підходом О. І. Маслак і В.А. Таловер, інвестиційна привабливість включає комплекс критеріїв, що визначають перспективність певного об'єкта

інвестування. Її оцінювання базується на аналізі технічних, економічних та організаційних характеристик, а також на відповідності об'єкта цілям і вимогам інвестора. Сучасні дослідження наголошують на необхідності інтегрованого підходу, який розглядає інвестиційну привабливість як результат взаємодії широкого спектра чинників, що формують загальне інвестиційне середовище [21, с.51-59].

Відповідно до концепції І. А. Бланка, інвестиційна привабливість є комплексною характеристикою, яка поєднує переваги та недоліки інвестування в окремі проєкти, галузі, регіони або країни. Вона враховує специфіку вимог інвесторів та їхніх індивідуальних критеріїв вибору, що дозволяє здійснювати цілісний аналіз факторів, які формують інвестиційні рішення [22, с. 34].

Важливо розрізняти інвестиційну привабливість підприємства та інвестиційну привабливість країни, оскільки вони базуються на різних групах параметрів. На рівні підприємства визначальними є внутрішні чинники: фінансова стійкість, репутація, інноваційна активність, якість управління, кадровий потенціал та ефективність виробничих процесів. Натомість інвестиційна привабливість країни формується під впливом зовнішніх характеристик, серед яких політична стабільність, макроекономічні умови, розвиток інфраструктури, законодавче забезпечення, якість бізнес-клімату, рівень захисту інвестицій, інфляційні процеси, безробіття та інші індикатори макроекономічного розвитку.

Ключова відмінність інвестиційного клімату полягає в тому, що він охоплює цілісну сукупність умов бізнес-середовища та нормативно-правових засад, які визначають інвестиційний потенціал держави чи регіону. До його складових належать законодавча база, податковий режим, доступ до фінансових ресурсів, дозвільні процедури, інноваційна активність, якість людського капіталу тощо, які в сукупності визначають конкурентоспроможність території [23].

З іншого боку, інвестиційна привабливість фокусується на оцінюванні конкретного інвестиційного об'єкта – підприємства, галузі, регіону чи країни –

з погляду його здатності забезпечувати дохідність і прийнятний рівень ризику. Таким чином, інвестиційна привабливість є складовою частиною інвестиційного клімату, але не охоплює всі фактори, що впливають на загальне бізнес-середовище.

Аналізуючи інвестиційний клімат та інвестиційну привабливість, необхідно враховувати комплекс макроекономічних детермінант, таких як політична стабільність, рівень корупції, ефективність судової системи та захист прав власності, що мають вирішальний вплив на інвестиційні рішення [24, с. 270-281]. Водночас ці характеристики є динамічними та змінюються під впливом соціально-економічних трансформацій.

Необхідним є також урахування мікроекономічних аспектів: галузевої специфіки, потенційних ризиків, можливостей та локальних конкурентних переваг. Лише поєднання макро- й мікроекономічних чинників забезпечує комплексне бачення інвестиційного середовища.

У «Економічній енциклопедії» інвестиційний клімат визначається як сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або, навпаки, перешкоджають розвитку інвестиційних процесів у національній економіці [25, с. 636]. Він відображає загальну сприятливість середовища для ведення бізнесу, зокрема рівень бюрократизації, політичну стабільність, корупційні ризики, доступність фінансування та розвиненість ринкової інфраструктури. Важливою складовою є якість інституційних структур (системи правосуддя, органів законодавчої та виконавчої влади, регуляторних органів), які формують передбачуваність та ефективність економічної політики.

З огляду на те, що інвестиційний клімат визначає не лише здатність країни залучати інвестиції, а й її спроможність адаптуватися до змін глобальної економічної кон'юнктури, його дослідження має стратегічне значення для формування ефективної економічної політики та забезпечення сталого розвитку.

Інвестиційний клімат є комплексним поняттям, яке охоплює широкий спектр умов – від політичної стабільності до економічної динаміки – що визначають можливості розвитку бізнесу та впливають на здатність країни

залучати капітал. Його поліпшення розглядається як ключовий інструмент зміцнення конкурентоспроможності держави на глобальному ринку та створення передумов для економічного зростання.

Аналіз інвестиційного клімату передбачає вивчення не лише окремих факторів, а й їхньої взаємодії, оскільки саме поєднання політичних, правових, економічних та соціальних умов формує загальне сприйняття країни потенційними інвесторами. Комплексний підхід дозволяє оцінити інвестиційне середовище як цілісну систему, що визначає поведінку інвесторів і напрями їхньої активності.

Сприятливий інвестиційний клімат стає основою для сталого розвитку економіки, оскільки стимулює приплив іноземного капіталу, підтримує модернізацію виробництва та сприяє підвищенню добробуту населення. У цьому контексті інвестиційна привабливість виступає більш конкретним показником, який характеризує вигідність вкладень у певний об'єкт, сектор чи територію. На відміну від неї, інвестиційний клімат відображає ширше коло умов, що формують інституційне і бізнес-середовище загалом.

Важливо, що інвестиційна привабливість визначається взаємодією двох ключових блоків чинників: інвестиційного потенціалу та інвестиційних ризиків. Інвестиційна активність, яка проявляється у вигляді прямих та портфельних інвестицій, є результатом балансу між цими компонентами та демонструє ефективність роботи системи в цілому (рисунок 1.4) [26, с. 44-53].

Дослідження Е. Р. Орлової трактують інвестиційну привабливість як сукупність об'єктивних умов, що визначають можливості для капіталовкладень і можуть бути виміряні через обсяг інвестицій, потенціал розвитку та рівень ризиків [27].

У «Економічній енциклопедії» інвестиційний ризик розглядається як імовірність знецінення інвестицій під впливом політичних, економічних та інституційних факторів, що здатні як посилювати, так і послаблювати інвестиційний потенціал країни. Ці ризики обмежують масштаби капіталовкладень і стримують економічне відтворення [28].

Інвестиційна привабливість країни формується як динамічна система взаємопов'язаних політичних, економічних, соціальних та інфраструктурних параметрів, що спільно визначають перспективність ринку для інвесторів. Цей показник не є статичним: він змінюється під впливом глобальних тенденцій, реформ, кризових явищ та технологічних трансформацій.

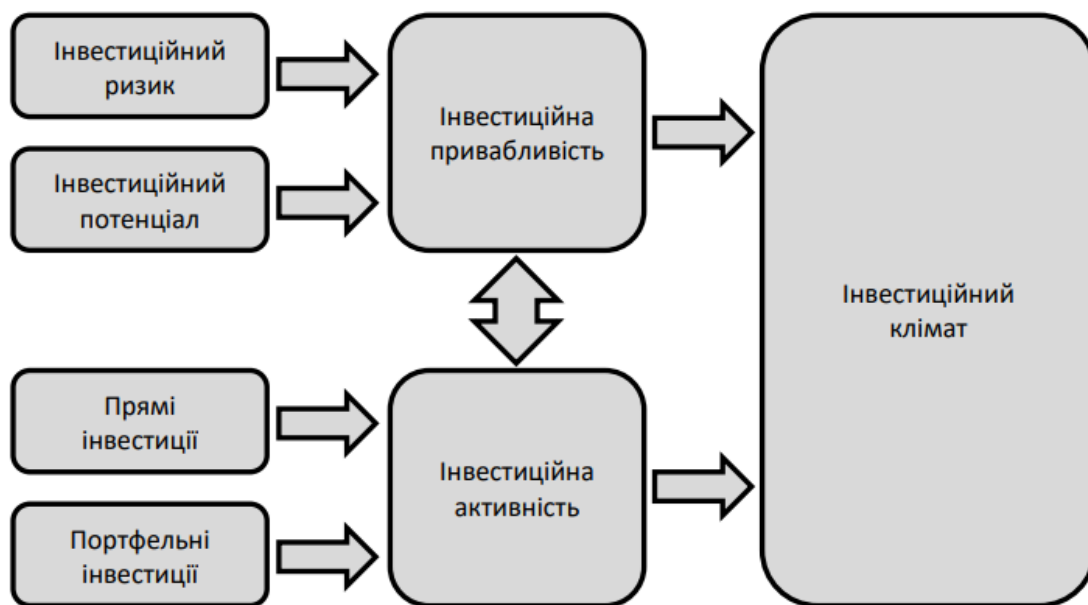

Рис. 1.4 – Взаємозв'язок між інвестиційною привабливістю та інвестиційним кліматом*

*Джерело: складено автором за [26]

Інвестиційний клімат, на відміну від привабливості, є ширшою характеристикою, що відображає загальні умови функціонування бізнесу в країні – від якості правової системи та податкових правил до ефективності державного управління та інституційної спроможності. Сукупність цих факторів визначає здатність регіону чи держави залучати та утримувати іноземний капітал, формуючи фундамент для подальшої економічної стабільності та розвитку.

Інвестиційний клімат є багатовимірною характеристикою економічного середовища, що визначає умови та перспективи для здійснення інвестиційної діяльності. У міжнародній економіці він формується під впливом широкого

спектра чинників, які охоплюють економічні, політичні, соціальні, правові та інституційні аспекти розвитку країни. Комплексність та взаємозалежність цих елементів зумовлюють різні сценарії поведінки іноземних інвесторів і визначають рівень довіри до держави як потенційного реципієнта капіталу.

Одним із ключових чинників є макроекономічна стабільність, що включає динаміку інфляції, стійкість валютного курсу, стан державних фінансів, рівень зовнішньої заборгованості та збалансованість бюджетної політики. У міжнародній практиці саме макрофінансова передбачуваність виступає фундаментом інвестиційних рішень, оскільки високий рівень волатильності або кризові явища створюють значні ризики втрати капіталу. Економіки зі стабільними макропоказниками забезпечують багаторічну перспективу планування, знижують трансакційні витрати та дозволяють інвесторам оцінювати можливі доходи з більшою точністю.

Не менш вагомим є політичний фактор, який визначає рівень довіри інвесторів до державних інститутів. Політична стабільність, ефективність уряду, якість державного управління, прозорість прийняття рішень і низький рівень корупції створюють передумови для стійкого економічного розвитку та зменшення інвестиційних ризиків. У міжнародній економіці політичні кризи, часті зміни уряду, військові конфлікти, а також слабкість демократичних інститутів є одним із найсильніших стримуючих факторів іноземного інвестування. Навпаки, країни з передбачуваною політикою та ефективною системою управління стають центрами концентрації ПІІ (як, наприклад, держави ЄС або Південно-Східної Азії).

Визначальну роль відіграє нормативно-правова база, яка регулює інвестиційну діяльність. Законодавча передбачуваність, чіткість процедур, надійна система захисту прав власності, незалежність судової влади та ефективні механізми вирішення спорів є фундаментальними умовами для зниження ризиків іноземних інвесторів. У міжнародній економіці динаміка інвестиційних потоків свідчить про те, що навіть за наявності значного ринкового потенціалу країни з нестабільним або непрозорим законодавством стикаються зі значним

відтоком капіталу. Водночас держави, що проводять реформи у сфері правосуддя та дерегуляції, демонструють поступове зростання інвестиційної активності.

До групи найбільш впливових чинників належать характеристики ринку – його масштаб, конкурентність, рівень споживчого попиту та потенціал для розширення. У міжнародній економіці великі ринки з високою платоспроможністю створюють особливу привабливість для інвесторів, оскільки забезпечують доступ до значного споживчого сегмента та можливості масштабування бізнесу. Разом із тим важливими є структура ринку, ступінь відкритості економіки, наявність торговельних бар'єрів, рівень розвитку малого та середнього бізнесу та ступінь інтеграції країни у глобальні ланцюги вартості.

В умовах глобалізації зростає значення інституційних факторів, які охоплюють якість державних інституцій, ефективність регулювання, прозорість ведення бізнесу та інституційну спроможність органів влади. Інституційне середовище визначає рівень трансакційних витрат, швидкість проходження адміністративних процедур, легкість взаємодії з державними органами, доступ до даних та інформаційну відкритість. У міжнародних рейтингах саме інституційні показники (Doing Business, Worldwide Governance Indicators, Corruption Perceptions Index) є ключовими індикаторами порівняння інвестиційної привабливості.

Важливим чинником виступає рівень розвитку інфраструктури, що охоплює транспортну, логістичну, енергетичну, цифрову та соціальну інфраструктуру. Доступність якісних доріг, портів, залізничних мереж, інтернет-комунікацій, стабільного енергопостачання та кваліфікованої робочої сили є вирішальною для реалізації інвестиційних проєктів. Недостатній розвиток інфраструктури збільшує витрати, подовжує виробничі цикли та ускладнює доступ до ринків, що значно стримує інвестиційну діяльність. З іншого боку, країни, які інвестують у розвиток транспортних коридорів, індустриальних парків та цифрової інфраструктури, суттєво підвищують свою конкурентоспроможність.

Соціальні чинники також справляють істотний вплив на інвестиційний

клімат. Насамперед це якість людського капіталу, рівень освіти, кваліфікація робочої сили, демографічна структура та трудова мобільність населення. У міжнародному контексті країни з високим рівнем освіти, розвиненою інноваційною культурою та доступом до технологічно підготовлених фахівців привертають інвесторів у сфері високих технологій, промисловості та сервісної економіки. Натомість демографічні виклики, трудова міграція, низька продуктивність праці та дефіцит компетентних кадрів можуть значно обмежувати інвестиційну активність.

До окремої групи належать глобалізаційні фактори, що включають інтеграцію у світові ринки, членство в міжнародних організаціях, участь у торговельних угодах, рівень відкритості економіки, доступ до міжнародних фінансових ринків. Поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків розширює простір для інвестицій, підвищує передбачуваність регуляторного середовища та забезпечує інвесторам додаткові гарантії. Важливу роль відіграють також міжнародні рейтинги, які формують імідж країни на глобальній арені й виступають «сигнальним механізмом» для інвесторів.

Значення мають і технологічні фактори, включно з рівнем інноваційного розвитку, науково-дослідним потенціалом, діджиталізацією економіки та розвитком стартап-екосистеми. Сучасні транснаціональні компанії шукають локації з високим рівнем технологічної інфраструктури та доступом до інноваційного середовища, що дозволяє ефективніше реалізовувати високотехнологічні виробничі або сервісні моделі [29, с. 62-65].

Узагальнюючи, можна стверджувати, що інвестиційний клімат у міжнародній економіці формується під впливом складної системи взаємопов'язаних чинників, кожен з яких відіграє власну роль у створенні привабливого або, навпаки, ризикованого середовища для інвесторів. Сильні позиції за ключовими параметрами – макроекономічною стабільністю, політичною передбачуваністю, якістю інституцій, розвиненою інфраструктурою та високим рівнем людського капіталу – забезпечують країнам суттєві переваги у боротьбі за міжнародні інвестиції. Навпаки, слабкість будь-якого з цих

елементів здатна знизити інвестиційну привабливість навіть за умови значного ринкового потенціалу. Саме тому для країн, що прагнуть посилення конкурентоспроможності, стратегічно важливим є формування збалансованої та ефективної політики, спрямованої на покращення інвестиційного клімату в усіх його вимірах

Таким чином, інвестиційний клімат постає як багатовимірна категорія, що формує фундаментальні умови для прийняття інвестиційних рішень у міжнародній економіці. Його трактування в науковій літературі демонструє різні підходи до визначення сутності та структури цієї категорії, однак спільним залишається розуміння того, що інвестиційний клімат є інтегральним відображенням економічних, політичних, інституційних та соціальних характеристик держави. Узагальнення теоретичних підходів дає змогу розглядати інвестиційний клімат не лише як сукупність зовнішніх умов, але і як систему взаємопов'язаних чинників, що суттєво впливають на поведінку міжнародних інвесторів.

У контексті глобалізації ця категорія набуває особливого значення, оскільки саме якість інвестиційного клімату визначає конкурентоспроможність країн у боротьбі за міжнародні фінансові ресурси. Відповідно, розуміння його структури та ключових детермінант формує методологічну основу для подальшого аналізу умов розвитку бізнес-середовища та оцінки спроможності держави залучати міжнародні інвестиції.

Висновки до розділу 1

У першому розділі роботи систематизовано теоретико-методологічні засади дослідження міжнародних інвестицій та їх ролі у розвитку національних економік в умовах глобалізаційних трансформацій. Розкрито сутність категорій «міжнародні інвестиції», «іноземні інвестиції», «прямі іноземні інвестиції» та показано їх відмінності з позицій економічної природи, інституційних форм та впливу на економічний розвиток.

Обґрунтовано, що міжнародні інвестиції є ключовим елементом інтеграції країни у світову економіку, формуючи підґрунтя для модернізації виробництва, трансферу технологій та посилення конкурентоспроможності бізнес-середовища.

Показано, що сучасний етап глобалізації супроводжується посиленням конкуренції за ресурси, необхідністю удосконалення інституційної спроможності держав та адаптації національних економік до світових стандартів інвестиційної привабливості. Теоретичний аналіз підтверджує, що якісна інвестиційна політика є визначальним чинником прискорення економічного зростання, структурних змін і розвитку бізнес-середовища.

2 АНАЛІЗ МІЖНАРДНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

2.1 Аналіз сучасного стану та тенденцій міжнародних інвестицій в Україну

У сучасних умовах глобалізації міжнародні інвестиції виступають одним із ключових джерел фінансових ресурсів, технологічного оновлення та інтеграції національних економік у світові виробничі ланцюги. Для України, яка перебуває у стані глибоких структурних трансформацій та вимушеного відновлення внаслідок військової агресії, значення іноземного інвестування особливо зростає, оскільки воно забезпечує доступ до капіталу, сучасних технологій і нових ринків. Тому аналіз масштабів та динаміки міжнародних інвестицій є необхідною складовою оцінювання економічного потенціалу країни та ефективності її інтеграції у глобальні економічні процеси.

Дослідження обсягів і структури міжнародних інвестицій, зокрема прямих іноземних інвестицій, дозволяє виявити ключові тенденції, зміни в географічних та галузевих пріоритетах інвесторів, а також визначити фактори, що стимулюють або стримують приплив капіталу. Особливо важливим є аналіз їхньої ролі у формуванні конкурентного бізнес-середовища, модернізації виробничих потужностей та підвищенні інноваційної активності.

В умовах посилення глобальних викликів – геополітичної нестабільності, порушення логістичних ланцюгів, трансформації світових потоків капіталу – оцінка інвестиційної динаміки України дає змогу не лише охарактеризувати поточний стан інвестиційної взаємодії зі світом, а й виявити стратегічні можливості та ризики для економічного розвитку.

Для розуміння масштабів і характеру взаємодії України зі світовим фінансовим середовищем важливим індикатором є міжнародна інвестиційна позиція (МІП). Вона відображає співвідношення зовнішніх активів і зобов'язань країни та дозволяє визначити, чи виступає держава чистим боржником або кредитором щодо зовнішнього світу. Аналіз динаміки МІП за 2015–2024 рр. дає

змогу оцінити трансформації у структурі міжнародних інвестицій, визначити періоди фінансової вразливості й відновлення, а також зрозуміти загальні тенденції формування інвестиційної позиції України в умовах глибоких економічних та геополітичних змін. Узагальнені показники наведено у таблиці 2.1 [30].

Таблиця 2.1 – Динаміка міжнародної інвестиційної позиції України у 2015–2024 рр., млн дол. США*

Рік	Активи	Пасиви	Чиста міжнародна інвестиційна позиція
2015	120 049	158 101	–38 052
2016	119 599	154 502	–34 903
2017	124 629	156 905	–32 276
2018	128 788	155 226	–26 438
2019	140 853	168 580	–27 727
2020	149 762	171 665	–21 903
2021	159 099	185 293	–26 194
2022	168 174	170 980	–2 806
2023	193 710	205 203	–11 493
2024	214 283	226 728	–12 445

*Джерело: складено автором за [30]

Дані таблиці свідчать про стале зростання зовнішніх активів України протягом 2015-2024 рр. Їхній обсяг збільшився з 120,0 млрд дол. у 2015 р. до 214,3 млрд дол. у 2024 р., що відображає нарощення резервних активів, валютних депозитів та інших інструментів, які формують фінансову спроможність держави. Паралельно зростали і зовнішні зобов'язання, проте їхні темпи були менш рівномірними, оскільки вони суттєво залежали від кредитів МВФ, портфельних вкладень нерезидентів та боргової активності державного сектору.

Чиста міжнародна інвестиційна позиція України протягом досліджуваного періоду залишалася від'ємною, що означає домінування зовнішніх зобов'язань над активами. Проте динаміка цього показника демонструє важливі структурні зрушення. Якщо у 2015–2021 рр. МІП перебувала на рівні від -22 до -38 млрд

дол., то у 2022 р. значення різко покращилося до –2,8 млрд дол. Важливо, що таке покращення відбулося в умовах повномасштабної війни та значних зовнішніх фінансових впливів, що зумовило збільшення резервів і одночасне коригування зобов'язань.

У 2023–2024 рр. чиста МІП дещо погіршилася (-11,5 млрд дол. та -12,4 млрд дол.), що пов'язано зі значним нарощенням зовнішніх боргових зобов'язань державного сектору та збільшенням обсягів прямих і портфельних інвестицій на пасивному боці. Попри це, показник залишається суттєво кращим, ніж у довоєнний період, що свідчить про відносне зміцнення фінансової стійкості країни.

Загалом динаміка МІП демонструє декілька ключових тенденцій:

- а) нарощення зовнішніх активів у довгостроковому періоді;
- б) залежність пасивів від кредитної підтримки міжнародних інституцій та ПІІ;
- в) покращення чистої позиції у 2022 р. завдяки масштабним зовнішнім фінансовим ресурсам і збільшенню резервів;
- г) повільне повернення до структурного дефіциту, що є характерним для країн з високими потребами у відбудові та зовнішньому фінансуванні.

У комплексі ці тенденції дозволяють оцінити фінансову позицію України на глобальному ринку капіталів та створюють підґрунтя для подальшого аналізу структури міжнародних інвестицій, їх впливу на бізнес-середовище й економічний розвиток країни.

Аналіз довгострокової динаміки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є ключовим для розуміння еволюції інвестиційної привабливості України та оцінки реакції міжнародних інвесторів на структурні зміни, політичні ризики, макроекономічну стабільність та безпекове середовище. Представлені нижче дані відображають річні обсяги припливу ПІІ в Україну, обсяги інвестицій українських резидентів за кордон, а також сальдо, яке характеризує чистий результат інвестиційних потоків (таблиця 2.2) [31]. Така інформація дозволяє виявити етапи підвищеної інвестиційної активності, періоди різкого скорочення

та фази відновлення, що має важливе значення для інтерпретації загального стану бізнес-середовища та визначення ролі зовнішнього капіталу в економічному розвитку держави.

Таблиця 2.2 – Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну у 2002-2025 рр., млн дол. США*

Рік	ППІ в Україну	ППІ з України	Сальдо
2015	-458	-51	-407
2016	3810	16	+3794
2017	3692	8	+3684
2018	4455	-5	+4460
2019	5860	648	+5212
2020	-868	82	-950
2021	6687	-198	+6885
2022	1152	529	+623
2023	4247	42	+4205
2024	3329	-162	+3491

*Джерело: складено автором за [31]

Динаміка показників демонструє суттєві коливання інвестиційної активності міжнародних інвесторів упродовж 2002-2025 рр., що переважно зумовлено змінами макроекономічної стабільності, інституційних умов та безпекових ризиків. Період 2002-2008 рр. характеризувався поступовим зростанням припливу ППІ, що свідчило про фази підвищення інвестиційної привабливості України. Кульмінаційний стрибок у 2005 р. був пов'язаний із масштабними приватизаційними процесами та очікуваннями лібералізації економіки. До 2008 р. ППІ досягали понад 10 млрд дол. США щороку, що відповідало сприятливій глобальній кон'юктурі.

Світова фінансова криза 2009 р. спричинила різке скорочення ППІ більш ніж удвічі, після чого у 2010-2012 рр. спостерігалось поступове відновлення. Водночас після 2014 р. відбулося історично значуще падіння ППІ – до рівня лише 410 млн дол., що було безпосереднім наслідком анексії Криму та початку

російсько-української війни на сході України.

У 2015 р. приплив став від'ємним, тобто відбувся чистий відтік іноземного капіталу. Поступове відновлення розпочалося у 2016-2019 рр., коли обсяги ПІІ знову перевищували 5-6 млрд дол. США. Проте пандемія COVID-19 у 2020 р. та повномасштабна війна 2022 р. спричинили нові хвилі падіння. Зокрема, у 2020 р. спостерігався чистий відтік капіталу, а у 2022 р. приплив становив лише 1,15 млрд дол. США.

Період 2023-2024 рр. демонструє певну стабілізацію та відновлення інвестиційної активності, що може пояснюватися розширенням міжнародної підтримки, адаптацією бізнесу до умов воєнного часу та збереженням високої ролі реінвестованого прибутку. Очікувані показники 2025 р. вказують на тенденцію поступового, хоча й обережного, повернення іноземних інвесторів.

Загалом, багаторічна динаміка ПІІ засвідчує залежність інвестиційних рішень від безпекових умов, рівня макроекономічної стабільності, якості інституцій та прогнозованості регуляторного середовища.

Оцінювання доходів, які сплачуються нерезидентам від прямих іноземних інвестицій (ПІІ), є важливим індикатором реальної економічної участі іноземного капіталу в Україні. На відміну від потоків ПІІ, що відображають зміну вартості вкладень, виплачені доходи дозволяють зрозуміти: які країни фактично отримують найбільшу частку прибутків від інвестиційної діяльності в Україні; структуру доходів: дивіденди, реінвестовані прибутки, проценти; ступінь залежності України від окремих інвестиційних юрисдикцій, зокрема офшорних та холдингових центрів.

В таблиці 2.3 надано інформацію щодо тих держав, які формують переважну частку доходів, що виводяться з української економіки. Саме вони суттєво впливають як на платіжний баланс, так і на оцінку інвестиційної відкритості України [32].

Структура доходів, які сплачуються нерезидентам, демонструє істотну концентрацію на кількох ключових країнах. У 2023–2024 рр. понад 70% усіх виплат припадали на держави Європейського Союзу, серед яких вирізняються

Нідерланди, Австрія, Франція та Польща. Значною є і частка Великої Британії та США, що підтверджує активну присутність інвесторів з традиційних економічних центрів.

Таблиця 2.3 – Доходи від прямих іноземних інвестицій, сплачені нерезидентам з України у 2023–2024 рр., млн дол. США (скорочена вибірка)*

Країна	2023	2024
Європейський Союз (сукупно)	3 509	4 345
Кіпр	1 332	1 636
Нідерланди	977	1 433
Швейцарія	118	419
Велика Британія	378	280
США	308	249
Франція	244	219
Австрія	274	213
Німеччина	–65	30
Польща	207	18

*Джерело: складено автором за [32]

Найбільшим отримувачем доходів залишається Кіпр, на який припадає понад 1,3-1,6 млрд дол. щороку. Це свідчить не стільки про масштаб реальних кіпрських інвестицій, скільки про офшорно-холдингову структуру українського бізнесу, коли значна частка ПІІ здійснюється через кіпрські компанії, що виконують роль посередників.

Помітне зростання доходів інвесторів із Нідерландів (від 977 до 1 433 млн дол.) відображає активні процеси реінвестування прибутку та використання цієї юрисдикції як одного з основних центрів управління мультинаціональними корпоративними структурами.

Швейцарія у 2024 році демонструє різке збільшення отриманих доходів (з 118 до 419 млн дол.), що може свідчити про відновлення фінансового сектору та збільшення частки процентних виплат або репатріації прибутку фінансово-промислових груп.

Важливим є те, що структура доходів значною мірою складається з реінвестованого прибутку, що непрямо підтверджує наявність у ряді секторів стабільних прибуткових бізнес-моделей навіть в умовах війни. Водночас високі обсяги репатрійованих доходів чинять тиск на платіжний баланс та свідчать про залежність економіки від зовнішнього капіталу.

Загалом представлена таблиця ілюструє, що міжнародні інвестиційні потоки не лише формують обсяг накопичених ПІІ, але й генерують значні щорічні фінансові зобов'язання перед нерезидентами, які відображають реальний ступінь включеності України у глобальні фінансові та корпоративні ланцюги.

Для оцінювання реального впливу іноземного капіталу на національну економіку важливо дослідити не лише обсяги залучених ПІІ, а й структуру доходів, сплачених нерезидентам за результатами діяльності в Україні. Показники доходів від прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності в Україні наведено в таблиці 2.4 [32].

Таблиця 2.4 – Доходи від прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності в Україні у 2023–2024 рр., млн дол. США (вибрані галузі, що формують найбільші обсяги доходів)*

Вид економічної діяльності	2023 р.	2024 р.
Оптова та роздрібна торгівля	1 527	1 351
Фінансова та страхова діяльність	747	801
Промисловість (усього)	668	1 592
– Переробна промисловість	558	627
– Добувна промисловість	77	562
Інформація та телекомунікації	555	422
Операції з нерухомим майном	292	196
Професійна, наукова і технічна діяльність	243	356
Сільське господарство	142	592
Транспорт і складське господарство	232	311

*Джерело: складено автором за [32]

Торгівля залишається найбільшим джерелом доходів для іноземних інвесторів. Оптова та роздрібна торгівля стабільно забезпечує понад 1,3-1,5 млрд дол. доходів щороку. Це підтверджує високу інвестиційну активність у торговельно-посередницькому секторі та значну частку іноземного капіталу у великих мережевих операторах.

У 2024 році промисловість демонструє майже подвоєння доходів (з 668 до 1 592 млн дол.), а добувна галузь зростає у 7 разів. Це може бути пов'язано з: відновленням виробництва після воєнних шоків; нормалізацією логістики; підвищенням цін на сировину; поверненням до прибутковості низки підприємств.

Фінансова та страхова діяльність забезпечує 747–801 млн дол. доходів. Це вказує на значну іноземну присутність у банківському секторі, відновлення прибутковості банків після кризи 2022 р., стійкий попит на фінансові послуги в умовах високої діджиталізації.

Доходи нерезидентів у сфері інформації та телекомунікацій скоротилися з 555 до 422 млн дол., що може бути зумовлено релокацією частини бізнесів, переорієнтацією компаній на зовнішні юрисдикції, високою конкуренцією за капітал у міжнародному ІТ-секторі. Попри це, галузь залишається серед ключових реципієнтів ПІІ.

Зростання з 142 до 592 млн дол. свідчить про відновлення агросектору після логістичного шоку 2022-2023 рр., стабілізацію експорту та підвищення цін на агропродукцію.

Деякі підгалузі промисловості (виробництво коксу, хімічна промисловість, металургія) демонструють негативні реінвестовані доходи, що означає збитковість, втрати від переоцінки або капітальні видатки, які перевищують прибутки. Це сигналізує про наявність високих ризиків у цих секторах.

Структура доходів від ПІІ за видами економічної діяльності демонструє значну концентрацію в торгівлі, фінансовому секторі, промисловості та ІТ. Саме ці галузі забезпечують основну частку прибутків, які репатріюються за кордон, і вказують на галузі з найбільшою інвестиційною присутністю іноземного

капіталу.

Такий розподіл свідчить про:

а) високий рівень інтеграції України у глобальні комерційні та промислові ланцюги;

б) структурні диспропорції (надмірна роль торгівлі та фінансів у порівнянні з інноваційними секторами);

в) потенціал для подальшого розвитку переробної промисловості та високотехнологічних секторів.

Аналіз динаміки прямих іноземних інвестицій в Україну у 2002-2025 рр. свідчить про хвилеподібний характер розвитку інвестиційних процесів, що визначається впливом циклічних коливань у світовій економіці, внутрішньої макроекономічної стабільності та безпекової ситуації. До 2008 року спостерігалось стрімке зростання обсягів ПІІ, що відображало високий інтерес іноземних інвесторів до українського ринку, його недооціненість та перспективи інтеграції у світову економіку. Світова фінансова криза 2008-2009 рр. спричинила різке скорочення припливу капіталу, і з цього періоду інвестиційний цикл України характеризується значною волатильністю.

Події 2014 року призвели до істотного відпливу іноземного капіталу, а обсяги ПІІ у наступні роки залишались нестабільними, відображаючи високі ризики та структурні диспропорції економіки. Найгостріше падіння припливу ПІІ припадає на 2022 рік, коли початок повномасштабної агресії росії спричинив різке зниження інвестиційної активності та збільшення відпливу капіталу. Водночас уже у 2023-2024 рр. помітне поступове відновлення припливу ПІІ, що свідчить про адаптацію бізнесу до нових умов та переорієнтацію інвесторів на галузі, які демонструють стійкість і потенціал розвитку навіть в умовах воєнної економіки.

Структура виплат доходів нерезидентам підтверджує домінування кількох секторів як найбільш привабливих для іноземного капіталу. Найбільші доходи забезпечують торгівля, промисловість, фінансовий сектор та інформаційно-комунікаційні технології. Це свідчить не лише про високу частку іноземного

капіталу в цих галузях, але й про їхню відносну стійкість та здатність генерувати прибутки, незважаючи на зовнішні шоки. Водночас негативні доходи у низці промислових підгалузей (хімічна, коксо-хімічна, металургія) вказують на збитковість або рецесійні явища у цих секторах.

Отже, можна виділити такі основні тенденції розвитку міжнародних інвестицій в Україні:

- а) висока волатильність припливу ПІІ, що зумовлена кризами 2008–2009, 2014 та 2022 років;
- б) поступове відновлення інвестиційної активності у 2023-2024 рр., попри воєнний стан;
- в) домінування кількох секторів (торгівля, промисловість, фінанси, ІТ), які формують основний обсяг доходів нерезидентів;
- г) наявність збиткових галузей, що сигналізує про структурні проблеми в економіці;
- д) збереження значної частки ПІІ з країн-посередників (Кіпр, Нідерланди), що ускладнює оцінку реальної географії інвестиційного капіталу;
- е) поступове покращення міжнародної інвестиційної позиції, що свідчить про певне зниження зовнішніх фінансових ризиків.

Загалом, тенденції вказують на стійкість інвестиційних потоків попри війну, з акцентом на відновлення та інтеграцію в глобальні ланцюжки вартості, але з ризиками залежності від зовнішньої допомоги та волатильності.

2.2 Оцінка впливу міжнародного інвестування на розвиток бізнес-середовища України

У сучасних умовах глобалізації міжнародні інвестиції, зокрема прямі іноземні інвестиції, відіграють ключову роль у трансформації національних економік та формуванні конкурентоспроможного бізнес-середовища. Для України, яка перебуває в умовах структурних змін, інтеграційних процесів та масштабних зовнішніх викликів, приплив іноземного капіталу стає одним із

визначальних чинників економічної динаміки. На відміну від внутрішніх джерел фінансування, міжнародні інвестиції забезпечують не лише додаткові фінансові ресурси, але й сприяють переданню сучасних технологій, управлінських практик, інноваційних рішень та доступу до глобальних ринків. Це формує мультиплікативний ефект для розвитку підприємництва, модернізації виробничих процесів і зміцнення інституційного середовища.

Аналіз тенденцій ПІІ, проведений у попередньому підпункті, засвідчив значну волатильність інвестиційної активності та чутливість іноземних інвесторів до внутрішніх і зовнішніх шоків. Водночас саме діяльність іноземних компаній залишається одним із найбільш стабільних джерел підтримки національного бізнес-середовища, оскільки вони забезпечують створення робочих місць, розширення виробничих потужностей, розвиток ІТ-індустрії та посилення конкуренції на внутрішньому ринку. У цьому контексті важливо дослідити, яким чином саме міжнародне інвестування впливає на стан і динаміку бізнес-середовища України, які галузі отримують найбільшу підтримку та які структурні зміни ініціюються внаслідок притоку або відтоку іноземного капіталу.

Оцінка впливу міжнародних інвестицій на розвиток бізнес-середовища потребує аналізу макроекономічних індикаторів, що відображають загальний економічний контекст, у якому відбувається формування інвестиційної активності. Найбільш інформативними в цьому аспекті є показники динаміки валового внутрішнього продукту (ВВП) та обсягів прямих іноземних інвестицій (ПІІ), а також відношення ПІІ до ВВП. Саме ці індикатори дозволяють оцінити не лише абсолютні масштаби інвестиційного притоку, а й його значущість для національної економіки та бізнес-середовища. Дані в таблиці 2.5 демонструють, як змінювалися обсяги ПІІ на тлі загального економічного зростання чи падіння [33].

Такий порівняльний підхід дозволяє виявити структурні розриви, а також оцінити чутливість іноземних інвесторів до економічних та геополітичних шоків.

Таблиця 2.5 – ПІІ та їх частка у ВВП у 2016-2024 рр.*

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ВВП (млрд грн)	2385	2984	3561	3978	4194	5460	5239	6628	7659
ПІІ (млрд дол)	3,8	3,7	4,5	5,2	0,1	6,9	0,2	4,6	4,0
ПІІ (% ВВП)	4,1	3,3	3,4	3,4	0,1	3,4	0,1	2,5	2,1

*Джерело: складено автором за [33]

Представлені дані демонструють декілька чітких тенденцій, що дозволяють оцінити характер впливу міжнародних інвестицій на українське бізнес-середовище.

Період 2016-2019 рр. характеризувався сталим економічним зростанням, що супроводжувалося поступовим збільшенням обсягів ПІІ. Це свідчить про відносну стабільність економічного середовища та покращення очікувань інвесторів. У 2020 р. спостерігається різке уповільнення зростання ВВП, пов'язане з пандемією COVID-19, але вже у 2021 р. українська економіка демонструє відновлення.

У 2020 р. обсяг ПІІ фактично наблизився до нуля, що відображає глобальний шок, викликаний пандемією. Аналогічна ситуація спостерігалася у 2022 р. у зв'язку з повномасштабною збройною агресією росії. Падіння ПІІ до 0,1-0,2 млрд дол. є показником високої чутливості іноземного капіталу до ризиків та невизначеності.

Вже у 2021 р. ПІІ значно зростають, досягаючи 6,9 млрд дол., що є найвищим показником за досліджуваний період. Подібне часткове відновлення відбулося і після 2022 р.: у 2023–2024 рр. обсяг ПІІ зріс до 4,0-4,6 млрд дол.

Це може свідчити про те, що економічне зростання випереджає темпи збільшення ПІІ, або про те, що інвестиції ще не повернулися до довоєнного рівня відносної значущості. Періоди макроекономічного зростання супроводжуються зростанням обсягів ПІІ, тоді як шоки (пандемія, війна) призводять до майже повного інвестиційного колапсу. Це підтверджує ключову роль політичної та економічної стабільності у формуванні бізнес-середовища.

Оцінка впливу міжнародних інвестицій на бізнес-середовище потребує аналізу не лише загальних обсягів ПІІ, але й їхньої галузевої структури. Саме розподіл іноземного капіталу між секторами економіки демонструє, які сфери є найбільш привабливими для іноземних інвесторів, де концентруються фінансові ресурси та які сегменти бізнес-середовища отримують найбільші стимули для розвитку. Галузева структура ПІІ також слугує індикатором стратегічних пріоритетів інвесторів, їхнього бачення ризиків, рівня очікуваної прибутковості та рівня інституційної стабільності в окремих секторах.

Для України характерна значна нерівномірність розподілу іноземного капіталу, що відображає специфіку економічної структури, рівень розвитку секторів, масштаби їх інтеграції у глобальні виробничі ланцюги, а також ступінь залежності бізнесу від зовнішніх ринків. Рисунок 2.1 узагальнює останні доступні дані щодо галузевої структури ПІІ та дозволяє оцінити її ключові особливості [34, с. 90].

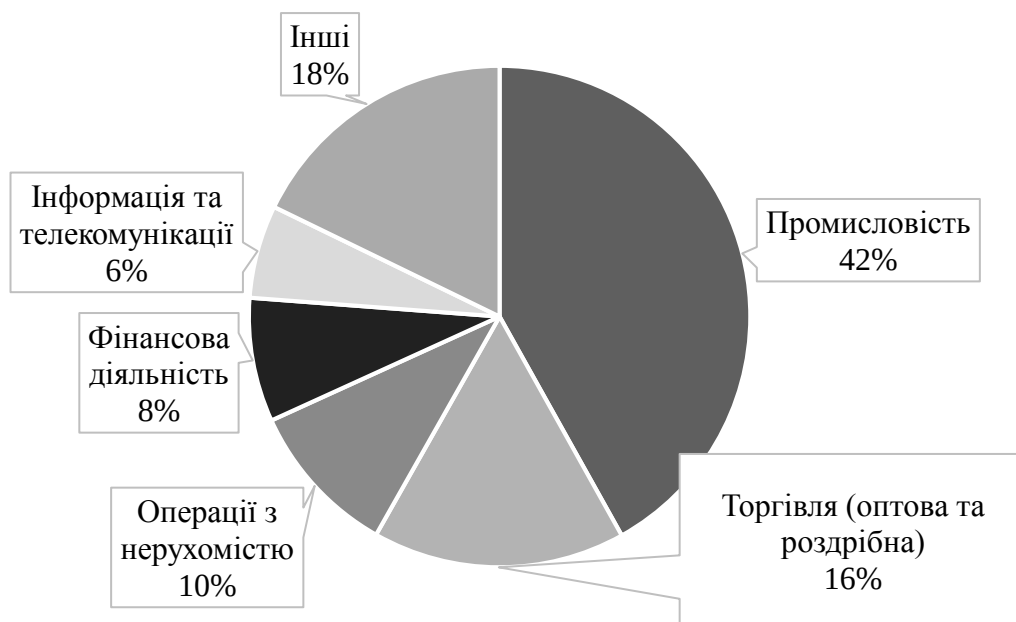

Рис. 2.1 – Структура ПІІ за видами економічної діяльності (станом на 2023 рік)*

*Джерело: складено автором за [34]

За останні роки структура інвестицій показує зміщення у бік промисловості та торгівлі, що свідчить про підтримку галузей реального сектору, які забезпечують робочі місця. Також помітним стало посилення ролі ІТ, що відповідає загальним глобальним тенденціям.

Висока концентрація ПІІ у промисловості підтверджує, що іноземні інвестори розглядають Україну як платформу для виробництва з конкурентними ресурсами: трудовими, сировинними та технологічними. Особливо значущими є галузі, інтегровані у міжнародні виробничі ланцюги: агропереробка, хімія, машинобудування, металообробка. Це посилює технологічний потенціал країни та сприяє модернізації промислового сектору.

Інвестиції у торгівлю свідчать про орієнтацію інвесторів на ринок внутрішнього попиту. Зростання споживчого ринку, розширення мереж супермаркетів, електронна комерція та логістика роблять цей сектор одним із найдинамічніших. ПІІ у торгівлю сприяють підвищенню конкуренції, появи нових форматів рітейлу та покращенню якості обслуговування.

Інтерес іноземних інвесторів до нерухомості пов'язаний зі стабільністю доходів у цьому секторі, попитом на складську, офісну та житлову інфраструктуру, а також із розвитком девелоперських проєктів. Водночас це свідчить про структурну привабливість будівельної галузі та сектору комерційної нерухомості.

Капітал у фінансову діяльність зосереджений переважно у банківському секторі та страхуванні. Інвестори уникають надмірних ризиків, що зумовлює помірну частку ПІІ у цьому секторі. Проте його присутність забезпечує підвищення стійкості фінансової системи та підтримує доступ бізнесу до кредитних ресурсів.

Хоча частка цього сектору відносно невелика, ІТ залишається одним із найдинамічніших. Інвестиції в ІТ-інфраструктуру, цифрові сервіси та телекомунікації сприяють модернізації бізнес-процесів і формують якісно нове середовище для інноваційних компаній.

Іноземний капітал здатний стимулювати створення нових робочих місць,

підтримувати зайнятість у стратегічних галузях та сприяти структурним зрушенням на ринку праці. Найбільш показовими у цьому контексті є три сектори: промисловість, торгівля та інформаційно-комунікаційні технології (ІТ), які традиційно залучають значні обсяги ПІІ або активно розвиваються завдяки їхній присутності.

Промисловість залишається базовою сферою економіки, де іноземні інвестиції безпосередньо впливають на виробничі потужності, технологічну модернізацію та збереження робочих місць. Торгівля відображає динаміку внутрішнього споживчого ринку, який є важливим орієнтиром для інвесторів. ІТ-сектор, хоча і має меншу частку у структурі зайнятості, демонструє найвищі темпи зростання та стає одним із ключових напрямів інвестиційної активності. Наведені на рисунку 2.2 дані дають змогу простежити зміни у зайнятості за останні п'ять років та оцінити тенденції, пов'язані з інвестиційними процесами [35].

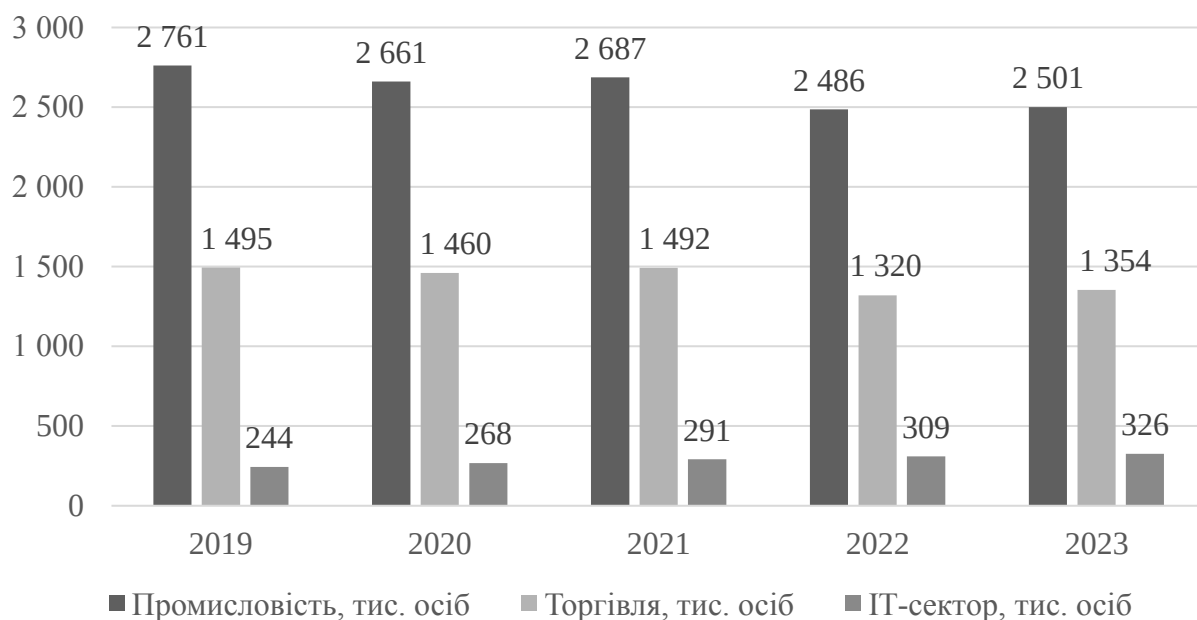

Рис. 2.2 – Зайнятість у секторах з найбільшою часткою ПІІ у 2019-2023 рр., тис. осіб*

*Джерело: складено автором за [35]

У промисловому секторі спостерігається загальна тенденція до зниження зайнятості у 2019-2022 рр. Водночас у 2023 р. фіксується незначне відновлення (зростання на 15 тис. осіб), що можна пов'язувати зі стабілізацією виробничих процесів та активізацією іноземних інвесторів у секторах, здатних швидко інтегруватися в європейські ланцюги доданої вартості. ПП в агропереробку, харчову промисловість, хімію та машинобудування сприяють підтриманню робочих місць, хоча загальний рівень зайнятості залишається нижчим, ніж у 2019 році.

Зайнятість у торгівлі демонструє тенденцію до зниження: з 1495 млн осіб у 2019 р. до 1354 млн у 2023 р. Зменшення чисельності працівників відображає трансформацію ритейлу, підвищення рівня автоматизації, зміщення споживчого попиту та часткову втрату фізичної торговельної інфраструктури внаслідок бойових дій. Іноземні інвестиції, хоча й залишаються значними у секторі торгівлі, переважно спрямовуються у модернізацію логістики, мережевих супермаркетів та онлайн-торгівлі, що не завжди супроводжується зростанням зайнятості.

ІТ-сфера демонструє найінтенсивнішу динаміку: зайнятість зросла з 244 тис. осіб у 2019 р. до 326 тис. у 2023 р., тобто на понад 33%. Цей сегмент є одним із найбільш привабливих для міжнародних інвесторів завдяки високій продуктивності, експортній орієнтації та низькій капіталомісткості. Зростання ІТ-сектору відбувається навіть у кризові періоди, що підтверджує його стійкість та залежність від інвестицій у цифрову інфраструктуру, R&D та розвиток екосистем стартапів.

Порівняння трьох секторів демонструє поступове зміщення зайнятості від традиційних галузей до високотехнологічних сфер. Така трансформація значною мірою стимулюється міжнародними інвестиціями, які спрямовуються у модернізацію промисловості та розвиток ІТ, тоді як сектора торгівлі зазнає оптимізації.

У цілому тенденції зайнятості свідчать, що ПП відіграють ключову роль у підтримці секторів, здатних генерувати додану вартість та забезпечувати

економічну адаптацію у період криз. Зростання чисельності працівників в ІТ та стабілізація зайнятості в промисловості після шоку 2022 року підтверджують орієнтацію інвесторів на перспективні галузі з високим потенціалом розвитку.

Навіть попри високі ризики, іноземні інвестиції продовжують надходити в Україну. З 2022 року їх загальний обсяг становив 8,3 млрд дол. США, що свідчить про збереження довіри окремих міжнародних підприємств до перспектив української економіки. На мікрорівні кожне інвестиційне рішення в умовах війни є показником стратегічної зацікавленості та готовності бізнесу до співпраці з Україною. Проте у макроекономічному вимірі цей рівень ПІІ залишається недостатнім для масштабного економічного відновлення: середньорічний притік ПІІ у 2022–2024 роках становив лише близько 1,6% ВВП, що істотно нижче від довоєнних показників та потреб країни у повоєнній реконструкції [36].

Детальний аналіз статистики НБУ засвідчує, що більшу частину ПІІ в Україні формує не прихід нового іноземного капіталу, а реінвестування прибутків уже діючих компаній. У 2019-2021 роках частка реінвестованих доходів становила близько 59% від загального обсягу ПІІ, а в умовах повномасштабної війни вона навіть зросла до 61%. Така динаміка має подвійний зміст. З одного боку, це підтверджує, що іноземні компанії продовжують отримувати прибутки в Україні та не покидають ринок, навіть попри високі ризики. З іншого боку, це означає обмежений масштаб входження нових іноземних інвесторів, оскільки більша частина зростання ПІІ не є результатом нових фінансових вливань, а є наслідком неможливості репатріації дивідендів.

Позитивним індикатором є поступове збільшення обсягів акціонерного капіталу, що свідчить про відновлення інтересу до розширення бізнесу в Україні. Якщо в 2022 році цей показник становив 0,4 млрд дол. США, то вже у 2024 році він зріс до 0,9 млрд дол. США [37].

До 2021 року більшість інвестицій надходила з п'яти країн – Кіпру, Нідерландів, Швейцарії, Великої Британії та Німеччини – на які припадало 62% усіх ПІІ. Частина таких потоків пояснюється явищем *round tripping*, коли

українські резиденти виводять кошти за кордон і повертають їх у вигляді «іноземних» інвестицій. За оцінками НБУ, у 2010-2024 роках частка таких операцій становила близько 24% усіх ПІІ.

Після 2022 року структура країн-інвесторів стала більш диверсифікованою: частка традиційних топ-5 знизилася до 41%. Німеччина продемонструвала від'ємний баланс через переважання від'ємного реінвестування прибутків, тоді як зросли інвестиційні потоки з Австрії, США, Польщі та Франції. Показовим є також прихід інвесторів із країн Перської затоки: саудівські компанії вклали понад 217 млн дол. США у 2024 році, що свідчить про зростання зацікавленості нових географічних регіонів.

Порівняно з довоєнним періодом, коли ПІІ розподілялися відносно рівномірно між промисловістю та послугами, у воєнні роки відбувся помітний зсув у бік сфери послуг. Це пояснюється як підвищенням її прибутковості, так і нижчим рівнем фізичних ризиків порівняно з промисловими підприємствами. З-поміж 17 секторів економіки лише п'ять у 2022-2024 роках демонстрували вищі обсяги ПІІ, ніж у довоєнний час, і всі вони належать саме до сфери послуг. Така тенденція відображає глобальне зміщення акцентів інвестиційної активності у напрямі цифрової економіки, телекомунікацій, фінансових послуг та логістики, а також адаптацію іноземного бізнесу до умов воєнного стану [36].

ПІІ відіграють важливу, але ще недостатньо масштабну роль у процесі відновлення української економіки. Їхній вплив проявляється у кількох напрямках:

- а) підтримка життєздатності підприємств, які продовжують працювати попри війну;
- б) зміцнення експортоорієнтованих галузей, зокрема ІТ, логістики, фінансових послуг;
- в) формування сигналу довіри, що важливо для подальшого залучення інвесторів;
- г) поступова диверсифікація джерел капіталу, яка знижує залежність від окремих юрисдикцій;

д) стимулювання структурних зрушень у бік секторів з високою доданою вартістю.

Водночас нинішні обсяги ПІІ є лише початковим ресурсом у контексті завдань повоєнного відновлення. Посилення інвестиційної активності вимагатиме системних реформ, гарантій безпеки, удосконалення судової системи та політики сприяння інвестиціям.

Узагальнюючи результати дослідження, можна констатувати, що міжнародні інвестиції, зокрема прямі іноземні інвестиції, залишаються одним із ключових чинників трансформації та модернізації бізнес-середовища України в умовах воєнної економіки та глобальної нестабільності. Хоча їхній загальний обсяг у 2022-2024 роках не відповідає масштабу потреб відновлення, отримані дані свідчать про збереження інтересу та довіри з боку іноземних компаній, які продовжують здійснювати інвестиції навіть попри підвищений ризиковий профіль країни.

Домінування реінвестованих доходів у структурі ПІІ демонструє стійкість уже присутніх компаній та їхню здатність працювати прибутково в умовах війни, що формує позитивний сигнал для потенційних інвесторів. Поступове зростання частки акціонерного капіталу та диверсифікація країн-партнерів свідчать про відновлення інвестиційної активності й розширення кола зацікавлених інвесторів. Водночас зміщення галузевої структури ПІІ у бік сектору послуг і технологічних напрямів окреслює нову економічну конфігурацію, у якій провідна роль належатиме галузям із високою доданою вартістю, цифровим технологіям та інноваціям.

Загалом міжнародні інвестиції виконують не лише фінансову, а й структуроутворюючу функцію, сприяючи переходу українського бізнес-середовища до більш конкурентної, інституційно розвиненої та глобально інтегрованої моделі. Разом з тим подальше нарощення ПІІ потребує покращення інституційної якості, формування дієвих гарантій безпеки для інвесторів та реалізації комплексної державної політики щодо поліпшення інвестиційного клімату.

2.3 Аналіз інвестиційного клімату України та ключових чинників його формування

Інвестиційний клімат є системною характеристикою середовища, у якому функціонують як національні, так і іноземні інвестори, та визначає реальні можливості для здійснення інвестиційної діяльності в країні. Його якість формується під впливом комплексу політичних, економічних, правових і соціальних чинників, а також рівня безпеки та прогнозованості розвитку держави. В умовах війни та масштабних структурних трансформацій інвестиційний клімат України зазнав суттєвих змін, що потребує поглибленого аналізу з огляду на ключові бар'єри, ризики та можливості для відновлення інвестиційної активності.

Актуальність дослідження інвестиційного клімату зумовлена тим, що його стан безпосередньо впливає на здатність країни залучати міжнародний капітал, необхідний для модернізації економіки та фінансування повоєнного відновлення. Напрацьовані у попередніх пунктах результати аналізу обсягів міжнародних інвестицій та їхнього впливу на бізнес-середовище свідчать про збереження структурних обмежень для інвесторів. Тому важливо проаналізувати саме системні чинники, які формують інвестиційне середовище в Україні, і визначити, наскільки вони сприяють або перешкоджають притоку міжнародного капіталу.

Індекс інвестиційної привабливості, який щорічно розраховується Європейською Бізнес Асоціацією (ЄБА), є одним із ключових індикаторів оцінки ділового клімату в Україні. Він базується на опитуванні топменеджерів компаній-членів асоціації та відображає суб'єктивне сприйняття бізнесом економічних умов, регуляторного середовища, рівня безпеки ведення бізнесу та довіри до державних інститутів. Значення індексу варіює від 1 до 5 балів, де: 1–2 означає негативні очікування та низьку інвестиційну привабливість; 3 – нейтральний рівень; 4–5 – позитивні очікування та високий інтерес інвесторів.

Динаміка індексу за 2020–2024 роки наведена на рисунку 2.3. Аналіз

п'ятирічної динаміки демонструє нестійкість інвестиційних очікувань, що безпосередньо пов'язано з економічними, безпековими та політичними викликами.

У 2020 році індекс перебував на рівні 2,51, що відображало стриманий песимізм бізнесу, пов'язаний як із глобальною пандемією COVID-19, так і зі структурними проблемами української економіки. У 2021 році показник піднявся до 2,84, демонструючи певне відновлення ділової активності та покращення очікувань.

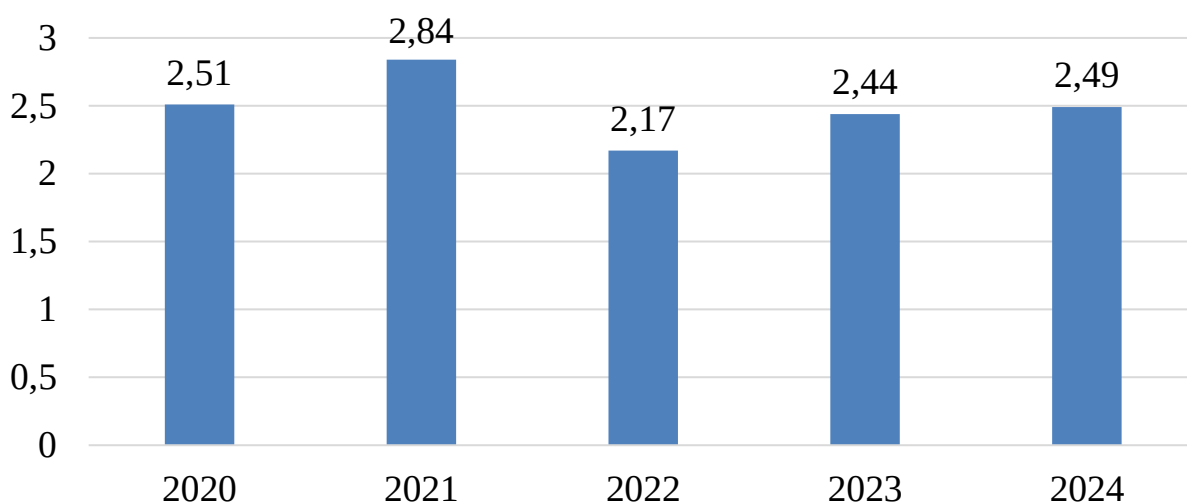

Рис. 2.3 – Динаміка інвестиційного індексу за 2020–2024 роки*

*Джерело: складено автором за [38]

Різде падіння до 2,17 у 2022 році є наслідком повномасштабного вторгнення Росії, що спричинило масштабний шок для економіки, порушення логістики, ризики фізичної безпеки та суттєву невизначеність щодо майбутнього країни. У 2023–2024 роках індекс поступово зростає (2,44 і 2,49 відповідно), що свідчить про адаптацію бізнесу до умов воєнного стану, відновлення окремих секторів, стабілізацію макроекономічної ситуації та зростання довіри до реформ у сферах фінансів і відбудови.

Загалом, навіть попри позитивну тенденцію останніх двох років, значення

індексу залишаються нижчими за нейтральний поріг 3 бали. Це означає, що інвестиційна привабливість України оцінюється бізнесом як переважно низька, а для суттєвого покращення необхідні структурні реформи, зниження корупційних ризиків, посилення верховенства права та подальша інтеграція України в європейський економічний простір [38].

Результати опитування свідчать про переважно песимістичне сприйняття інвестиційного середовища: 59% респондентів вважають інвестиційний клімат «скоріше несприятливим», ще 20% оцінюють його як «вкрай несприятливий». Лише 9% оцінюють умови як сприятливі або дуже сприятливі. Така структура відповідей демонструє високу невизначеність та стриманість бізнесу щодо нових інвестиційних проєктів.

Серед основних негативних чинників респонденти назвали: російську військову агресію, корупцію, слабкість судової системи, тіньову економіку, атаки на енергосистему України.

Ці фактори формують комплекс системних ризиків, як безпекових, так і регуляторних, які значною мірою стримують внутрішніх і зовнішніх інвесторів.

Водночас бізнес виділяє низку позитивних чинників, які підтримують інтерес до України: статус кандидата на вступ до ЄС, скасування квот і мит для українського експорту до ЄС та низки інших країн, «транспортний безвіз» з ЄС, цифровізація державних послуг, інтеграція енергосистеми України до європейської мережі ENTSO-E. Топ-5 негативних і позитивних чинників наведені на ринку 2.4 [39].

Незважаючи на складні умови, 70% компаній планують продовжувати інвестиції в Україну навіть у воєнний час. Це свідчить про високий рівень довіри до українського ринку серед компаній, які вже мають тут бізнес.

Разом із тим, 54% бізнесів зазнали збитків унаслідок бойових дій, серед яких пошкодження майна, активів чи інфраструктури. Значна частина компаній (64%) уже вживала заходів для фіксації або компенсації цих збитків, включаючи звернення до правоохоронних органів або національних та міжнародних судів.

Індекс інвестиційної привабливості України у 2024 році демонструє

обережний оптимізм, але загальна оцінка бізнесу залишається переважно негативною. Ключові фактори, які стримують інвесторів, є системними та пов'язаними з війною, корупцією, судовою реформою і станом енергетичної інфраструктури.

Позитивні зрушення, зокрема інтеграція в європейські ринки та прогрес у цифровізації, створюють передумови для майбутнього покращення. Проте досягнення стійкого зростання інвестиційної привабливості вимагатиме посилення верховенства права, прозорості регуляторної політики, гарантування безпеки та відновлення критичної інфраструктури.

Рис. 2.4 – Топ-5 негативних і позитивних чинників інвестиційної привабливості України*

*Джерело: складено автором за [39]

Актуальна оцінка інвестиційного клімату України значною мірою ґрунтується на даних міжнародних бізнес-асоціацій, що об'єднують найбільших іноземних інвесторів та компанії, присутні на українському ринку. Одним із найрепрезентативніших досліджень у цьому напрямі є опитування Американської торговельної палати в Україні (AmCham) та Citi (липень 2025 р.) [40], результати якого відображають настрої, очікування та оцінку поточних умов ведення бізнесу зі сторони великого міжнародного та українського капіталу. Джерело дає можливість комплексно охарактеризувати як сильні сторони інвестиційного середовища, так і структурні бар'єри, що формують рівень ризиків для потенційних інвесторів.

Перш за все, результати опитування засвідчують високу стійкість компаній, що продовжують працювати в Україні: 91% опитаних підприємств зберігають операційну діяльність, незважаючи на понад три роки повномасштабної війни. Це свідчить про відновлення базових інституцій ринку та адаптацію бізнесу до умов воєнної економіки. Водночас більшість компаній працюють у гібридному форматі (74%), що демонструє адаптацію до підвищених ризиків.

Фінансові показники компаній також відображають певний рівень стабілізації: 68% очікують, що їх результати до кінця 2025 року залишаться на довоєнному рівні або покращаться. Попри це, частка бізнесів, що фіксують падіння фінансових результатів, зростає, що сигналізує про гальмування інвестиційної активності та ускладнення доступу до ресурсів.

Одним із ключових висновків опитування є те, що безпека та захист активів залишаються домінуючим фактором інвестиційного клімату. Саме ці ризики 83% компаній назвали основною перепорою для розвитку в Україні. Значний вплив мають також логістичні проблеми, валютні обмеження, нестача страхування політичних ризиків та зниження попиту на внутрішньому ринку.

Оцінка інвестиційного клімату в умовах воєнного часу потребує аналізу не лише макроекономічних тенденцій, а й конкретних бар'єрів, з якими зіштовхується бізнес під час реалізації проєктів відновлення. Згідно з

опитуванням компаній, що працюють в Україні, ключові перепони мають комплексний характер і охоплюють як регуляторні, так і безпекові, операційні та інституційні аспекти. Перешкоди для інвестиційної діяльності наведені на рисунку 2.5.

Рис. 2.5 – Відповіді респондентів на питання «Які головні бар'єри для участі в процесі відновлення?»*

*Джерело: [40]

Найчастіше респонденти вказували на нечітку законодавчу базу та непрозорі умови проведення тендерів, на що звернули увагу 60% опитаних. Така оцінка свідчить про те, що відсутність зрозумілих, стабільних і передбачуваних процедур є одним з головних стримувальних факторів для реалізації інвестиційних та інфраструктурних проектів. В умовах масштабного відновлення країни бізнес критично потребує правової визначеності, а її нестача підвищує трансакційні витрати та інвестиційні ризики.

Другим найбільш значущим бар'єром є безпека об'єктів відновлення – її назвали 58% респондентів. Через постійні ракетні удари, небезпеку для

логістики та загрозу повторного руйнування об'єктів інвестори вимушені закладати додаткові витрати на захист активів. Це безпосередньо знижує привабливість інвестицій у капіталомісткі проєкти, а також створює невизначеність щодо повернення вкладених коштів.

Понад половина опитаних (51%) наголосила на браку інформації або недостатній прозорості щодо наявних проєктів. Непрозорість процесів відбору, відсутність єдиної платформи даних та слабка комунікація між державою та потенційними інвесторами створюють додаткові інформаційні ризики й ускладнюють ухвалення рішень щодо участі в програмах відбудови.

Іншою важливою групою перешкод є фінансові та страхові обмеження. Тридцять відсотків респондентів вказали на недостатній доступ до фінансування та відсутність інструментів страхування ризиків, зокрема політичних та воєнних. Для інвесторів це критично, оскільки без дієвих механізмів страхового захисту вартість капіталу значно зростає.

Важливими операційними бар'єрами залишаються нестача кваліфікованих кадрів та підрядників (38%), а також ризики в управлінні проєктами (31%). Брак професійних технічних фахівців, менеджерів проєктів та надійних локальних партнерів (на що вказали 6% учасників опитування) ускладнює реалізацію великих інвестиційних проєктів та знижує загальну ефективність процесу відновлення. Окремо респонденти вказують на затримки в координації між урядом та донорами (20%), що свідчить про необхідність синхронізації фінансування, процедур, пріоритетів та часових рамок. Низька узгодженість процесів зменшує швидкість реалізації проєктів і підвищує ризики їх невиконання у заплановані строки.

Узагальнюючи, виявлені бар'єри демонструють, що інвестиційний клімат України формується під впливом одночасно кількох груп факторів: інституційних, безпекових, фінансових, управлінських та кадрових. Подолання цих перешкод є ключовим завданням державної політики у сфері відновлення та залучення іноземного капіталу, а також критичною умовою для масштабного розширення участі бізнесу в економічній реконструкції країни.

Опитування дає чітку картину того, які умови бізнес вважає критичними для покращення інвестиційного клімату. До таких належать: забезпечення верховенства права, судова реформа, стабільність податкового регулювання, лібералізація валютних обмежень та забезпечення захисту ланцюгів постачання. Ці вимоги формують перелік системних реформ, необхідних для підвищення інвестиційної привабливості. Водночас результати опитування засвідчують і наявність високих інвестиційних очікувань. Компанії виділяють низку факторів, які роблять Україну перспективним ринком: стратегічне розташування, доступ до кваліфікованої робочої сили, сильний ІТ-сектор, наявність критично важливої сировини, можливості у сфері агросектору, енергетики та оборонної промисловості. Ці параметри підтверджують збереження інтересу до України як до потенційного центру економічного зростання після завершення бойових дій (рисунок 2.6) [40].

Рис. 2.6 – Відповіді респондентів на питання «Чому Україна може бути цікавою для існуючих та потенційних інвесторів?»*

*Джерело: [40]

Таким чином, дослідження AmCham-Citi дозволяє окреслити амбівалентний характер інвестиційного клімату: з одного боку, висока стійкість бізнесу та готовність до розширення діяльності створюють основу для майбутнього притоку інвестицій; з іншого – системні інституційні та безпекові обмеження стримують появу нових інвесторів та обмежують масштаби капіталовкладень. У цьому контексті оцінка інвестиційного клімату через призму незалежних бізнес-опитувань є важливим інструментом формування державної інвестиційної політики та визначення пріоритетів реформ.

У міжнародній економічній практиці оцінка інвестиційного клімату держави спирається на комплекс рейтингів та індикаторів, що відображають якість інституцій, рівень економічної свободи, ефективність регуляторної політики, стан верховенства права та ступінь політичної стабільності. Такі оцінки формують очікування потенційних інвесторів і виступають одним з ключових орієнтирів при ухваленні рішень щодо розміщення капіталу. Для України, яка переживає масштабні трансформаційні процеси та водночас функціонує в умовах воєнної агресії, результати міжнародних рейтингів є не лише інструментом зовнішньої оцінки, а й важливим індикатором внутрішніх структурних викликів.

Джерелом оцінювання виступає Індекс економічної свободи Heritage Foundation, який фіксує збереження для України значних регуляторних та інституційних бар'єрів.

Згідно зі звітом «Економічна свобода у світі 2025», підготовленим канадським аналітичним центром Fraser Institute [41], цього року країна посіла 143-тє місце серед 165 оцінюваних держав і територій, набравши 5,24 бала з можливих 10. Це свідчить про певний прогрес на тлі викликів, спричинених війною та економічними обмеженнями, проте показник залишається нижчим за середній глобальний рівень.

Історичний контекст показує коливання позицій України: у 2024 році країна займала 150-тє місце, тоді як у 2021 році вперше вийшла з групи

економічно невідільних держав, посівши 112-те місце. Цей регрес з 2021 року пояснюється зовнішніми шоками, зокрема повномасштабним вторгненням росії, яке призвело до посилення державних регуляцій та обмежень на капітал. Експерти Fraser Institute наголошують, що підвищення економічної свободи могло б прискорити відновлення України, сприяючи залученню інвестицій та економічному зростанню.

Низькі оцінки у сфері верховенства права, захисту прав власності та прозорості державної політики свідчать про складність прогнозування умов діяльності бізнесу, що є визначальним чинником у стратегічних рішеннях іноземних інвесторів. Водночас певні поліпшення у сфері управління державними фінансами та відкритості ринків свідчать про збереження потенціалу для позитивної динаміки інвестиційного середовища у середньостроковій перспективі.

Інвестиційний клімат значною мірою залежить від сприйняття корупційних ризиків. Індекс сприйняття корупції Transparency International демонструє повільне, але стабільне покращення відповідних показників, що зумовлено розвитком антикорупційних інституцій та впровадженням цифрових механізмів підзвітності. Проте загальний рівень корупції все ще залишається одним із ключових стримувальних факторів для іноземних інвесторів, особливо для компаній, що працюють у сферах з високою регуляторною залежністю.

У 2024 році Україна отримала 36 балів зі 100 та посіла 104 місце серед 180 країн. Попри воєнні умови, країна продовжує демонструвати поступове покращення антикорупційних механізмів, водночас рівень корупційних ризиків усе ще залишається одним з основних чинників, які стримують залучення прямих іноземних інвестицій [42].

Не менш важливою складовою інвестиційного клімату є оцінка політичних, фінансових і операційних ризиків. За класифікацією ризиків експорту (OECD) Україна перебуває у найвищій 7-й категорії ризику, що є типовим для країн, які перебувають у стані війни. Рейтинг Coface у 2024 році присвоює Україні категорію «Е», що означає дуже високі політичні та

економічні ризики. Ці показники є визначальними для інвесторів, які оцінюють гарантії повернення капіталу [43].

Класифікації країнового ризику OECD та Coface підтверджують, що війна істотно підвищує ризики інвестування, переводячи Україну до найвищих категорій ризику, характерних для країн із тривалою нестабільністю. Такі оцінки безпосередньо впливають на вартість капіталу, умови страхування інвестицій та спроможність держави залучати кошти на міжнародних ринках.

Узагальнюючи результати оцінки інвестиційного клімату України, можна констатувати, що він перебуває у стані глибокої структурної трансформації, зумовленої впливом воєнної агресії, економічних шоків та інституційних викликів, але водночас характеризується значним потенціалом для майбутнього відновлення та зростання. Міжнародні рейтинги та індикатори однозначно фіксують підвищений рівень ризиків, що проявляється у низьких позиціях країни за показниками верховенства права, політичної стабільності, захисту прав власності та регуляторної якості. Такі чинники формують стримувальний ефект для припливу нових інвестицій та впливають на вартість капіталу й рішення компаній щодо виходу на український ринок.

Разом з тим отримані дані демонструють, що Україна зберігає низку ключових конкурентних переваг, які підтримують інтерес міжнародного бізнесу навіть в умовах війни. До таких переваг належать високий рівень людського капіталу, динамічний розвиток ІТ-сектора, інноваційний потенціал, значний внутрішній ринок та поступове підвищення прозорості державного управління завдяки цифровим реформам. Позитивні зрушення фіксуються і в показниках економічної свободи, а посилення антикорупційної інфраструктури формує основу для покращення інвестиційного середовища у середньостроковій перспективі.

Таким чином, сучасний інвестиційний клімат України можна охарактеризувати як суперечливий: він поєднує високі системні ризики з очевидним потенціалом зростання та відкриває можливості для інвесторів, орієнтованих на довгострокову перспективу. Ключовим завданням державної

політики має стати подальше зміцнення інституцій, поглиблення структурних реформ та забезпечення прогнозованості регуляторного середовища, що є критично важливим для залучення нових інвестицій у період повоєнного відновлення та інтеграції України у глобальні економічні ланцюги

Висовки дорозділу 2

У другому розділі проведено комплексну оцінку сучасного стану інвестиційного клімату України та впливу міжнародних інвестицій на розвиток бізнес-середовища у період воєнних ризиків і трансформаційної нестабільності. На основі статистичних даних охарактеризовано динаміку ПІІ, секторну структуру іноземного капіталу та ключові тенденції його розподілу. Встановлено, що війна суттєво загострила інвестиційну кризу, посилила ризики для інвесторів, призвела до структурних диспропорцій та скорочення інвестиційних потоків у реальний сектор.

Визначено фактори, що формують бар'єри для залучення міжнародного капіталу: високий рівень безпекових ризиків, недосконалість інституційного середовища, слабкість судової системи, регуляторна нестабільність, корупційні ризики, обмеження доступу до фінансових ресурсів та інфраструктурні проблеми. Поряд із цим виявлено потенційні точки зростання, що можуть стати драйверами інвестиційної активності: інтеграція до ЄС, розвиток цифрової економіки, військово-технологічна індустрія, логістичні та переробні кластери, зелений енергетичний перехід та програми міжнародної підтримки відновлення України.

Акцентовано, що міжнародні інвестиції залишаються одним із ключових ресурсів відбудови, зміцнення бізнес-середовища та модернізації економіки, однак потребують створення сприятливих інституційних і регуляторних умов та гарантування безпеки капіталу.

3 НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

3.1 Стимулювання припливу іноземних інвестицій в економіку України

У післявоєнний та перехідний період питання активізації притоку іноземного капіталу набуває особливої ваги, оскільки саме прямі іноземні інвестиції виступають ключовим джерелом модернізації виробництва, відновлення інфраструктури та посилення конкурентоспроможності національної економіки. В умовах масштабних структурних змін, високої невизначеності та трансформації глобальних ланцюгів створення вартості Україна потребує дієвих інструментів, здатних забезпечити сталий приплив капіталу та створити сприятливі умови для діяльності міжнародних компаній. Емпіричні дані та аналітичні огляди свідчать, що іноземні інвестори орієнтуються не лише на макроекономічні показники, а й на якість регуляторного середовища, рівень захисту прав власності, прогнозованість державної політики та наявність ефективних інституцій, здатних забезпечити підтримку бізнесу. Сучасні тенденції міжнародного інвестування демонструють зростання конкуренції між країнами за іноземних інвесторів, що висуває перед Україною завдання формування цілеспрямованої політики залучення ПІІ та створення системи стимулів, орієнтованої на стратегічні пріоритети розвитку.

Формування ефективного механізму стимулювання іноземного інвестування передбачає створення узгодженої системи інституційних, управлінських та регуляторних інструментів, спрямованих на посилення спроможності держави залучати та утримувати інвесторів у стратегічно важливих секторах економіки. Такий механізм охоплює взаємодію суб'єктів інвестиційної політики, інструменти державного впливу, підсистеми регулювання й методи управління, які у своїй сукупності забезпечують підвищення ефективності регулювання потоків прямих іноземних інвестицій (рисунок 3.1) [44].

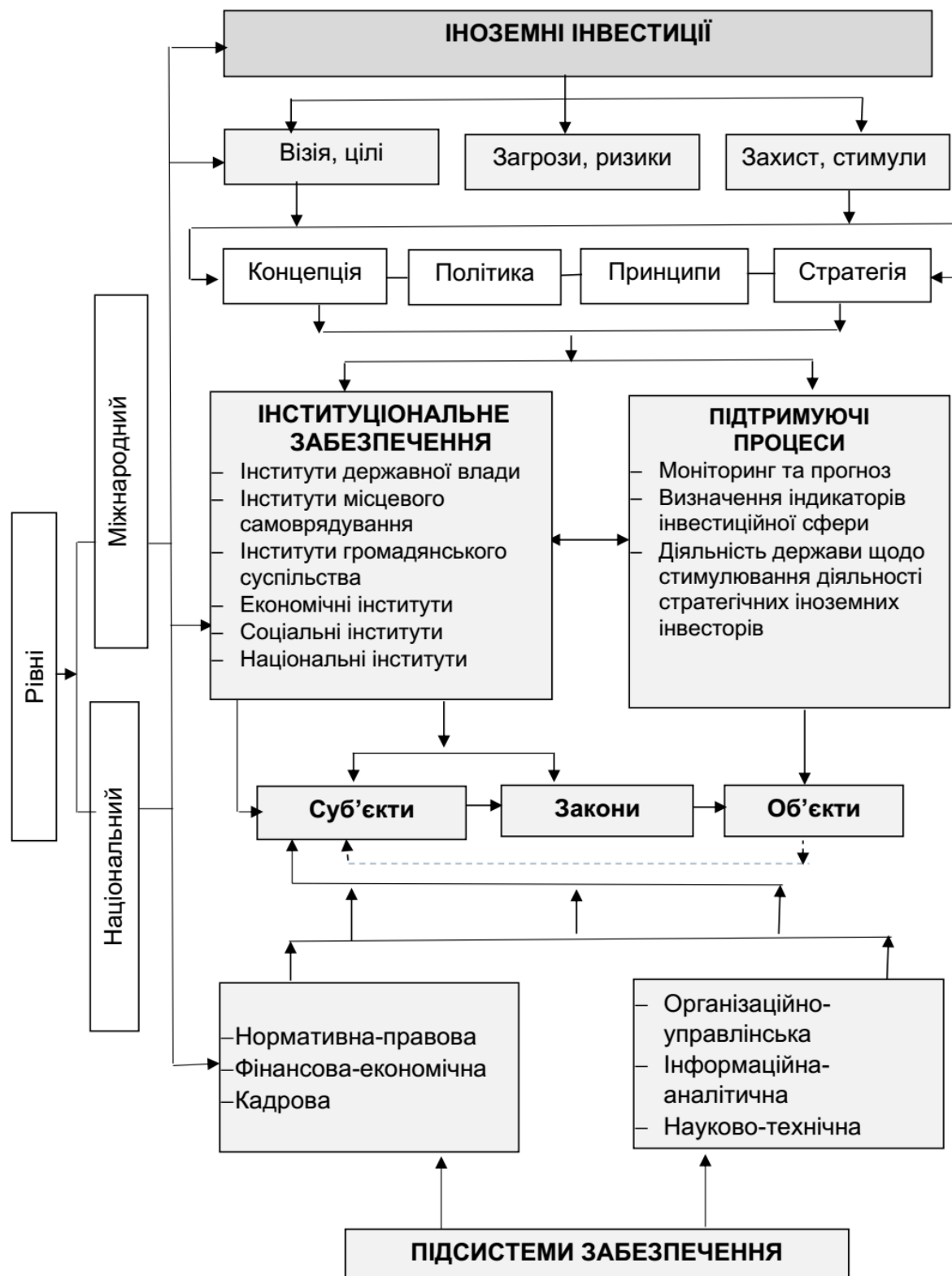

Рис. 3.1 – Механізм залучення іноземних інвестицій в економіку України*

*Джерело: складено автором за [44]

В умовах повоєнного відновлення та загострення глобальної конкуренції

за капітал особливого значення набуває формування такої політики, що враховує як національні пріоритети, так і динаміку світових інвестиційних процесів.

Ключовими орієнтирами державної політики у сфері ПІІ мають стати модернізація регуляторного середовища, удосконалення механізмів захисту інвесторів, забезпечення прозорості процедур та зниження трансакційних витрат для бізнесу. Йдеться про зміни, які можуть бути реалізовані у коротко- та середньостроковій перспективі та здатні справити відчутний вплив на формування стабільних інвестиційних потоків. Серед таких завдань: удосконалення законодавства щодо підтримки стратегічних інвесторів, підвищення передбачуваності державної політики, адаптація регуляторних норм до потреб бізнесу, оптимізація функціонування індустріальних парків та зниження інституційних ризиків ведення бізнесу [45].

Залучення іноземного капіталу можливе лише за умови проведення послідовної та узгодженої державної інвестиційної політики, інтегрованої у ширший контекст економічних стратегій та реформ. Теоретичні доктрини й практичний досвід свідчать, що для формування привабливого інвестиційного середовища необхідні не лише сприятливі закони й нормативні акти, а й ефективні інститути, спроможні забезпечити належну якість регулювання, захист прав власності та передбачуваність економічної політики. Послідовна державна стратегія повинна мати загальнонаціональний характер, охоплювати питання інвестиційного клімату та бізнес-середовища і бути орієнтованою на створення конкурентних умов для діяльності як на внутрішньому, так і на світових ринках. У цьому напрямі політика ПІІ має формулювати чіткі цілі щодо ролі іноземного капіталу в економічному розвитку та визначати оптимальне співвідношення інструментів державного й приватного секторів у цьому процесі.

Нині конкуренція між країнами за стратегічних інвесторів посилюється, а успіх держави значною мірою визначається її привабливістю для міжнародного бізнесу. ПІІ забезпечують не лише фінансові ресурси, але й генерують мультиплікативні ефекти: створення робочих місць, розвиток експорту, трансфер технологій та формування нових компетентностей. Тому держави

активно переглядають власні підходи до стимулювання інвестицій, модернізують спеціальні режими, готують програми підтримки інноваційного бізнесу та запроваджують цільові інституції. Світовий досвід демонструє, що суттєві зміни в обсягах ПІІ часто є результатом формування нової стратегії інвестиційного розвитку, що поєднує політику відкритості, сучасні режими інвестування та інноваційні стимули.

В українських умовах ключовим викликом залишається відсутність інтегрованої довгострокової візії інвестиційної політики, яка б містила конкретні пріоритети, індикатори ефективності та механізми моніторингу результатів. Попри наявність окремих інструментів стимулювання інвестицій, іноземні інвестори часто відзначають нестачу доступної інформації для планування діяльності, обмеженість каналів комунікації з урядом та недостатній рівень участі приватного сектору у формуванні рішень [46, с. 140-145].

Брак системного діалогу між владою та бізнесом знижує ефективність інвестиційної політики й уповільнює реалізацію реформ. У цьому контексті особливої актуальності набуває формування консультативних платформ для взаємодії державних органів, агенцій із залучення інвестицій та представників бізнесу. Такі платформи можуть забезпечити як збір аналітичної інформації, так і вироблення узгоджених рекомендацій щодо політики ПІІ. Важливо також розробити середньострокову стратегію залучення інвестицій, що поєднуватиме кількісні цілі, визначення пріоритетних галузей, інструменти позиціонування України на глобальних ринках та критерії оцінки результативності. Практика низки країн свідчить, що саме наявність чітких планів, прозорих правил та доступної інформації для інвесторів була ключовою передумовою їхнього інвестиційного прориву [47, с. 92-99].

Подальші напрями вдосконалення інвестиційної політики включають розбудову галузевих і регіональних екосистем, розробку стратегій залучення інвесторів до окремих кластерів, посилення аналітичної бази для моніторингу конкурентоспроможності та ефективності діяльності агенцій зі сприяння інвестиціям. Необхідним є також запровадження системної оцінки економічного

впливу залучених ПІІ — через аналіз обсягів інвестованого капіталу, створення робочих місць, внеску в експорт, технологічного оновлення та структурної модернізації економіки. Такий підхід забезпечить можливість оперативного коригування державної політики відповідно до актуальних викликів і світових тенденцій [48, с. 52-56].

Загалом ефективність стимулювання іноземного інвестування залежить від здатності держави дотримуватися принципів цілеспрямованості, системності, передбачуваності, недискримінації та прозорості регулювання. Саме ці засади мають стати основою для формування конкурентоспроможної інвестиційної політики, орієнтованої на довгостроковий розвиток та підвищення економічної стійкості України.

Формування сучасної стратегії залучення іноземних інвестицій передбачає безперервний процес удосконалення інституційних та економічних умов, які визначають рівень привабливості національної економіки. Ефективна стратегія має ґрунтуватися на інтегрованому підході, що поєднує системний аналіз інвестиційних бар'єрів, послідовне впровадження реформ та активну взаємодію з ключовими стейкхолдерами. У цьому контексті надзвичайно важливим є створення платформи для суспільного та експертного діалогу, яка дозволить сформувати консенсус щодо операційних, правових та комунікаційних пріоритетів політики ПІІ, а також спрогнозувати траєкторії розвитку глобального інвестиційного середовища, трансформованого пандемією та геополітичними викликами.

Стратегія залучення іноземного капіталу повинна виходити з ідентифікації секторів економіки, в яких Україна має стійкі або потенційні порівняльні переваги, а також визначення ключових бар'єрів, які перешкоджають залученню ПІІ у ці галузі. Її центральним завданням є трансформація структурних переваг країни у реальні інвестиційні надходження, що вимагає від держави формування передбачуваного, стабільного та прозорого регуляторного середовища.

Успішність залучення іноземних інвестицій залежить також від швидкості та глибини реформ, орієнтованих на підвищення інституційної й економічної

стійкості держави.

До ключових реформ, що визначають інвестиційну привабливість України, належать: забезпечення макроекономічної стабільності; мінімізація неформального впливу правоохоронних структур на бізнес; зменшення частки тіньової економіки; вдосконалення судової системи; демонополізація енергетичних і транспортних ринків; створення незалежного регулятора інфраструктури; подальший розвиток ринку землі; прискорення приватизаційних процесів; зміцнення незалежності НБУ; модернізація податкової й митної систем; виконання зобов'язань у межах інтеграції з ЄС.

У сукупності ці реформи формують фундамент для стабільного припливу ПІІ та створюють умови для модернізації національної економіки.

Іноземні інвестиції виступають не лише фінансовим ресурсом, а й каталізатором структурних змін: вони прискорюють модернізацію традиційних секторів, сприяють формуванню нових галузей, інтеграції в європейські та глобальні ринки, розвитку інноваційних екосистем. Світова практика підтверджує, що значні зрушення в обсягах ПІІ можливі лише за умови комплексної економічної трансформації, яка забезпечує високий рівень довіри й мінімізує ризики для довгострокових інвесторів.

У цьому контексті важливим елементом механізму залучення ПІІ є впровадження підтримуючих процесів, які забезпечують надійну аналітичну та управлінську основу для формування інвестиційної політики. Йдеться про систематичний моніторинг інвестиційної сфери з метою виявлення загроз стратегічним інвесторам, розрахунок порогових індикаторів, що сигналізують про підвищені ризики інвестиційної нестабільності, та реалізацію заходів для активізації діяльності іноземних компаній. Ці елементи утворюють основу механізму, який забезпечує здатність держави оперативно реагувати на коливання глобального й внутрішнього економічного середовища.

Розроблення ефективного та цілісного механізму залучення іноземних інвестицій потребує системного поєднання низки взаємопов'язаних інструментів і заходів, що охоплюють ключові напрями державного регулювання. Такий

механізм ґрунтується на інтеграції нормативно-правового, фінансово-економічного, кадрового, організаційного, комунікаційно-технологічного та науково-проектного забезпечення, кожен з яких відіграє специфічну роль у формуванні привабливого та прогнозованого інвестиційного середовища.

Нормативно-правовий компонент забезпечує створення зрозумілих, передбачуваних і стабільних правил гри для інвесторів. Він включає розробку та оновлення законодавства у сфері інвестиційної діяльності, удосконалення процедур захисту прав інвесторів, гармонізацію регуляторних норм із стандартами ЄС, а також усунення колізій і прогалин у правовій базі. Саме нормативна стабільність є одним із ключових факторів довіри іноземних компаній, адже вона мінімізує ризики та знижує транзакційні витрати, пов'язані з виходом на ринок.

Фінансово-економічне забезпечення охоплює формування системи інструментів, які стимулюють інвестиційну активність: податкові преференції, пільги для стратегічних інвесторів, державні гарантії, інструменти страхування воєнних та політичних ризиків, програми співфінансування та спеціальні режими для інвестиційних проєктів. У сучасних умовах особливої актуальності набуває розвиток партнерства з міжнародними фінансовими інституціями та експортно-кредитними агентствами, які можуть компенсувати високий рівень ризику та забезпечувати додаткові фінансові гарантії.

Кадрове забезпечення передбачає формування професійної спроможності органів державної влади в управлінні інвестиційними процесами, а також розвиток кваліфікованого людського капіталу, який є необхідним для реалізації інвестиційних проєктів. Наявність компетентних фахівців, як у державному секторі, так і на підприємствах, визначає ефективність імплементації інвестиційної політики та здатність країни адаптуватися до технологічних і управлінських стандартів глобальних компаній.

Організаційне забезпечення охоплює структурну координацію дій між центральними органами влади, місцевими громадами, агенціями з залучення інвестицій та приватним сектором. До його ключових елементів належать

створення єдиних інституційних майданчиків для роботи з інвесторами, впровадження принципу «єдиного вікна», розвиток регіональних інвестиційних офісів та підвищення стандартів управління інвестиційними проєктами на місцях. Чітка координація та зрозумілий розподіл повноважень забезпечують прозорість процесів і підвищують ефективність комунікації з інвесторами.

Комунікаційно-технологічне забезпечення формує сучасну інформаційну інфраструктуру для інвесторів, що включає цифрові платформи, електронні сервіси, інтегровані інвестиційні портали та системи аналітичного моніторингу. Цифровізація інвестиційних процесів підвищує їхню прозорість, скорочує час адміністративних процедур і полегшує взаємодію з державними органами. Наявність достовірної, структурованої та оперативної інформації є критично важливою умовою формування позитивного іміджу держави й підтримки інвестиційної довіри.

Науково-проєктне забезпечення включає дослідження інвестиційних трендів, моделювання прогнозів, оцінювання ефективності інвестиційних інструментів, а також розробку стратегічних документів та аналітичних матеріалів. Цей напрям дає змогу забезпечити доказову базу для формування політики ПІІ, визначити пріоритетні галузі та оцінити вплив інвестицій на економічний розвиток. Використання сучасних економетричних моделей та результатів наукових досліджень підсилює стратегічність державної політики і сприяє адаптації її до вимог глобального ринку.

Узгоджена та взаємодоповнювальна робота всіх перелічених складових формує комплексну архітектуру державної інвестиційної політики. Саме така системність дає змогу Україні зміцнити інституційний потенціал, створити сприятливі умови для іноземних інвесторів та забезпечити довгострокову конкурентоспроможність на глобальному ринку капіталу.

Особливої уваги потребує визначення пріоритетних напрямів розвитку механізму залучення іноземних інвестицій, які відповідають сучасним викликам та стратегічним цілям держави. На сучасному етапі такими пріоритетами є:

- а) збереження й розширення наявної бази іноземних інвесторів, що

включає створення умов для підвищення їхньої економічної стійкості та можливостей для розширення діяльності;

б) подолання наслідків воєнного конфлікту та забезпечення безпеки інвестицій, що передбачає розвиток механізмів воєнно-політичних гарантій, страхування ризиків, залучення міжнародних фінансових інституцій;

в) стабілізація політико-правового середовища, спрямована на забезпечення верховенства права та формування передбачуваної регуляторної політики;

г) перезавантаження макроекономічної політики, орієнтоване на відновлення економічної динаміки та скорочення боргових й інфляційних ризиків;

д) розробка сучасного законодавства із стимулювання ПП, включно з податковими стимулами, режимами спеціальних економічних зон та інструментами підтримки стратегічних проєктів;

е) активізація міжнародного інвесторського пошуку, розширення партнерств із глобальними корпораціями, участь у міжнародних виставках та інвестиційних форумах;

є) боротьба з корупцією, підвищення прозорості державних процедур;

ж) виявлення та розвиток нових ніш для стратегічних інвесторів, орієнтованих на технології, інновації, зелений перехід, оборонну сферу;

з) розвиток цифрових інструментів управління інвестиційним процесом, включно з електронними платформами, інвестиційними кабінетами, автоматизованими сервісами;

і) підвищення конкурентності України у боротьбі за глобальні проєкти ПП, що вимагає активної державної дипломатії та реформування інвестиційної інфраструктури;

к) розвиток інвестиційної культури та інвестиційної промоції, спрямованих на формування позитивного іміджу держави та розширення інформаційної підтримки інвесторів.

Отже, ефективність механізму залучення ПП залежить від здатності

держави формувати цілісну, комплексну та стратегічну політику, яка одночасно враховує структурні пріоритети розвитку економіки, динаміку глобальних ринків та виклики воєнного часу. Впровадження системних реформ, розвиток інституційної спроможності та побудова сучасних механізмів взаємодії з інвесторами є ключовими умовами формування високодинамічного інвестиційного середовища, здатного забезпечити довгостроковий економічний розвиток України.

3.2 Посилення інвестиційної безпеки України в умовах відновлення та воєнної нестабільності

У сучасних умовах повномасштабної війни та глибоких структурних трансформацій економіки питання інвестиційної безпеки набуває визначальної ваги для забезпечення стійкого економічного розвитку України. Інвестиційна безпека постає не лише як складова національної економічної безпеки, а й як ключова передумова для формування стійкого інвестиційного клімату, здатного приваблювати стратегічних інвесторів та гарантувати збереження їхніх ресурсів. Відновлення економіки, модернізація виробничих потужностей та імплементація європейських стандартів розвитку безпосередньо залежить від здатності держави забезпечити захищене, прогнозоване та ризикостійке середовище для інвестиційної діяльності.

Воєнна нестабільність створює комплекс загроз: від фізичного знищення активів та порушення логістичних ланцюгів до зростання політичних, фінансових і регуляторних ризиків, що істотно впливають на інвестиційні рішення. У таких умовах традиційні механізми державної підтримки ПП є недостатніми, а отже, виникає потреба в розширенні інструментарію забезпечення інвестиційної безпеки, включно зі страхуванням воєнних ризиків, посиленням інституційного потенціалу держави, формуванням дієвого правового захисту інвесторів та поглибленням міжнародної співпраці.

Посилення інвестиційної безпеки на етапі відновлення економіки має

стратегічне значення, оскільки визначає здатність України не лише утримати наявні інвестиції, а й залучити нові потоки капіталу, необхідні для реалізації масштабних проєктів реконструкції та модернізації. У цьому контексті важливо забезпечити інтеграцію безпекових інструментів у загальнодержавну інвестиційну політику, орієнтовану на підвищення стійкості бізнес-середовища, відновлення довіри інвесторів та зменшення зовнішніх і внутрішніх шоків.

Інвестиційна безпека держави в умовах воєнної нестабільності набуває ключового значення, оскільки визначає здатність країни забезпечувати захист інвестиційних інтересів як вітчизняних, так і іноземних суб'єктів господарювання. У сучасному розумінні інвестиційна безпека відображає такий стан інституційного, правового та економічного середовища, за якого інвестори можуть прогнозовано реалізовувати свої проєкти, захищені від надмірних політичних, фінансових та воєнних ризиків. Таким чином, ідеться не лише про фізичну безпеку активів, а й про здатність держави сформувати прозоре регуляторне поле, ефективну систему гарантій прав власності, належні умови для довгострокового капіталовкладення та розбудови бізнесу.

У цьому контексті надзвичайно близьким за змістом є поняття інвестиційно-інноваційної безпеки, визначене у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України. Воно відображає такий стан національної економіки, за якого інвестиційне середовище стимулює притік вітчизняного та іноземного капіталу, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва та інтеграції науково-дослідної і виробничої сфер, що, у свою чергу, забезпечує зростання доданої вартості та зміцнення міжнародної конкурентоспроможності [49].

Для України, що перебуває у фазі масштабного відновлення, значення цього виміру безпеки лише зростає, оскільки інноваційний розвиток є невід'ємним елементом післявоєнної модернізації.

Аналіз сучасних підходів до структури інвестиційної безпеки дозволяє виокремити декілька ключових складових, які формують її змістовну основу. По-перше, важливим є правове середовище, яке має забезпечувати чіткість і

передбачуваність регуляторних норм, відсутність правових колізій, зрозумілі механізми реалізації та захисту прав власності, а також ефективну судову систему. У воєнних умовах цей компонент стає критично важливим, адже інвестори потребують максимальних гарантій непорушності своїх активів і контрактів.

По-друге, визначальною складовою є інституційне середовище, що включає політичну стабільність, передбачувану макроекономічну динаміку, контроль інфляції, стабільність бюджету та функціонування ключових органів державної влади. Саме інституційна спроможність держави формує основу для довіри з боку міжнародних партнерів і стратегічних інвесторів.

По-третє, вагоме значення має інфраструктурне середовище, що охоплює транспортну, енергетичну, логістичну та комунікаційну інфраструктуру. У період відновлення інфраструктура виступає як простір потенційних інвестиційних проєктів і водночас як фундамент для відновлення економічної активності.

Четвертим важливим елементом є геополітичне середовище, оскільки саме воно визначає рівень зовнішніх ризиків, пов'язаних з воєнними конфліктами, можливими міжнародними санкціями, торговими обмеженнями чи змінами регіональної безпеки. Для України, що перебуває під впливом російської воєнної агресії, цей вимір є системоутворюючим і потребує спеціальних механізмів страхування та управління ризиками.

П'ятим компонентом виступає інноваційна спроможність економіки, яка забезпечує технологічну модернізацію, розвиток секторів із високою доданою вартістю та формування сприятливого середовища для наукових досліджень, стартапів і нових бізнес-моделей. Розвинена інноваційна інфраструктура підвищує привабливість України для інвесторів, орієнтованих на технологічний розвиток.

Нарешті, важливою складовою є соціальна збалансованість, що визначає стабільність трудових відносин, рівень соціальної напруги, міграційні процеси та загальні умови відтворення людського капіталу. Соціальна сталість

опосередковано формує довгострокові очікування інвесторів і впливає на якість людських ресурсів.

Перелічені елементи не є вичерпними, однак вони репрезентують фундаментальні виміри інвестиційної безпеки. Їхній взаємозв'язок та взаємозалежність визначають цілісність системи управління ризиками, а їх належне врахування у державній інвестиційній політиці створює науково обґрунтовані передумови для покращення інвестиційного клімату, залучення нових інвестицій, розвитку інноваційних секторів економіки та зміцнення загальної економічної стійкості держави. У контексті післявоєнного відновлення це набуває особливої актуальності, оскільки рівень інвестиційної безпеки безпосередньо впливає на масштаби і швидкість відбудови та модернізації України [50, с. 97-104].

Формування ефективної системи стимулювання припливу іноземного капіталу передбачає застосування інтегрованого комплексу інструментів державної політики, здатних посилювати привабливість економіки України для довгострокових інвесторів. У цьому контексті доцільно виокремлювати два ключові блоки механізмів державного впливу: прямі методи, що забезпечують безпосереднє спрямування ресурсів або фінансових стимулів на підтримку інвестиційних проєктів, та непрямі методи, які створюють сприятливе інституційне, регуляторне й макроекономічне середовище, що опосередковано стимулює прихід ПІІ.

Прямі методи стимулювання іноземних інвестицій спрямовані на досягнення конкретних структурних цілей економічного розвитку. Їх використання передбачає формування стимулів для підвищення інвестиційної активності бізнесу, посилення конкурентного середовища, підтримку низькорентабельних, але стратегічно важливих галузей, а також розширення зайнятості. Держава може реалізовувати такі методи через лояльні кредитні програми для інвестиційних проєктів, субсидування капітальних вкладень, розвиток механізмів державно-приватного партнерства, надання пільгового фінансування або передачу у користування державних активів (земельних

ділянок, виробничої інфраструктури, обладнання). Інструментами прямого впливу виступають адресні та цільові інвестиційні програми, проектне фінансування, державне кредитування, концесійні угоди та операції з державними цінними паперами. Використання таких форм підтримки спрямоване на швидке зниження порогових витрат інвесторів та забезпечення реалізації стратегічно важливих проєктів.

Непрямі методи стимулювання ПІІ формують ті умови, в яких іноземний бізнес виявляє готовність здійснювати інвестиції у довгостроковій перспективі. Їх застосування охоплює покращення регуляторного середовища, зменшення адміністративного тиску, формування передбачуваної макроекономічної політики, розвиток інституційної спроможності та регіональних моделей залучення інвестицій. Непрямі інструменти включають податкове стимулювання, гнучку митну політику, підтримку експорту, державні гарантії, регуляцію фінансових ринків, а також фінансування досліджень і розробок. Вони забезпечують вплив через зміну податкових ставок і бази оподаткування, надання податкових канікул, пільг і відстрочок платежів, упровадження спеціальних митних режимів, застосування прискореної амортизації та вигідних умов кредитування. Ці заходи дозволяють знизити трансакційні витрати інвесторів та підвищити рентабельність інвестиційних проєктів у середньостроковому періоді.

Розширення спектра непрямих інструментів набуває особливої ваги в умовах воєнної нестабільності та відновлення, коли інвестори очікують високої якості інституційного середовища та прогнозованості державної політики. У цьому контексті актуальними стають розвиток регіональних стратегій покращення інвестиційного клімату, упровадження грантових програм для модернізації підприємств, стимулювання створення високотехнологічної продукції та підтримка інноваційних кластерів. Такі заходи сприяють формуванню конкурентних переваг України на глобальному ринку інвестицій та забезпечують довгострокову стійкість притоку іноземного капіталу.

Отже, ефективна модель стимулювання прямих іноземних інвестицій має

ґрунтуватися на збалансованому поєднанні прямих і непрямих механізмів державного регулювання. Їх комплексне застосування формує передумови для структурної трансформації економіки, підвищення її інноваційного потенціалу та інтеграції до глобальних виробничих ланцюгів, що є ключовими завданнями сучасної української економічної політики [51, с. 363-380].

Комплексна оцінка інвестиційної безпеки в умовах воєнної нестабільності та післявоєнного відновлення вимагає не лише аналізу загального інвестиційного клімату, а й систематизації ключових ризиків, які безпосередньо впливають на прийняття рішень іноземними інвесторами. У сучасних умовах Україна стикається з широким спектром загроз – від воєнних і політичних до фінансових, інституційних та інноваційно-технологічних, – які формують складне середовище функціонування інвестиційної діяльності. Водночас ефективність державної політики у сфері інвестиційної безпеки визначається здатністю вчасно ідентифікувати такі загрози та формувати відповідні механізми реагування, здатні мінімізувати їх вплив і забезпечити передумови для стабільного розвитку [52, с. 137-144].

З огляду на це доцільним є узагальнення основних ризиків, що перешкоджають стабільному інвестуванню, та визначення інструментів, за допомогою яких держава та міжнародні партнери можуть посилювати стійкість інвестиційного середовища.

У таблиці 3.1 систематизовано ключові загрози інвестиційній безпеці України та запропоновано відповідні механізми їх нейтралізації, що дозволяє комплексно оцінити потенційні вразливості та напрями державної політики в цій сфері.

Посилення інвестиційної безпеки у сучасних умовах набуває ключового значення, оскільки її рівень визначає здатність держави забезпечувати безперебійний рух інвестиційних потоків, захищати інтереси інвесторів та гарантувати стійкість фінансово-економічної системи. У період воєнної нестабільності ці завдання стають особливо актуальними, адже ризики, що виникають, мають комплексний характер і зачіпають як внутрішні, так і зовнішні

чинники залучення капіталу.

Таблиця 3.1 – Ключові загрози інвестиційній безпеці України та механізми реагування*

Група загроз	Зміст загрози	Потенційний вплив на інвестиційну діяльність	Механізми реагування та нейтралізації
1	2	3	4
Воєнні загрози	Збройна агресія, ракетні удари, пошкодження інфраструктури	Високі ризики втрати активів, призупинення проєктів, відтік інвесторів	Страхування воєнних ризиків (MIGA, DFC, EBRD), відбудова критичної інфраструктури, створення безпечних інвестиційних зон
Політичні ризики	Нестабільність політичної системи, часта зміна регуляторів	Непередбачуваність правил гри, зростання транзакційних витрат	Інституційна реформа, посилення незалежності антикорупційних та регуляторних органів, узгодження політик із стандартами ЄС
Правові загрози	Непослідовність законодавства, слабкий захист прав власності, судова нестабільність	Зменшення довіри інвесторів, ризик подвійної трактовки норм, можливість рейдерства	Судова реформа, дерегуляція, впровадження електронного правосуддя, гармонізація законодавства з ЄС
Економічні ризики	Висока інфляція, бюджетний дефіцит, нестабільність валютного курсу	Погіршення інвестиційних прогнозів і фінансових умов	Макроекономічна стабілізація, монетарна незалежність НБУ, покращення бюджетної дисципліни
Інфраструктурні загрози	Руйнування енергетичної, транспортної, логістичної інфраструктури	Зростання собівартості бізнесу, логістичні обмеження, зниження продуктивності	Інфраструктурна відбудова, інвестиції у стійкі мережі (smart grids), державно-приватне партнерство
Інституційні загрози	Корупція, низька спроможність державного управління, слабкі регулятори	Репутаційні ризики, втрати капіталу, обмеження доступу до міжнародних ринків	Підвищення якості управління, цифровізація процесів, впровадження комплаєнс-механізмів

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4
Фінансові загрози	Недостатній доступ до кредитних ресурсів, низький рівень розвитку фінансового ринку	Обмеження фінансування проєктів, відсутність довгострокового капіталу	Розвиток фондового ринку, залучення міжнародних кредитних гарантій, створення інструментів довгого фінансування
Соціальні загрози	Міграція робочої сили, демографічний спад, зниження кваліфікації кадрів	Дефіцит персоналу, зростання витрат на найм, зниження продуктивності	Освітні програми, перекваліфікація, залучення діаспори, підтримка STEM-освіти
Геополітичні ризики	Санкції, обмеження зовнішньої торгівлі, регіональна нестабільність	Зниження експортного потенціалу, обмеження доступу інвесторів	Розширення інтеграції з ЄС, диверсифікація зовнішньої торгівлі, міжнародні безпекові угоди
Інноваційно-технологічні загрози	Відставання у цифровізації, нестача R&D, технологічний розрив	Зменшення конкурентоспроможності, відтік високотехнологічних інвесторів	Підтримка стартапів, розвиток технологічних парків, інвестиції в цифрову інфраструктуру

*Джерело: розроблено автором

Інвестиційна безпека передбачає не лише створення сприятливого нормативно-правового середовища, але й формування ефективних механізмів запобігання загрозам, що впливають на поведінку інвесторів.

Однією з найбільш чутливих сфер залишається юридичний захист прав інвесторів. Слабкість судової системи, недосконалість процедур захисту прав власності та нерівномірне застосування законодавства формують суттєві бар'єри для іноземного капіталу. Подолання цих проблем потребує не лише нормативного удосконалення, а й практичних змін у механізмах правозастосування, посилення незалежності судових інституцій та підвищення стандартів корпоративного управління. Надійне правове середовище є базовою

умовою для формування довіри інвесторів та розширення їхньої присутності на українському ринку [53].

Не менш важливим є завдання диверсифікації інвестиційного портфеля, яке передбачає розподіл капіталу між різними секторами, активами та географічними ринками для мінімізації сукупного ризику. У контексті України це означає підтримку не лише традиційних галузей, а й нових високотехнологічних та інноваційних напрямів, що здатні забезпечити більш високий рівень економічної стійкості.

Важливою умовою підвищення інвестиційної безпеки є систематичний моніторинг фінансових та інвестиційних ринків, який дає змогу оперативно виявляти потенційні загрози, аналізувати структуру інвестиційних потоків і коригувати державну політику відповідно до динаміки зовнішніх і внутрішніх чинників. Такий підхід сприяє підтриманню стабільності індикаторів інвестиційної безпеки та формує основу для своєчасного управлінського реагування [54, с. 28-34].

Окремої уваги потребує питання розвитку інфраструктури інвестиційної діяльності, включно з фінансовою, інформаційною, комунікаційною та логістичною складовими. Повноцінне функціонування інвестиційного середовища можливе лише за наявності доступних інструментів фінансування, ефективних механізмів руху капіталу, цифрової інфраструктури та розвинених ринкових інститутів [55].

Зміцнення інвестиційної безпеки також неможливе без підвищення фінансової грамотності учасників інвестиційного процесу. В умовах зростаючої складності фінансових продуктів та інвестиційних моделей важливо забезпечити доступ до якісної освіти і підготовки фахівців, здатних формувати та реалізовувати ефективні інвестиційні стратегії. Це стосується як приватних інвесторів, так і представників бізнесу та державного сектору. Розвиток професійної компетентності у сфері фінансів, інновацій та інвестицій підвищує здатність економіки адаптуватися до викликів та забезпечує стабільність інвестиційної системи.

У сучасних умовах інвестиційна безпека стає ключовим елементом національної економічної стійкості та здатності держави до відновлення. Високі рівні воєнних, політичних і економічних ризиків значно підвищують вимоги до якості регуляторних механізмів, інституційної спроможності держави та рівня захисту прав інвесторів. Тому комплекс рекомендацій має охоплювати правові, інституційні, фінансові та організаційні заходи, спрямовані на мінімізацію ризиків і створення умов для прогнозованого та безпечного руху інвестиційного капіталу:

а) посилення правового захисту інвесторів та гарантування недоторканності прав власності. Удосконалення судової системи, впровадження спеціалізованих інвестиційних судових палат, підвищення відповідальності за порушення прав інвесторів та забезпечення однакового застосування законодавства;

б) розширення механізмів страхування воєнних та політичних ризиків. Створення національної системи страхування іноземних інвестицій за прикладом MIGA, активізація співпраці з міжнародними страхувальними агенціями, формування державних гарантій для стратегічних проєктів;

в) запровадження спеціальних режимів безпеки для критичних об'єктів інвестиційної діяльності. Формування «зелених коридорів» для стратегічних інвестицій, посилений захист об'єктів інфраструктури та виробництва, пріоритетна підтримка компаній, що працюють у зоні підвищених ризиків;

г) зміцнення інституційної спроможності державних органів, відповідальних за інвестиційну політику. Підвищення ефективності UkraineInvest, створення координаційного інвестиційного комітету, посилення ролі агенцій з післяінвестиційного супроводу;

д) удосконалення системи ризик-менеджменту на національному рівні. Формування єдиного реєстру ризиків, створення механізмів раннього попередження, запровадження регулярної оцінки інвестиційної безпеки за набором стандартизованих індикаторів;

е) розвиток фінансової інфраструктури та інструментів залучення капіталу.

Розширення можливостей для проектного фінансування, залучення міжнародних банків розвитку, розвиток ринку корпоративних облігацій та зелених інвестиційних інструментів;

є) підтримка інноваційного та технологічного секторів як драйверів стійкості. Стимулювання R&D, технопарків та кластерів, податкові стимули для високотехнологічних компаній, розвиток інноваційних платформ і цифрових сервісів для інвесторів;

ж) посилення прозорості та зниження корупційних ризиків. Цифровізація дозвільних процедур, інтеграція державних реєстрів, автоматизація контролю, публічні звіти про результати інвестиційних програм та використання бюджетних коштів;

з) формування сприятливого бізнес-середовища на рівні регіонів. Розвиток локальних інвестиційних офісів, регіональних стратегій інвестиційної безпеки, створення умовних «інвестиційних зон» з підвищеними гарантіями;

і) підвищення рівня фінансової грамотності учасників інвестиційного процесу. Освітні програми для бізнесу та органів влади, професійна підготовка спеціалістів з управління інвестиціями та ризиками, розвиток корпоративних стандартів безпеки.

Узагальнюючи, усі зазначені завдання спрямовані на формування цілісної системи управління інвестиційними процесами, яка забезпечує мінімізацію ризиків, підвищує рівень довіри інвесторів та сприяє довгостроковій стабільності. Реалізація цих заходів створює підґрунтя для зміцнення інвестиційної безпеки держави та формування умов, необхідних для відновлення й стійкого економічного розвитку України.

3.3 Стратегічні напрями покращення інвестиційного клімату України

У контексті повоєнного відновлення та триваючих безпекових викликів інвестиційна безпека набуває статусу одного з ключових елементів економічної стійкості держави. В умовах високої волатильності зовнішнього та внутрішнього

середовища традиційні механізми залучення інвестицій виявляють обмежену ефективність без належних гарантій захисту капіталу, прав інвесторів і безперебійного функціонування інфраструктурних та інституційних систем. Тому питання формування дієвої системи інвестиційної безпеки стає фундаментальним для забезпечення керованості інвестиційних процесів та стабілізації макроекономічної динаміки.

Посилення інвестиційної безпеки передбачає не лише зменшення ризиковості інвестиційного середовища, але й створення довгострокових передумов для збереження й примноження капіталу, стимулювання інновацій та підтримки структурної модернізації економіки. У воєнних умовах до традиційних складових інвестиційної безпеки додаються специфічні фактори — збройні загрози, порушення логістичних ланцюгів, зміна доступності фінансових ресурсів та зростання політичної невизначеності. Відповідно, державна політика у сфері інвестиційної безпеки має бути адаптивною, багаторівневою та узгодженою з міжнародними стандартами.

Інвестиційний клімат посідає центральне місце у процесі ухвалення інвестиційних рішень, оскільки охоплює комплекс економічних, політичних, соціальних та інституційних чинників, що формують загальну ділову привабливість країни чи її окремих територій. Жоден інвестиційний проєкт не може бути коректно оцінений без урахування специфіки інвестиційного середовища, адже саме його параметри визначають структуру потенційних ризиків та очікувану прибутковість майбутніх вкладень.

Сприятливий інвестиційний клімат, у широкому розумінні, передбачає наявність макроекономічної та політичної стабільності, передбачуваного нормативно-правового середовища, прозорих правил ведення бізнесу, ефективної податкової та регуляторної політики, розвиненої інфраструктури, доступу до фінансових ресурсів, високого рівня людського капіталу, належних соціальних стандартів, а також мінімізації корупційних ризиків. Сукупність цих характеристик формує для інвестора інституційно безпечний простір, знижує транзакційні витрати та сприяє підвищенню результативності інвестиційної

діяльності.

У науковій літературі інвестиційний клімат трактують як інтегральну систему умов, що визначають ступінь привабливості держави, регіону чи галузі для залучення інвестицій та створюють необхідні передумови для стійкого функціонування бізнесу й отримання прибутку [56, с. 46-58].

У структурі інвестиційного клімату традиційно виокремлюють два ключові компоненти: інвестиційний потенціал та інвестиційний ризик, кожен із яких виконує власну роль у формуванні інвестиційної поведінки економічних суб'єктів.

Інвестиційний потенціал визначає можливості для розвитку інвестиційної діяльності та включає економічну, ресурсну, інституційну, соціальну, ринкову й інфраструктурну складові. На його рівень впливають такі чинники, як політична стабільність, динаміка макроекономічних показників (ВВП, інфляція, безробіття), якість регуляторного середовища, рівень корупції та доступність ринку. Саме інвестиційний потенціал визначає стратегічну перспективу розвитку економіки та можливості для масштабування виробничих процесів.

Інвестиційний ризик, навпаки, характеризує ймовірність недоотримання очікуваного прибутку внаслідок впливу зовнішніх і внутрішніх факторів. Його рівень формується під впливом економічної та політичної нестабільності, зміни ринкової кон'юнктури, регуляторних бар'єрів, коливань фінансових ринків чи непередбачуваних кризових явищ.

Інвестиційний ризик є більш динамічним за своєю природою, адже здатен змінюватися під впливом раптових шоків: від політичних рішень до соціальних протестів, глобальних криз, пандемій чи природних катастроф. Тому ефективне управління ризиками є невід'ємним елементом формування стійкого інвестиційного середовища [57, с. 67-69].

Формування інвестиційного клімату передбачає взаємодію широкого спектра факторів прямого й опосередкованого впливу, які постійно змінюються під впливом зовнішніх і внутрішніх умов. Їх збалансоване управління дає змогу суб'єктам господарювання своєчасно ідентифікувати ризики, використовувати

наявні можливості, підвищувати конкурентоспроможність та активізувати залучення капіталу (рис. 3.2). Таким чином, інвестиційний клімат виступає не лише характеристикою економічної привабливості держави, але й індикатором її здатності забезпечити стабільність, прогнозованість та ефективний розвиток інвестиційних процесів.

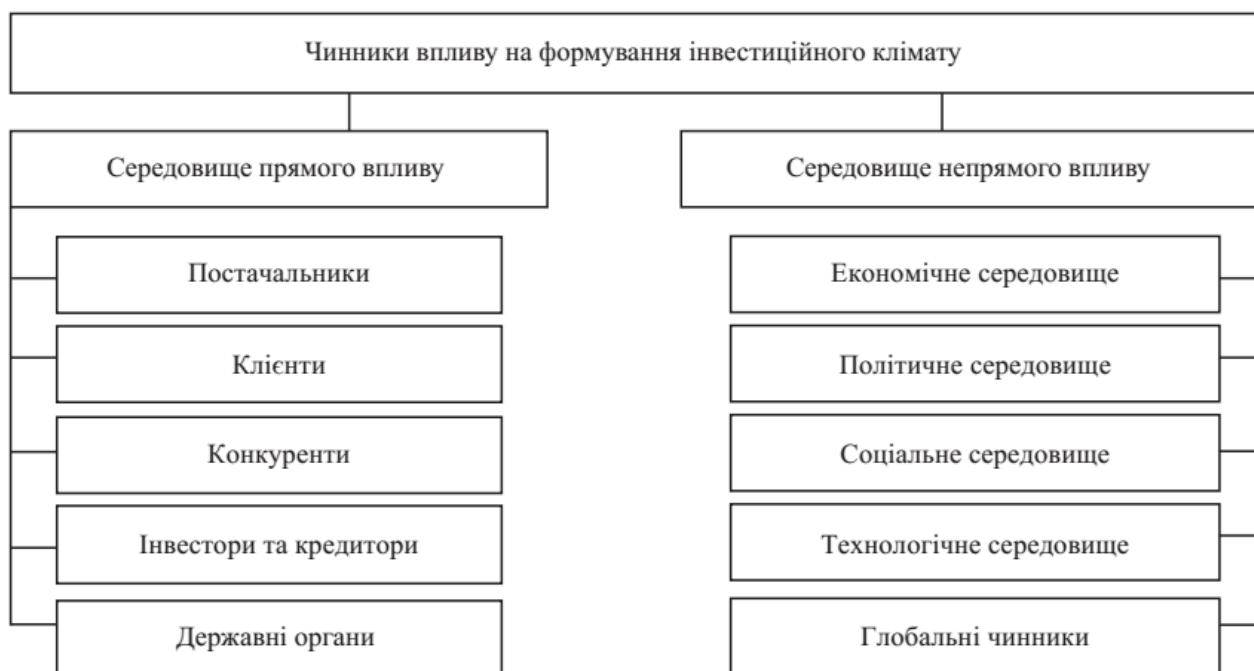

Рис. 3.2 – Чинники впливу на формування інвестиційного клімату

*Джерело: складено автором за [57]

У структурі інвестиційного середовища важливо розрізняти непрямі та прямі чинники впливу, які формують багаторівневий простір прийняття управлінських рішень.

Непряме середовище створює базові макроекономічні, політичні, правові та соціально-технологічні умови для функціонування суб'єктів господарювання, визначаючи загальний інвестиційний клімат країни або окремого регіону. Сюди належать економічна стабільність, передбачувана регуляторна політика, якість законодавства, рівень розвитку соціальної сфери та технологічні тенденції. Саме ці параметри формують загальні межі допустимого ризику для інвесторів і

задають тональність подальшої активності підприємств.

У свою чергу, пряме середовище взаємодіє з підприємством на мікрорівні та адаптується до умов, сформованих на макрорівні. Зміни державної політики прямо впливають на поведінку економічних суб'єктів: наприклад, запровадження податкових пільг стимулює постачальників і кредиторів пом'якшувати умови співпраці з підприємствами, що підвищує їх доступ до ресурсів і розширює можливості реалізації інноваційних проєктів. Аналогічно, підвищення політичної або економічної стабільності на рівні держави підсилює зацікавленість інвесторів у конкретних галузях, створюючи додаткові можливості для розширення виробництва чи модернізації активів [58, с. 106-112].

Зміни у соціально-культурному середовищі також здатні трансформувати підприємницьку активність. Зростання попиту на екологічно безпечну продукцію або технологічні послуги спонукає клієнтів і постачальників переорієнтовувати власні стратегії, що безпосередньо впливає на моделі ведення бізнесу. Технологічні інновації, підтримані державними програмами або міжнародною технічною допомогою, сприяють модернізації виробництв, стимулюють інвесторів до впровадження нових рішень та посилюють конкурентоспроможність національних підприємств.

Ефективне управління інвестиційними потоками та формування стійкого інвестиційного клімату потребують своєчасного виявлення потенційних загроз, які можуть суттєво впливати на динаміку економічного розвитку. У сучасних умовах такі загрози є багатовимірними та охоплюють економічний, політичний, соціальний, технологічний та екологічний виміри.

Економічні кризи призводять до руйнування ключової інфраструктури (транспортних мереж, енергетичних об'єктів, промислових потужностей), що унеможливорює нормальне функціонування виробничих ланцюгів. Втрата частини ВВП через скорочення виробництва, зростання безробіття та падіння експорту знижує інвестиційний потенціал держави. Девальвація валюти та інфляційні хвилі підвищують операційні витрати бізнесу, а зростання

державного боргу через необхідність фінансування оборонних і соціальних видатків підсилює фінансові ризики. У таких умовах іноземні інвестори скорочують капітальні вкладення, що призводить до відтоку капіталу та зниження темпів економічного відновлення.

Політична нестабільність, зміни у владних структурах або зростання загрози втрати суверенітету створюють високий рівень непередбачуваності. Можливість посилення міжнародних санкцій або зміни зовнішньополітичних пріоритетів держави впливає на характер співпраці з іноземними партнерами. Водночас мобілізація суспільства та переорієнтація державних ресурсів на оборонні потреби обмежують можливості внутрішнього розвитку та стримують участь інвесторів у довгострокових проєктах.

Гострі соціальні виклики формують додаткові ризики для інвестиційного клімату. Масові міграційні переміщення населення, як зовнішні, так і внутрішні, призводять до дисбалансу на ринку праці, втрати кваліфікованих кадрів та зміни структури споживчого попиту. Погіршення рівня життя населення, соціальна нерівність, зниження доступу до базових послуг через руйнування інфраструктури – усе це негативно впливає на інвестиційні рішення підприємців.

Пошкодження виробничих комплексів, втрата технологічних ланцюгів і зменшення фінансування наукових досліджень уповільнюють інноваційний розвиток країни. Пріоритетність фінансування оборонних потреб може відсунути технологічне оновлення цивільних секторів на другий план. Одночасно зростає кількість кіберзагроз: атаки на критичну інфраструктуру, банки, енергетичні об'єкти, органи державної влади та приватні компанії створюють додаткові ризики для збереження інформаційних ресурсів і безперервності бізнес-процесів.

Воєнні дії, використання важкого озброєння та хімічних речовин спричиняють значне забруднення ґрунтів, водних ресурсів і повітря. Руйнування екосистем, лісів, сільськогосподарських угідь та водних об'єктів зменшує природно-ресурсний потенціал держави та ускладнює відновлення економічної активності. Негативні екологічні наслідки формують додаткові бар'єри для

інвесторів, орієнтованих на екологічно чутливі проекти.

Комплексний характер цих загроз потребує системних та узгоджених заходів щодо відновлення інфраструктури, підтримки вразливих груп населення, посилення інституційної спроможності держави та створення умов для формування якісного інвестиційного середовища (рис. 3.3). Лише інтегроване управління ризиками дозволяє забезпечити стабільність інвестиційних потоків і створити передумови для стійкого економічного зростання [59, с. 16-22].

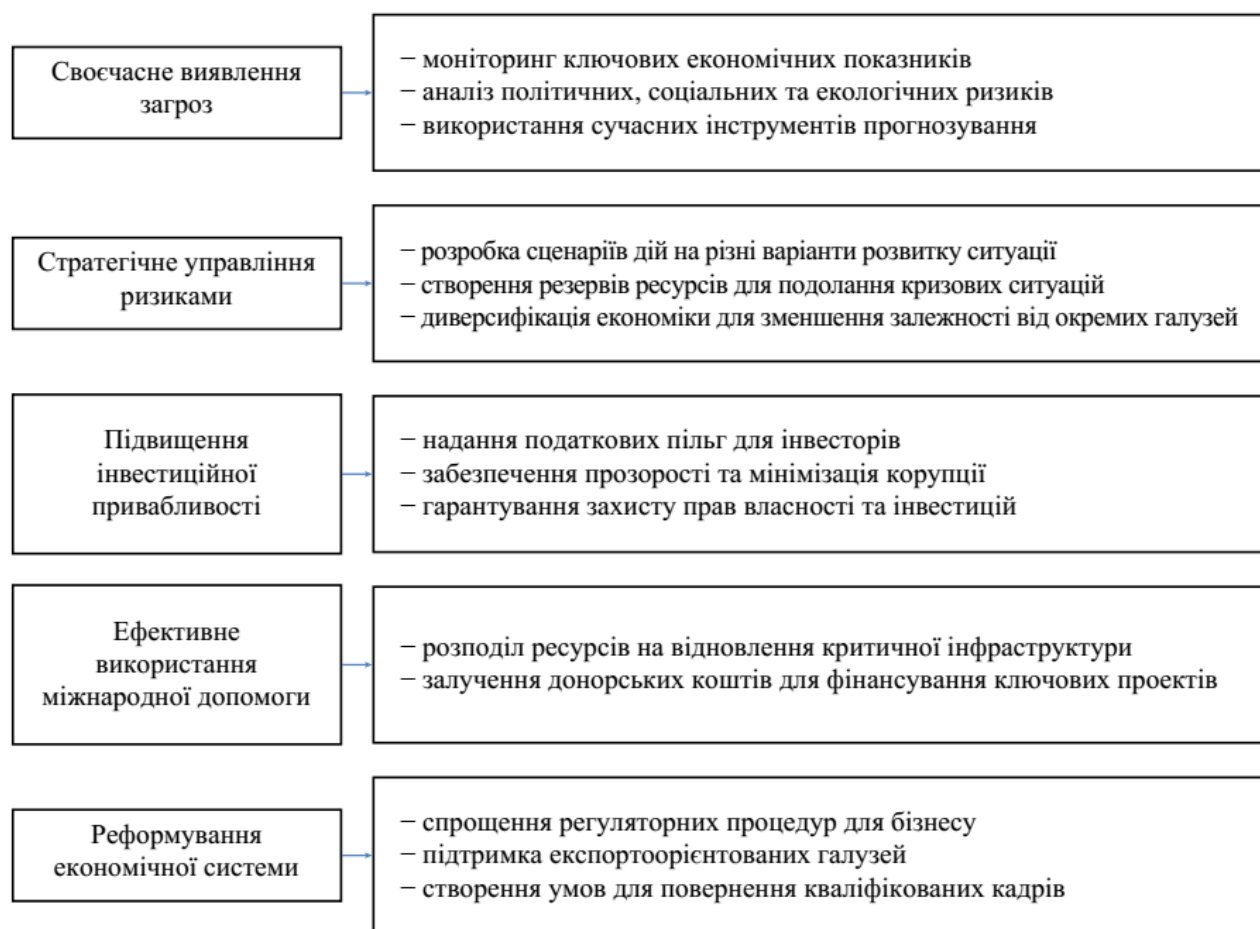

Рис. 3.3 – Заходи запобігання погіршення інвестиційного клімату*

*Джерело: [59]

У сучасних умовах воєнної нестабільності та необхідності масштабного післявоєнного відновлення формування сприятливого інвестиційного клімату є одним із ключових чинників економічної стійкості та модернізації національної

економіки. Стратегічні напрями покращення інвестиційного середовища мають бути спрямовані на посилення інституційної спроможності держави, підвищення прогнозованості економічної політики, створення ефективних інструментів залучення капіталу та усунення системних бар'єрів, які стримують інвестиційну активність бізнесу. Такий підхід дозволить забезпечити не лише приплив іноземних інвестицій, але й активізацію внутрішнього інвестування, що є критично важливим для зростання продуктивності, технологічного оновлення та розвитку людського капіталу.

Одним із першочергових стратегічних напрямів є інституційне зміцнення правового середовища та підвищення ефективності державного управління. Якість інституцій визначає рівень довіри інвесторів та ступінь передбачуваності регуляторних рішень. Україна має продовжувати систематичну роботу з удосконалення антикорупційної інфраструктури, цифровізації державних сервісів, спрощення адміністративних процедур та впровадження принципів «регуляторної гільйотини» для усунення застарілих або надмірних обмежень. Значну роль відіграє також забезпечення верховенства права, ефективність судової системи та реальна здатність держави гарантувати виконання контрактів. Удосконалення цих напрямів дозволить підвищити рівень інвестиційної довіри та мінімізувати транзакційні витрати бізнесу.

Важливе значення має стабілізація макроекономічного середовища, що включає стримування інфляції, збалансовану бюджетну політику, зміцнення фінансової системи та підвищення стійкості банківського сектору. Стратегічною метою має стати формування умов, у яких довгострокове інвестування є вигідним і прогнозованим. Необхідно розширювати інструменти фінансування інвестиційних проєктів, зокрема через розвиток ринку капіталів, підтримку корпоративних облігацій, запуск ефективних механізмів державно-приватного партнерства та залучення інституційних інвесторів. Це сприятиме диверсифікації джерел фінансування та зменшить залежність від зовнішніх кредитних ресурсів.

Окремим стратегічним пріоритетом є модернізація інфраструктури:

транспортної, енергетичної, логістичної та цифрової. Саме інфраструктурні обмеження часто стають ключовим бар'єром для розвитку виробництва й експорту. Розбудова сучасних транспортних коридорів, інтеграція з європейською енергосистемою, розвиток смарт-інфраструктури та логістичних хабів значно підвищують конкурентоспроможність регіонів і створюють нові можливості для інвестицій. В умовах війни та післявоєнного відновлення цей напрям потребує комплексного підходу: одночасної реконструкції пошкоджених об'єктів, впровадження інноваційних технічних рішень та адаптації інфраструктури до стандартів ЄС.

Зміцнення людського капіталу також має стати стратегічним орієнтиром, оскільки доступ до кваліфікованої робочої сили є одним із визначальних чинників інвестиційної привабливості. Розвиток системи професійної підготовки, підтримка інженерних та ІТ-спеціальностей, стимулювання наукових досліджень та інноваційних розробок формують основу для зростання високотехнологічних секторів. Водночас важливо забезпечити створення робочих місць з високою доданою вартістю, що сприятиме поверненню трудових мігрантів та зменшенню відтоку талантів.

У контексті інтеграції до Європейського Союзу стратегічним напрямом є гармонізація регуляторних норм із європейським законодавством, зокрема у сферах конкуренції, державної допомоги, енергетики, цифровізації та екологічних стандартів. Наближення до спільного ринку ЄС створює потужні стимули для інвесторів, адже забезпечує передбачуваність правил гри та розширює доступ до міжнародних ринків. Особливого значення набуває підтримка експортоорієнтованих галузей, розвиток кластерів та поглиблення участі українського бізнесу у глобальних виробничих ланцюгах.

Окремо варто виділити підвищення прозорості та ефективності взаємодії між державою та приватним сектором. Створення системи «єдиного інвестиційного вікна», забезпечення супроводу інвестпроектів, розвиток регіональних інвестиційних агенцій та впровадження спеціальних режимів – таких як індустриальні парки, інноваційні зони чи спеціальні режими

оподаткування – дозволить залучити інвесторів, орієнтованих на виробництво, технологічні стартапи та промислову кооперацію.

Не менш важливим стратегічним напрямом є посилення безпеки інвестиційної діяльності, включаючи військові, політичні, фінансові та екологічні ризики. Створення механізмів страхування воєнних ризиків за участю міжнародних партнерів, розвиток інструментів гарантування інвестицій, розширення функцій Експортно-кредитного агентства та впровадження ризик-орієнтованих підходів у плануванні великих проєктів є необхідними умовами для стабільного інвестиційного процесу. У таких умовах формування цілісної системи реагування на ризики стає одним із ключових факторів довгострокової інвестиційної привабливості України [60, с. 92-101].

Загалом стратегічні напрями покращення інвестиційного клімату України мають ґрунтуватися на комплексному поєднанні інституційних реформ, економічної модернізації, безпекових заходів та інтеграції у глобальний економічний простір (таблиця 3.2). Реалізація цих підходів дозволить забезпечити стійкий приплив капіталу, підтримати структурні перетворення та створити передумови для переходу до інноваційної моделі економічного зростання.

Таблиця 3.2 – Стратегічні напрями покращення інвестиційного клімату України та відповідні заходи*

Стратегічний напрям	Ключові заходи покращення
1	2
1. Інституційне зміцнення та правова стабільність	– удосконалення судової системи та гарантування виконання контрактів; – реформування антикорупційної інфраструктури та цифровізація державних послуг; – скорочення регуляторного тиску через дерегуляцію та «регуляторну гільйотину»; – підвищення якості державного управління та прозорості процедур.

Продовження табл. 3.2

1	2
2. Макроекономічна стабільність та розвиток фінансового ринку	– забезпечення низького рівня інфляції та прогнозованого валютного курсу; – розвиток ринку капіталу, корпоративних облігацій та інструментів довгострокового фінансування; – активізація державно-приватного партнерства та залучення інституційних інвесторів; – розширення програм підтримки інвестиційних проєктів.
3. Відновлення та модернізація інфраструктури	– реконструкція транспортної, енергетичної та логістичної інфраструктури; – інтеграція в європейські енергетичні та транспортні мережі; – розвиток цифрової інфраструктури, включаючи широкосмуговий доступ та кіберзахист; – створення індустріальних парків і логістичних хабів.
4. Розвиток людського капіталу та інноваційної екосистеми	– модернізація освітніх програм із фокусом на STEM, інженерію та ІТ; – підтримка наукових досліджень та інновацій у співпраці бізнесу і держави; – стимулювання розвитку стартапів та високотехнологічних кластерів; – створення умов для повернення й залучення кваліфікованих кадрів.
5. Європейська інтеграція та гармонізація стандартів	– наближення законодавства до норм ЄС у сферах конкуренції, державної допомоги, екології, цифровізації; – розширення участі українського бізнесу у глобальних ланцюгах доданої вартості; – спрощення процедур зовнішньої торгівлі та митного оформлення; – участь у європейських інвестиційних програмах і фондах.
6. Прозора взаємодія держави та бізнесу	– запровадження системи «єдиного інвестиційного вікна»; – супровід інвестпроєктів на всіх етапах реалізації («investment nanny»); – розвиток регіональних агенцій залучення інвестицій; – впровадження спеціальних режимів оподаткування для пріоритетних секторів.
7. Підвищення інвестиційної безпеки та управління ризиками	– створення механізмів страхування воєнних ризиків спільно з міжнародними партнерами; – розширення інструментів гарантування інвестицій (ECA, MIGA, DFC); – розроблення системи ризик-орієнтованого планування інфраструктурних проєктів; – підвищення кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури.

*Джерело: розроблено автором

Посилення інвестиційної безпеки України в умовах воєнної нестабільності та масштабних процесів відновлення є ключовим фактором забезпечення стійкого економічного розвитку. Військова агресія, руйнування інфраструктури,

зміна економічних і соціальних структур, підвищення невизначеності на внутрішніх і зовнішніх ринках сформували безпрецедентний рівень інвестиційних ризиків, що потребує системного управління та стратегічного підходу. Водночас саме період відновлення відкриває можливості для зміцнення інституцій, модернізації економіки, інтеграції інноваційних рішень і побудови нової моделі інвестиційного середовища.

Посилення інвестиційної безпеки має ґрунтуватися на збалансованому поєднанні правових, інституційних, економічних, соціальних і технологічних інструментів, здатних мінімізувати ризики та підвищити передбачуваність для вітчизняних і іноземних інвесторів. Особливого значення набуває формування ефективної системи управління ризиками, яка забезпечує своєчасне виявлення, оцінку та реагування на загрози, пов'язані зі збройним конфліктом, макроекономічною нестабільністю, кібербезпекою, соціальною напругою чи екологічними втратами.

Зміцнення інвестиційної безпеки також потребує активної участі міжнародних партнерів, використання інструментів страхування воєнних ризиків, гарантування інвестицій, розбудови інфраструктури та модернізації стратегічних секторів економіки. Важливим є формування прозорого та надійного інституційного середовища, у якому інвестори можуть прогнозувати результати діяльності, оцінювати ризики та приймати довгострокові рішення.

Отже, забезпечення інвестиційної безпеки в умовах відновлення – це не лише реакція на існуючі загрози, а й створення умов для майбутнього зростання. Ефективна реалізація відповідних механізмів сприятиме зміцненню економічної стійкості України, підвищенню її інвестиційної привабливості, формуванню конкурентоспроможного економічного середовища та інтеграції у глобальні ринки на нових, якісніших засадах.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі узагальнено стратегічні напрями та практичні

рекомендації щодо формування сприятливого інвестиційного клімату України та зміцнення інвестиційної безпеки в умовах глобалізації, воєнних загроз і післявоєнної відбудови. Визначено, що покращення інвестиційного середовища можливе лише за умови комплексної державної політики, синхронізованої з європейськими стандартами управління, верховенством права та ефективними механізмами захисту інвесторів.

Обґрунтовано ключові інструменти інвестиційної політики: удосконалення регуляторного середовища, забезпечення макроекономічної стабільності, модернізація судової системи, зниження корупційних ризиків, розвиток інфраструктури, цифровізація державних сервісів, стимулювання інноваційного та промислового розвитку, захист прав власності та страхування воєнних ризиків. Виокремлено стратегічні напрями покращення інвестиційного клімату: інституційна модернізація, євроінтеграція, регіональна відбудова, розвиток технологічних індустрій, цифрова трансформація бізнесу та формування нової моделі економіки відновлення.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме створенню конкурентоспроможного інвестиційного середовища, посиленню стійкості економіки та забезпеченню структурної модернізації України у післявоєнний період.

ВИСНОВКИ

Отримані результати дослідження дають змогу сформулювати наступні висновки:

1. Встановлено, що міжнародні інвестиції є ключовим чинником економічного розвитку, посилення конкурентоспроможності та структурної модернізації національних економік. Вони забезпечують приплив фінансових, технологічних і управлінських ресурсів, сприяють розширенню ринків, створенню робочих місць та формуванню інноваційного потенціалу. Класифікація інвестицій за формами власності (прямі та портфельні), спрямованістю потоків (вихідні та вхідні) та об'єктами (реальні та фінансові) відображає їхню складність і багатовимірність як економічного явища.

2. Обґрунтовано вплив міжнародних інвестицій на бізнес-середовище в умовах глобалізації: вони сприяють трансферу технологій, підвищенню конкурентного тиску, інтеграції в глобальні ланцюги вартості та економічному зростанню. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) забезпечують ефекти знань, продуктивності та зайнятості, тоді як портфельні фокусуються на фінансовій стабільності, формуючи нову парадигму бізнес-розвитку, де ключовими є інновації, адаптивність та міжнародна співпраця.

3. Аналіз теоретичних підходів до інвестиційного клімату виявив, що він є комплексною характеристикою привабливості країни для інвесторів, включаючи правові, економічні, політичні та соціальні чинники. Ключові теорії (від класичних до сучасних) підкреслюють роль держави в формуванні сприятливих умов, оцінюванні ризиків та стимулюванні інвестицій, що є основою для глобальної конкуренції за капітал.

4. Дослідження сучасного стану міжнародних інвестицій в Україну засвідчило, що попри геополітичні виклики, ПІІ залишаються важливим джерелом капіталу, з домінуванням інвестицій з Європи та офшорних зон. Тенденції включають зростання в промисловості, ІТ та сільському господарстві,

але з ризиками волатильності через війну, що вимагає посилення державної політики для стабілізації потоків.

5. Аналіз впливу міжнародного інвестування на бізнес-середовище України показав, що ПІІ сприяють модернізації галузей, створенню робочих місць, трансферу технологій та інтеграції в глобальні ринки. Вони посилюють конкурентоспроможність, але створюють залежність від зовнішніх факторів, вимагаючи балансу між залученням капіталу та національними інтересами для сталого розвитку.

6. Дослідження показало, що інвестиційний клімат України характеризується нестійкістю через воєнні ризики, корупцію та регуляторні бар'єри, але з потенціалом зростання завдяки реформам. Ключові чинники формування включають правову стабільність, інфраструктуру та макроекономічні показники, що визначають привабливість для інвесторів та потребують комплексного покращення.

7. Розроблено рекомендації щодо стимулювання припливу іноземних інвестицій в економіку України, зокрема через механізми державних гарантій, податкові пільги, розвиток інфраструктури та міжнародне партнерство. У післявоєнний період акцент на відновленні, цифровізації та зеленій економіці дозволить посилити інвестиційний потенціал та забезпечити стійке зростання.

8. Доведено, що посилення інвестиційної безпеки України в умовах відновлення вимагає протидії загрозам (воєнним, фінансовим, правовим), через впровадження комплаєнс-механізмів, диверсифікацію джерел капіталу та міжнародні гарантії. Синергія державної політики, бізнесу та партнерів створить стійке середовище для інвестицій, мінімізуючи ризики та максимізуючи ефекти.

9. Запропоновано стратегічні напрями покращення інвестиційного клімату України, які включають реформи регулювання, посилення антикорупційних заходів, розвиток людського капіталу та інтеграцію в європейські ринки. Комплексне управління ризиками, стимулювання інновацій та створення умов для стійкого розвитку забезпечать приплив капіталу та перехід до інноваційної моделі економіки.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ:

1. Закон України «Про режим іноземного інвестування» *Верховна Рада України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 30.09.2025).
2. Термін «Іноземні інвестиції» *Верховна Рада України* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/11298/sp%3Aside%3Amax20?utm> (дата звернення 30.09.2025).
3. Ванькович Л. Я., Ковальчук С. І. Іноземні інвестиції: визначення, сутність, класифікація. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 628. С. 36–41.
4. Дунська А. Р., Бойко О. В. Прямі іноземні інвестиції як чинник розвитку економіки України. *Економіка і управління національним господарством*. 2017. № 4(13). С. 28–33.
5. Носач Л., Мирошніченко Ю. Розвиток іноземного інвестування в умовах транснаціоналізації економіки: українські реалії. *Молодий вчений*. 2020. № 1(77). С. 123–126
6. Буряк А. А. Наукові підходи до розуміння економічної сутності категорії «прямі іноземні інвестиції» на регіональному рівні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2014. № 12. С. 107-111.
7. Клецова Н. В. Економічна сутність інвестицій, їх види та передумови залучення іноземних інвестицій у сільськогосподарські підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2009. № 13. С. 14-19.
8. Леус М. М. Суть та класифікація іноземних інвестицій. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2008. № 635. С. 181–187
9. Буряк Г. Інститути розвитку відносин власності у класифікації бізнес-середовища. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2012. Вип. 105. Ч. II. С. 26-28

10. Мельник М. І. Інституційне забезпечення безпеки бізнес-середовища України в умовах європейської інтеграції. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. Вип. 1. С. 69–82. URL: https://ird.gov.ua/vid_3/eui_2014_1_69_Melnyk.pdf
11. Криворучко О. М., Сукач Ю. О. Менеджмент бізнес-процесів автотранспортних підприємств : монографія. Харків : ХНАДУ, 2012. 245 с.
12. Турчак В. В. Управління результативністю бізнеспроцесів у малому підприємстві. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 79–86.
13. Набока Ю. В. Бізнес-середовище: характеристика, структура, розвиток, діагностика. *Економічний простір*. 2018. № 138. С. 192-200.
14. Третяк В. П., Чень Ю. Науково-теоретичні основи формування бізнес-середовища територій. *Бізнес Інформ*. 2022. № 4. С. 83-89.
15. Демко В. С. Вплив мультиплікативного ефекту інвестиційних витрат індустрії туристичних послуг на економіку України. *Науковий вісник Полісся*. 2020. № 2. С. 145-154.
16. Столяренко В. В. Вплив інвестицій та інновацій на підвищення ефективності ринку праці в Україні. *Управління розвитком*. 2014. № 4. - С. 167-170.
17. Затонацький Д. А. Вплив прямих іноземних інвестицій на цифровий розвиток. *Наукові праці НДФІ*. 2022. №3 (100). С. 109-120.
18. Зварич І.Я., Бродовська О.Г., Кравчук Д.В. Інклюзивна сторона впливу прямих іноземних інвестицій на сталий розвиток економіки. *Інклюзія і суспільство*. 2023. Вип. 1. С. 13-23.
19. Біда М. Б. Моделювання впливу прямого іноземного інвестування на економічний розвиток країн. *Бізнес Інформ*. 2024. № 8. С. 165-174.
20. Шовкун І. А. Вплив ПП на структурні зміни економіки у контексті перспектив повоєнного відновлення України. *Економіка і прогнозування*. 2023. № 2. С. 33-65.
21. Маслак О.І., Таловер В.А. Комплексна оцінка інвестиційної привабливості країни. *Економічний форум*. 2016. №3. С. 51-59.

22. Бланк І.А. Основи інвестиційного менеджменту: в 2 т. Київ: Ніка-Центр, 1999. Т. 2. 512 с.
23. Смесова В.Л., Дучинська Н.І. Відтворення інвестиційного потенціалу національної економіки: суперечності трансформаційного періоду: монографія. Дн-ськ: ДВНЗ УДХТУ, 2011. 195 с.
24. Яськов Є.О., Смесова В.Л. Ринок міжнародних рейтингових агентств та підходи до оцінювання інвестиційної привабливості країни. *Академічний огляд*. 2023. №1. С. 270-281.
25. Економічна енциклопедія: у трьох томах. редкол.: Мочерний С.В.. та ін. Київ: Видавничий центр Академія, 2000. Т. 1. 864 с.
26. Яськов Є. О. Категоріальна оформленість понять «інвестиційна привабливість» та «інвестиційний клімат». *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2024. № 1. С. 44-53.
27. Орлова Е.Р. Інвестиції: курс лекцій. М.: ІКФ Омега, 2003. 192 с.
28. Економічна енциклопедія: у трьох томах. редкол.: Мочерний С.В.. та ін. Київ: Видавничий центр Академія, 2002. Т. 3. 952 с.
29. Бормотова М. В., Луценко І. В., Смолова А. С. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість. Чинники їх формування. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 47. С. 62-65.
30. Міжнародна інвестиційна позиція. *Національний банк України* URL: https://bank.gov.ua/files/ES/IIP_y.xlsx (дата звернення 05.10.2025).
31. Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2002 по 2025 рр. *Портал «Мінфін»* URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2024/> (дата звернення 05.10.2025).
32. Доходи від прямих інвестицій *Національний банк України* URL: https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_inc_y.xlsx (дата звернення 05.10.2025).
33. Макроекономічний огляд *ICU* URL: <https://icu.ua/download/7970/ICUMacroInsight-20251015-UKR.pdf> (дата звернення 05.10.2025).

34. Мацука В. М. Сучасні тренди іноземного інвестування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. №12. С. 88-94.
35. Зайняте населення за видами економічної діяльності та регіонами. *Open data portal* URL: <https://data.gov.ua/en/dataset/bb3dfac6-2b82-4f92-a66d-30a299db1e19/resource/5043606a-6db2-4515-b0b8-75de5d4cb4f3> (дата звернення 05.10.2025).
36. Полушкін Г. Приплив ПІІ під час війни: динаміка, структура та драйвери *Вокс Україна* URL: <https://voxukraine.org/pryplyv-pii-pid-chas-vijny-dynamika-struktura-ta-drajvery> (дата звернення 05.10.2025).
37. Залишки за інструментами прямих інвестицій за регіонами, країнами світу та видами економічної діяльності *Національний банк України* URL: https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_As_u.xlsx (дата звернення 05.10.2025).
38. Інвестиційний індекс. *Європейська Бізнес Асоціація* URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analyyka/#> (дата звернення 05.10.2025).
39. Індекс інвестиційної привабливості України 2024 *Європейська Бізнес Асоціація* URL: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2024/11/UKR-Invest-Index-2024.pdf> (дата звернення 05.10.2025).
40. Результати опитування Американської торговельної палати в Україні та Citi Україна «Ведення бізнесу в воєнній Україні. Липень 2025» *chamber.ua* URL: https://chamber.ua/wp-content/uploads/2025/07/AmCham_Citi_Survey_Results_July_2025_UA.pdf (дата звернення 05.10.2025).
41. Economic Freedom of the World 2025 annual report *Fraser Institute* https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/2025-09/economic-freedom-of-the-world-2025-annual-report_1.pdf (дата звернення 05.10.2025).
42. Україна в Індексі сприйняття корупції – 2024 *Transparency International* URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення 05.10.2025).

43. Country Risk Classifications *OECD*
<https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/topics/policy-sub-issues/country-risk-classification/cre-crc-current-english.pdf> (дата звернення 05.10.2025).
44. Мацука В. М. Механізм залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2884/2920> (дата звернення 05.10.2025).
45. Національна стратегія збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну. *UkraineInvest*. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/fdi-strategy/> (дата звернення 05.10.2025).
46. Shtepa O., Nikolenko T., Matsuka V., Suprunenko S., Galenko O., Kropelnyska S. Economic-Mathematical Model for Assessing the Sensitivity of International Innovation and Investment Projects. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*. Volume-8 Issue-12. 2019. pp. 140-145.
47. Цанько О.О. Теоретичні основи формування інвестиційної політики: регіональний аспект. *Ефективність державного управління*. 2016. Вип. 1-2(2). С. 92-99.
48. Гриценко Л.Л. Принципи формування державної інвестиційної політики в сучасному економічному середовищі. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2011. № 5 (50). С. 52-56.
49. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України № 1277 від 29 жовтня 2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення 22.10.2025).
50. Садовська І., Нагірська К. Розвиток інвестиційної безпеки держави. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. № 1. С. 97-104.
51. Антоненко В., Ляшок Я., Попова О., Катранжи Л., Ляшок Н. Інвестиційна привабливість України в контексті її поствоєнного відновлення.

Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2024. Том 4 (56). С. 363-380.

52. Стащук О. Удосконалення теоретичних підходів оцінки ризиків як інструмент управління фінансовою безпекою акціонерних товариств. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. №2. С. 137–144.

53. Кудрявцева В. В. Інвестиційне законодавство України та національна інвестиційна безпека. *Право та інноваційне суспільство: електрон. наук. вид.* 2019. № 2 (13). URL: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Kudriavtseva13.pdf> (дата звернення 22.10.2025).

54. Заїнчковський А.О., Закревська О.М. Інвестиційна безпека як складова економічної безпеки. *Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки»*. 2016. № 2. С. 28-34.

55. Нікитенко Д. В. Загрози інвестиційній безпеці держави: сутність та класифікація. *Ефективна економіка*. 2018. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6769> (дата звернення 22.10.2025).

56. Лоза С. П. Інвестиційний клімат в Україні: стан, проблеми та можливі шляхи покращення. *Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління»*. 2024. Вип. 5. С. 46-58.

57. Фролова Г. І. Оцінка інвестиційного клімату в Україні. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2014. Вип. 2 (26). С. 67-69.

58. Пересада А. А. Реалізація інвестиційних проектів в Україні. *Фінанси України*. 2014. № 3. С. 106-112.

59. Килин О. В., Вітер О. М., Свелеба Н. А. Оцінка та перспективи розвитку інвестиційного клімату України. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. 2025. Т. 30. Вип. 1(103). С. 16-22.

60. Семак Б., Бойко Р. Ідентифікація стратегічних орієнтирів формування інтегрованого інвестиційного клімату та залучення інвестицій в економіку і відбудову регіону. *Підприємництво і торгівля*. 2024. №43. С. 92-101.